

ΑΘΑΝΑΣΙΑ Κ. ΑΒΔΑΛΗ

ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ: ΕΝΑΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (1836-1838)

1. Εισαγωγικά

Στά πρώτα χρόνια της όθωνικής περιόδου δημιουργήθηκε μέσα στο Έθνικό Τυπογραφείο ένα είδος δημόσιου εκδοτικού οίκου, που είχε ως προορισμό να εκδίδει τὰ διδακτικά βιβλία και όρισμένα άλλα έντυπα, χρήσιμα στο λαό. Τό συγκεκριμένο κατάστημα, που ύπῆρξε μιὰ προδρομική μορφή του Όργανισμού Έκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων, ιδρύθηκε με Διάταγμα τῆς 1/13 Ἀπριλίου 1836 και διέκοψε τῆ λειτουργία του ὕστερα ἀπό δυό χρόνια, γεγονός που ἀναγγέλθηκε με ένα άλλο Διάταγμα, τὸ όποιο δημοσιεύθηκε στις 26 Ἀυγ./7 Σεπτ. 1838.

Όσοτόσο, στο διάστημα που χωρίζει τὰ παραπάνω νομοθετήματα δέν δημοσιεύθηκε στην Έφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως κανένα άλλο επίσημο έγγραφο, σχετικό με τῆ λειτουργία του έν λόγω εκδοτικού οίκου, που ἦταν περισσότερο γνωστός με τὴν όνομασία *Βασιλικόν Βιβλιοπωλεϊόν*. Έξάλλου, οί εκδόσεις του, κατά τῆ διετία 1837-1838, παρέμεναν ξεχασμένες στις βιβλιοθήκες για πολλές δεκαετίες¹.

Έξαιτίας αὐτῶν τῶν δυό γεγονότων δημιουργήθηκε σέ πολλούς ἡ έντύπωση πώς τὸ Βασιλικὸ Βιβλιοπωλεϊό δέν λειτούργησε ποτέ². Ένδεικτικὸ

1. Θα λέγαμε πώς οί εκδόσεις του Β. Βιβλιοπωλείου έγιναν κάπως εὐρύτερα γνωστές ἀπό τὸ 1939, που άρχισαν να δημοσιεύουν τὰ πρώτα δεδομένα τῆς βιβλιογραφικῆς τους έρευνας για τίς εκδόσεις του περασμένου αιώνα οί: Δ. Σ. Γκίνης - Β. Γ. Μέξας, *Έλληνική Βιβλιογραφία 1800-1863*. 3 τόμ., Ἀθήναι 1939-1957 [στο έξῆς: ΓΜ].

2. Σέ ένα σημείο τῆς *Είσηγητικῆς Έκθεσης* του ά.ν. 952/1937 με τόν όποιο ιδρύθηκε ὁ Όργανισμός Έκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων, διαβάζουμε ότι: «δέν κατέστη δυνατόν να τεθῆ εἰς ένέργειαν τὸ Βιβλιοπωλεϊόν», στην ίδρυση του όποίου άποσκοπούσε τὸ Δ/μα του 1836 (βλ. Κ. Σιφναίος, *Πανδέκται νέων νόμων και διαταγμάτων*, τόμ. ΙΒ' - έτος 1937, Ἀθήναι 1937, σ. 1957). Τὰ ίδια περίπου αναφέρει και ὁ Χρ. Λέφας, *Ιστορία τῆς Έκπαιδεύσεως*, ΟΕΣΒ, Ἀθήναι 1942, σ. 320.

αὐτῆς τῆς λανθασμένης ἐντύπωσης εἶναι τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα, πού βρῆσκαται σὲ ἓνα δημοσίευμα ὄχι καὶ πολὺ παλαιό, τὸ ὁποῖο —ἀναφερόμενο στὸ Διάταγμα τῆς 1/13 Ἀπριλίου 1836— λέει συγκεκριμένα ὅτι: «τὸ νομοθέτημα τοῦτο, ὄχι μόνον δὲν ἐφαρμόστηκε, μὰ καὶ καταργήθηκε ὕστερα ἀπὸ δύο χρόνια [...], χωρὶς καθόλου νὰ θίξει τὰ “κακῶς κείμενα”»¹ στὸν τομέα τῶν διδακτικῶν βιβλίων.

Σήμερα, ὅμως, ἡ ταξινόμηση πού ἄρχισε —καὶ συνεχίζεται— στὸ παλαιὸ Ἀρχεῖο τῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (ἢ τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ὅπως λεγόταν τότε) ἔχει κάνει δυνατὴ στοὺς ἐρευνητὲς τὴν προσπέλαση σὲ ἓνα πλούσιο ὕλικό. Ἀνάμεσα δὲ στὸ ὕλικό, πού περιλαμβάνει ὁ Κλάδος Β' τῆς Παιδείας, βρῆσκαται ἓνας φακέλος, πού φέρει τὴ χαρακτηριστικὴ ἐπιγραφή: *Βιβλιοπωλεῖον τῆς Β. Τυπογραφίας καὶ Βιβλία διδακτικά*. Μέσα σὲ αὐτὸν ὑπάρχουν δύο ὑποφάκελοι: ὁ ἓνας μὲ 102 ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 1835-1837 καὶ ὁ ἄλλος μὲ 21 ἔγγραφα τοῦ ἔτους 1839. Μέσα σὲ καθένα ἀπὸ τοὺς δύο ὑποφάκελους προηγεῖται ἓνας κατάλογος, στὸν ὁποῖο εἶναι καταγεγραμμένα κατὰ χρονολογικὴ σειρά τὰ ἔγγραφα πού τὸν ἀκολουθοῦν. Δυστυχῶς, τὰ ἔγγραφα τοῦ 1838 δὲν ἔχουν ἐντοπισθεῖ ἀκόμη, ἐκτὸς καὶ ἂν ὁ σχετικὸς ὑποφάκελος εἶχε χαθεῖ πρὶν ἀπὸ τότε πού περιήλθε στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους τὸ παλαιὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ὑπ. Παιδείας.

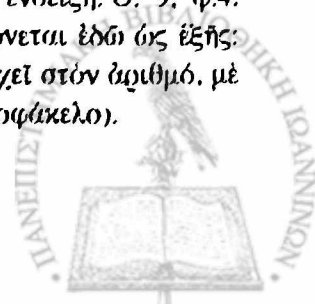
Πάντως, καὶ μόνο τὰ ὑπάρχοντα κείμενα, ὅλα ἄγνωστα καὶ ἀνέκδοτα μέχρι σήμερα, συμπληρώνουν, σὲ ἓνα βαθμὸ ἰκανοποιητικό, τὶς γνώσεις μας γιὰ τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο, τὸ ὁποῖο —ὡς θεσμὸς— ἀποτελεῖ μέρος τῆς εκπαιδευτικῆς ὡλῆς καὶ τῆς ἐκδοτικῆς Ἱστορίας μας.

Ἐμεῖς στὴν παρούσα μελέτη θὰ παρουσιάσουμε ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τοῦ ὑποφάκελου τῶν ἐτῶν 1835-1837 μόνον ἐκεῖνα, πού δείχνουν κάτω ἀπὸ ποιούς ὄρους (προϋποθέσεις, προοπτικὲς, ἐμπόδια) ἰδρύθηκε καὶ τέθηκε σὲ λειτουργία τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο*. Συμπληρωματικά δὲ θὰ παραθέσουμε τὸν

1. Σ. Ν. Παπαδημητρίου, *Ἱστορία τοῦ Δημοτικοῦ μας Σχολείου, Μέρος Α' (1834-1895)*, Ἀθήνα 1950, σ. 48.

2. Βλ. *Δημόσια Ἀρχεῖα - Ἀρχεῖακὲς Συλλογὲς* στὴ σειρά: Δημοσιεύματα «Βιβλιοθήκης Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους», ἀρ. 17, Ἀθήνα 1990, σ. 31, ὅπου ἡ ταξινόμηκὴ ἔνδειξη: 130. 2. Τὴν πληροφορία γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ σχετικοῦ φακέλου ὀφείλουμε στὸ φιλόλογο-ἐρευνητὴ κ. Δαυὶδ Ἀντωνίου, πού τὸν εἰσηγήσαμε καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση.

* Σημείωση: Στὴν ταξινόμηκὴ ἐνότητα 130. 2 τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως (ΥΕΔΕ), μὲ τὰ ἔγγραφα γιὰ τὸ Βιβλιοπωλεῖο τῆς Β. Τυπογραφίας, ὁ πρῶτος ὑποφάκελος φέρει τὴν ἰδιαίτερη ταξινόμηκὴ ἔνδειξη: Θ. 9, φ.4. Ἔτσι, καθένα ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τοῦ συγκεκριμένου ὑποφάκελου θὰ δηλώνεται ἐδῶ ὡς ἐξῆς: ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, Θ. 9, φ. 4, ἀρ... (Ὁ ἀριθμὸς κάθε ἔγγραφου ἀντιστοιχεῖ στὸν ἀριθμὸ, μὲ τὸν ὁποῖο ἔχει καταγραφῆ στὸν Κατάλογο πού βρῆσκαται μέσα στὸν ὑποφάκελο).

κατάλογο τῶν ἐκδόσεών του. Προηγούμενα ὁμως, κρίνουμε ἀναγκαῖο νὰ μιλήσουμε, ἐντελῶς περιληπτικά, γιὰ τὴ θέση ποὺ κατεῖχε στὴν ἑλληνικὴ πραγματικότητα τῶν χρόνων ἐκείνων τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο, τοῦ ὁποῖου ἀποτέλεσε ἰδιαίτερο τμῆμα, ἀλλὰ ἄμεσα συνδεόμενο, τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο.

2. Τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο κατὰ τὰ ἔτη 1825-1833

Τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο ἢ Ἐθνικὴ Τυπογραφία¹, ὅπως αὐτὸ λεγόταν κατὰ τὴν καποδιστριακὴ περίοδο καὶ μέχρι τὴν ἄφιξη τοῦ Ὀθωνα, λειτούργησε ἀπὸ τὸ 1825 ποὺ συγκροτήθηκε² καὶ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ 1827³ ὡς μιὰ δημόσια ἐπιχείρηση, ὑπαγόμενη εὐθέως στὴν ἐκάστοτε πολιτικὴ ἐξουσία⁴, γιὰ νὰ ἐξυπηρετεῖ τὶς ἀνάγκες τῆς σὲ ἔντυπο ὕλικὸ (ἐφημερίδες, κυβερνητικὲς πράξεις ἢ ἀποφάσεις κλπ.)⁵. Καθὼς μάλιστα, τὰ ἰδιω-

1. *Τυπογραφία τῆς Διοικήσεως. Τυπογραφία τῆς Κυβερνήσεως. Ἐθνικὴ Τυπογραφία. Βασιλικόν Τυπογραφεῖον. Βασιλικὴ Τυπογραφία καὶ Λιθογραφία* ἦταν τὰ ὀνόματα ποὺ δόθηκαν διαδοχικὰ στὸ δημόσιο τυποεκδοτικὸ κατάστημα. Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον ἐπικράτησε νὰ λέγεται αὐτὸ μετὰ τὴν ἔξωση τοῦ Ὀθωνα. Βλ. Γ. Ν. Κοφινᾶς, *Τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον. ἢ Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τὸ Ἐθνικὸν Σφραγιστήριον. Ἡτοι Ἱστορία καὶ Νομοθεσία αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1906*, σ. 5-16.

² Βλ. λεπτομέρειες γιὰ τὸ ἱστορικὸ τῆς συγκροτήσεως στὸν Γ. Δ. Μπῶκο, *Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα στὸ χῶρο τῆς «καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς» (1627-1825)*, Διδακτορικὴ Διατριβή, Ἀθήνα 1986, σ. 265-274, ὅπου καὶ ὅλη ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία. Γιὰ τὶς πόλεις ποὺ κατὰ καιροὺς εἶχε τὴν ἔδρα του ἀπὸ τὸ 1825 τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο, καθὼς καὶ γιὰ τὴ διαίρεσή του σὲ δύο τμήματα (τῆς Αἴγινας καὶ τοῦ Ναυπλίου) ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1830, βλ. Φ. Βίλπεργ, «Τὸ Ἐθνικὸν Τυπογραφεῖον», *Ἀρμονία*, τεύχ. 3-4 (1901), σ. 146-150.

3. Μετὰ τὴν εἰρήνευση τῆς Ἑλλάδας, ποὺ ἀναγνωρίστηκε μὲ τὴ Συνθήκη τοῦ Λονδίνου (6 Ἰουλίου 1827), ὁ τυπογράφος τοῦ Ἀγῶνα Γ. Μεσθενέας ζήτησε νὰ ἀναλάβει ἐργολαβικὰ τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο. Ἡ Βουλὴ ὁμως ἀκύρωσε τὴ σύμβαση, ποὺ σύναψε ἢ προσωρινὴ (μέχρι τὴν ἄφιξη τοῦ Καποδίστρια) Ἀντικυβερνητικὴ Ἐπιτροπὴ μὲ τὸ Γ. Μεσθενέα, ὡς μὴ συμφέρουσα γενικὰ στὸ Δημόσιο. Βλ. Μπῶκος, ὁ.π. σ. 278-283.

4. Τὴν πρόθεση τῆς Βουλῆς νὰ διατηρήσει τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο σὲ ἄμεση ἐξάρτηση ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση —παρὰ τὴν ἐπιβάρυνση ποὺ συνεπαγόταν αὐτὴ ἡ ἐξάρτηση γιὰ τὸ Δημόσιο Ταμεῖο— τὴν ἐνστερνίστηκε καὶ ὁ Καποδίστριας. Αὐτὸ προκύπτει, πρῶτα ἀπ' ὅλα, ἀπὸ τὸ Ψήφισμα ΙΑ', ποὺ ἐξέδωσε ἡ Δ' Ἐθνοσυνέλευσις τοῦ Ἀργους, στὶς 2 Αὐγούστου 1829, τὸ ὁποῖο —ἀνάμεσα στ' ἄλλα— προέβλεπε τὴ σύστασις καὶ ἄλλων «δημοσίων τυπογραφειῶν», ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἤδη ὑπάρχουσα. Τὸ ἐν λόγω Ψήφισμα βλ. πρῶχειρα στὸ: Ἀ. Δημαρᾶς, *Ἡ μεταρρύθμιση ποὺ δὲν ἐγινε*, 2 τόμ., «Ἐρμῆς», Ἀθήνα 1973-1974, τόμ. Α', σ. 24-25.

5. Τὸ παραπάνω Ψήφισμα παρεῖχε τὴν ἄνεση στὸν Καποδίστρια νὰ ὑπεραμυνθεῖ τῆς Δημόσιας Τυπογραφίας, διὰ τὸ γνωστὸς Γάλλος φιλέλληνας Α. Firmin Didot ἀνέπτυξε σὲ γράμμα του πρὸς τὸν Κυβερνήτη τὴν ἰδέα του νὰ ἀνοίξει στὴν Ἑλλάδα παράρτημα τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου τοῦ τῆς Γαλλίας. Στὴν ἀπαντητικὴ ἐπιστολὴ του (22 Ὀκτ. 1829) ὁ Καποδί-

τικά τυπογραφεῖα ἦταν ἄγνωστα σέ αὐτὸ τὸ τμήμα τῆς Ἑλλάδας' —ὅπου ἐπικράτησε ἡ Ἐπανάσταση καὶ τοῦ ὁποίου ἀναγνώρισαν τὴν ἀπελευθέρωση οἱ μεγάλες εὐρωπαϊκὲς δυνάμεις τῆς ἐποχῆς— στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο ἐκδίδονταν καὶ ἔργα ἰδιωτῶν². Παράλληλα, ἀπὸ τὸ 1830 τυπώνονταν σὲ αὐτὸ καὶ τὰ διδακτικὰ βιβλία τῆς πρωτοβάθμιας καὶ δευτεροβάθμιας ἐκπαίδευσης³. Ἀπ' αὐτὰ τὰ βιβλία τὰ περισσότερα εἶχαν γίνει ἰδιοκτησία τοῦ Δημοσίου⁴, ἡ χρῆση τους ἦταν ὑποχρεωτικὴ στὴ διδασκαλία, ἕνα μέρος τους ἐχορηγεῖτο δωρεὰν στὰ σχολεῖα γιὰ τὴ χρησιμοποίησή τους τὴν ὥρα τοῦ μαθήματος ἢ γιὰ νὰ μοιραστοῦν σὲ ἄπορους μαθητὲς κι ἀκόμη, γιὰ νὰ δοθοῦν ὡς βραβεῖα στοὺς ἄριστους μαθητὲς⁵. Τὰ ὑπόλοιπα ἐπωλοῦντο ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο, πού λειτουργοῦσε στὴν περιοχὴ του καὶ ὡς βιβλιοπωλεῖο⁶.

στριας, ἀφοῦ περιέγραψε τὴν κατάσταση τῆς χώρας, πού ἦταν τέτοια ὥστε νὰ θεωρεῖται «ἄωρος ἢ εὐδωσις» τῶν στόχων μιᾶς ἰδιωτικῆς τυποεκδοτικῆς ἐπιχείρησης, ἀπέκλειε ἐμμέσως —πλὴν σαφῶς— τὴν περίπτωση νὰ ἐνισχυθεῖ ἡ ἐπιχείρηση τοῦ Didot ἀπὸ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖο ἦταν τὴ χρονικὴ ἐκείνη περίοδο ἡ μοναδικὴ ἀσφαλὴς πηγὴ τροφοδοσίας μὲ τυποεκδοτικὲς ἐργασίες. «... ἡ κυβέρνησις, πτωχὴ οὖσα, δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἔργον εἰς πολλὰ τυπογραφεῖα ὁμοῦ» τοῦ ἔγραφε χαρακτηριστικά. Βλ. Ι. Α. Καποδίστριας, *Ἐπιστολαὶ διπλωματικαί, διοικητικαὶ καὶ ἰδιωτικαί*, Μετάφρ. Μ. Γ. Σχινᾶς, 4 τόμ., Ἐν Ἀθήναις 1841-1843, τόμ. Γ', σ. 268.

1. Τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους σημείωσε —γενικά— ἀπουσία ἢ τυπογραφία ὡς κερδοσκοπικὴ ἐπιχείρηση στὴν ἑλληνικὴ Ἀνατολή, βλ. στὸν Μπῶκο, ὁ.π. σ. 306-308.

2. Ἀναφέρουμε, γιὰ παράδειγμα, τὰ διδακτικὰ ἔργα: *Αἱ ἀναγκαιόταται γνώσεις εἰς τὰ παιδιά...* ὑπὸ Π. Πατρικίου... 1826 καὶ *Διονυσίας Γραμματικὴ...* ὑπὸ Δ. Πύρρου... 1827, πού ἐκδόθηκαν μὲ ἔξοδα τῶν συγγραφέων. Βλ. ΓΜ, 1556 καὶ 1659 ἀντίστοιχα.

3. Τὰ βιβλία γιὰ τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα πού ἐκδόθηκαν στὸ διάστημα 1830-1831, βλ. στῆς Ἀ. Κ. Ἀβδάλη, «Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Προπαιδείας», *Δωδώνη*, 23, 1 (1994), σ. 63-70. Γιὰ τὰ δευτεροβάθμια σχολεῖα τυπώθηκαν μεταξὺ 1830-1832 ὀρισμένα κείμενα ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων σὲ ἐπιμέλεια Γ. Γεννάδιου. Βλ. Ξ. Ἀναστασιάδης, *Γεωργίου Γενναδίου Βίος-Ἔργα-Ἐπιστολαί*, Μέρος Α' -Β', Ἐν Παρισίοις 1924, σ. 425.

4. Στὶς ἐξαιρέσεις τῶν βιβλίων, πού δὲν ἀνήκαν στὸ Δημόσιο, ὑπάγεται, λ.χ., ἡ *Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης* (1832), τῆς ὁποίας ἡ εἰσαγωγὴ στὰ σχολεῖα ἦταν ὑποχρεωτικὴ. Ἀλλὰ ὁ συντάκτης τῆς Γ. Γεννάδιος εἶχε συμφωνήσει μὲ τὴν Κυβέρνηση Καποδίστρια νὰ τυπώσῃ τὸ ἔργο του στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο μὲ δικά του ἔξοδα, πού θὰ πήγαιζαν μὲ τὴ μέθοδο τῆς προεγγραφῆς συνδρομητῶν. Βλ. ἔγγραφο τοῦ Ἀ. Μουστοξύδη, Ἐφόρου τότε τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, στὸ: Ἀ. Β. Δασκαλάκης, *Κείμενα Πηγαὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, Σειρὰ Γ': *Τὰ περὶ Παιδείας*, 3 τόμ., Ἀθήναι 1968, σ. 1381. Ἐπίσης, βλ. *Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος*, ἀρ. 37/14-5-1830, σ. 50 καὶ ἀρ. 86/1-11-1830, σ. 409, ὅπου δυὸ Ἀγγελίαι τοῦ ἴδιου τοῦ Γεννάδιου.

5. Ἀβδάλη, ὁ.π. σ. 71, σημ. 2.

6. Μπῶκος, ὁ.π. σ. 290.

Οί εισπράξεις από την πώληση των εφημερίδων ή από την έκτύπωση των ιδιωτικῶν ἔργων καθὼς καὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων χρησίμευαν, γιὰ νὰ καλύπτουν τὶς ἀνάγκες τοῦ ἴδιου τοῦ τυποεκδοτικοῦ καταστήματος (μισθοί, ἀγορὰ χαρτιοῦ κλπ.)¹. Τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο, μὲ ἄλλα λόγια, εἶχε τὴ μορφή μιᾶς δημόσιας ἀλλὰ αὐτοσυντηρούμενης ἐπιχείρησης. Ἐπειδὴ ὁμως τὰ ἔξοδα αὐτῆς τῆς μὴ κερδοσκοπικῆς ἐπιχείρησης ἦταν περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔσοδα, τὸ κενὸ ἐκαλύπτετο ἀπὸ τὸ Δημόσιο Ταμεῖο².

Προϊστάμενη ἀρχὴ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου ἦταν τὸ Ὑπ. Παιδείας³, ὡστόσο συνδεόταν καὶ μὲ τὸ Ὑπ. Οἰκονομικῶν (ἢ Γραμματεία τῆς Οἰκονομίας) γιὰ ὅ,τι ἀφοροῦσε τὸ λογιστικὸ μέρος τῆς λειτουργίας του⁴.

3. Τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο μετὰ τὴν ἄφιξη τοῦ Ὑθωνα

Τὰ μέτρα ποὺ ἔλαβε ἡ Ἀντιβασιλεία στὸ Ναύπλιο γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου⁵ —ὅπως μάλιστα περιγράφονται ἀπὸ τὸ μέλος τῆς, τὸν καθηγητὴ Μάουρερ⁶— δείχνουν πὼς θὰ διετεθεῖτο ἀνέπαφη ἢ προηγούμενη κατάσταση καὶ ὡς πρὸς τὴ μορφή τοῦ δημόσιου αὐτοῦ καταστήματος (αὐτοχρηματοδοτούμενη ἐπιχείρηση, σὲ ἄμεση ἐξάρτηση ἀπὸ τὴ βασιλικὴ —τώρα πιά— ἐξουσία) ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὶς κατευθύνσεις τῶν ἐκδόσεών του (δημόσια καὶ ιδιωτικὰ ἔργα)⁷. Ὅρισμένα, μάλιστα, στοιχεῖα,

1. Βλ. ἐνδεικτικὰ, τί ἀναφέρει σὲ ἐκθεσὴ του πρὸς τὸν Καποδίστρια, ὁ Ὑπ. Παιδείας Ν. Χρυσόγελος, ἀναφορικὰ μὲ τὸ τμήμα τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου στὸ Ναύπλιο, στὸν Δασκαλάκη, ὅ.π. σ. 1648.

2. Μπῶκος, ὅ.π. σ. 286.

3. «Οἱ διευθύνσεις τῆς Τυπογραφίας καὶ τοῦ οἰκονομικοῦ αὐτῆς μέρους ἀνήκουν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς δημοσίου παιδείας Γραμματέα [= Ὑπουργὸ] τῆς Κυβερνήσεως», σημείωνε ὁ Καποδίστριας σὲ ἔγγραφο τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1829. Μὲ βάση αὐτὴ τὴν ἀπόφαση ὁ Ὑφορὸς τῆς Παιδείας στὴν Αἴγινα Ἄ. Μουστοξύδης διορίστηκε ἐπίσης Ὑφορὸς τῆς Ἐθνικῆς Τυπογραφίας, ποὺ λειτουργοῦσε σὲ αὐτὴν τὴν πόλη (Βλ. Δασκαλάκης, ὅ.π. σ. 399). Ἀλλὰ τὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα ὑπάγονταν ἀνάκαθεν στὸ Ὑπ. Παιδείας, «δεδομένου ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα ὅλες οἱ ἐκδόσεις ἀπέβλεπαν στὴν ἀνύψωση τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου», ὑπογράμμισε ὁ Γκ. Λ. Μάουρερ στὸ ἔργο του: *Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς. Χαϊδελεβέργη 1835*. Μετάφρ. Ὀλγας Ρομπάκη, ἐκδ. Ἀφοὶ Τολίδη, Ἀθήνα 1976, σ. 553.

4. Στὴν καποδιστριακὴ λ.χ. περίοδο οἱ λογαριασμοὶ μὲ τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Τυπογραφείου, ὑπογεγραμμένοι ἀπὸ τὸν Κυβερνήτη καὶ τὸν Ὑπ. Παιδείας, διευθύνονταν στὸ Ὑπ. Οἰκονομικῶν πρὸς ἐξόφληση. Βλ. Δασκαλάκης, ὅ.π. σ. 338.

5. Βλ. τὴν περιγραφὴ τῶν σημαντικότερων μέτρων, τὰ ὁποῖα προέβλεπε τὸ Δ/μα τῆς 10/22 Δεκ. 1833 στοὺς: Βίλπεργ, ὅ.π. σ. 153-155 καὶ Κοφινᾶ, ὅ.π. σ. 10-11.

6. Ὁ Μάουρερ εἶχε ἀναλάβει νὰ διοργανώσει τοὺς τομεῖς τῆς Δικαιοσύνης, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Παιδείας, βλ. τὸ ἔργο τοῦ ἴδιου, ὅ.π. σ. 458-459.

7. Βλ. στὸ ἴδιο, σ. 552-554.

πού μᾶς δίνει καί πάλι ὁ Μάουρερ, ὅπως, γιὰ παράδειγμα, ὅτι στό ἐν λόγω κατάστημα τυπώνονταν δωρεάν διδακτικά βιβλία καί ἄλλα ἔργα χρησιμα στό κοινό¹, ὅτι εἶχε ληφθεῖ ἀπόφαση νά σταλεῖ ἕνας νεαρός Ἕλληνας, ὡς ὑπότροφος τοῦ κράτους, προκειμένου νά σπουδάσει τήν τυπογραφική τέχνη κοντά στό Διδότο² κι ὕστερα νά ἐργαστεῖ βέβαια στό Ἐθνικό Τυπογραφεῖο, καθώς καί ὅτι ὁ καλλιτέχνης λιθογράφος Ἄ. Φόρστερ³, μαζί μέ τή διεύθυνση ἑνός τμήματος τῶν λιθογραφιῶν, ἀνέλαβε τήν ὑποχρέωση νά διδάσκει τήν τέχνη του⁴, δείχνουν πῶς ἡ Ἀντιβασιλεία, ἀπό τοὺς πρώτους σχεδόν μῆνες τῆς ἐγκατάστασής της στό Ναύπλιο, ἀντιμετώπισε τὸ δημόσιο τυποεκδοτικό κατάστημα ὡς ἕνα συντελεστικό παράγοντα στήν πνευματική, τεχνική καί καλλιτεχνική πρόοδο τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Πρέπει πάντως νά σημειωθεῖ πῶς ἐκεῖνος πού ἔδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ἐν λόγω κατάστημα εἶναι ὁ Ἄρμανσπεργ, εἰδικότερα στή διάρκεια τῆς παντοδυναμίας του (Ἰούλιος 1834 - Φεβρουάριος 1837)⁵. Πρᾶγμα πού διαφαίνεται, κατ' ἀρχήν, στό γεγονός ὅτι ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα δημόσια κτίρια στή νέα πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου, τήν Ἀθήνα⁶, ἦταν ἐκεῖνο στό ὁποῖο στεγάστηκε —κατὰ τὴ μεταφορά του— τὸ Ἐθνικό Τυπογραφεῖο, ἀρχίζοντας πάραυτα τὴ λειτουργία του τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1834⁷.

1. Στὸ ἴδιο, σ. 553.

2. Στὸ ἴδιο, σ. 541.

3. Ὁ Ἄ. Φόρστερ ἔφθασε στό Ναύπλιο μέ ὅλο τὸ ἄλλο προσωπικό πού συνόδευε τὸν Ὄθωνα καί τὰ μέλη τῆς Ἀντιβασιλείας. Ἐκτοτε εἶχε τὴν ἄδεια νά ἐκτελεῖ μέ ἀμοιβή στὰ λιθογραφικά πιεστήρια, πού ἐξυπηρετοῦσαν τὶς ἀνάγκες τῆς Ἀντιβασιλείας, καί ἰδιωτικά ἔργα. Γιὰ τὴ συμβολή του, γενικά, στή δημιουργία τοῦ κλάδου τῆς ἑλληνικῆς λιθογραφίας διαβάζουμε στό ἀκόλουθο ἀπόσπασμα τὰ ἑξῆς: «Ὅσον καί ἂν τιμῆση κανεῖς τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου-λιθογράφου Φόρστερ, ὀλίγα θὰ εἴπῃ, ἐὰν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ λιθογραφία ὑπῆρξε, διὰ τῆς εὐρείας μάλιστα ἐπεκτάσεώς της, ἡ πρώτη ἐξαγγελία στήν παρ' ἡμῖν ἀφύπνισιν τοῦ καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος. Μαθητὴς τοῦ Φόρστερ ὑπῆρξε ὁ περίφημος Στερογιάννης. Εἶχε δὲ καί ἄλλους μαθητὰς Ἕλληνας ὁ Φόρστερ καί ἐκ διαπρεπῶν μάλιστα οἰκογενειῶν». Βλ. ἄρθρο τοῦ Ἀναδρομάρη [Δ. Γρ. Καμπούρογλου] στήν ἐφ. Ἑστία. 3950/28-2-1935, σ. 1.

4. Μάουρερ, ὅ.π. σ. 541.

5. Γιὰ τὴ συγκεκριμένη ἱστορική περίοδο βλ. J. A. Petropoulos. *Πολιτική καί Συγκρότηση Κράτους στό Ἑλληνικό Βασίλειο (1833-1843)*. «Μορφωτικό Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης», 2 τόμ., Ἀθήνα 1985-1986, τόμ. Α', σ. 256 κ.έ. Ἐπίσης, βλ. D. Dakin. *Ἡ ἐνοποίηση τῆς Ἑλλάδας (1770-1923)*. Μετάφρ. Ἄ. Ξανθόπουλος. «Μορφωτικό Ἰδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης», Ἀθήνα 1989, σ. 113-116.

6. Σχετικὸ Δ/μα ὁρίζε ὅτι τὰ Ὑπουργεῖα καί ὅλα τὰ ἄλλα δημόσια καταστήματα, ἔπρεπε νά βρισκονται στή νέα πρωτεύουσα τὴν 1 Δεκεμβρίου 1834. Βλ. Βίλπεργ, ὅ.π. σ. 155-156.

7. Βλ. στό ἴδιο καί Κοφινᾶς, ὅ.π. σ. 12.

Τὸ κτίριο αὐτὸ βρισκόταν στὴν ὁδὸ Σταδίου 17 καὶ σύμφωνα μὲ τὰ δημοσιεύματα στὸν τύπο τῶν χρόνων ἐκείνων, ἐπρόκειτο γιὰ ἕνα οἰκοδόμημα γερό, ποὺ διέθετε μεγάλες σὲ ἔκταση αἰθουσες, οἱ ὁποῖες ἀνταποκρίνονταν λειτουργικὰ στὶς ἐργασίες του¹.

Μποροῦμε νὰ ὑποθέσουμε, ἐντελῶς βάσιμα, πὼς ὁ Ἄρμανπεργ σχεδίαζε νὰ δημιουργήσει σὲ αὐτὸ τὸ νεόδμητο κτίριο² μιὰ ὑποδειγματικὴ μονάδα μεγάλης παραγωγικῆς ἰσχύος, ἢ ὁποία ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ κερδοφόρος, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ συμβάλει τὸ Δημόσιο Ταμεῖο στὴ συντήρησή της.

Τὴν ὑπόθεσή μας αὐτὴ ὑποστηρίζουν πρῶτα ἀπ' ὅλα τὰ μέτρα, ποὺ ἐλάμβανε γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου σχετικὸ Διάταγμα, τὸ ὁποῖο —ἄς σημειωθεῖ— δημοσιεύθηκε τρεῖς μόλις ἡμέρες πρὶν ἢ Ἀντιβασιλεία παραδώσει τὰ ἡνία τῆς ἐξουσίας στὸν Ὅθωνα, ποὺ ἐνηλικιωνόταν τὴν 1 Ἰουνίου 1835³. Τὸ συγκεκριμένο Διάταγμα, προέβλεπε —μεταξὺ ἄλλων— τὴ συγκέντρωση τῶν λιθογραφιῶν στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο. Ἐνῶ ὡς τότε αὐτὲς λειτουργοῦσαν σὲ δυὸ αὐθύπαρκα τμήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἕνα ἐξυπηρετοῦσε τὶς ἀνάγκες τῆς Ἀντιβασιλείας, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, καὶ τὸ ἄλλο βρισκόταν στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Στρατιωτικῶν. Ἀξιοσημεῖωτο, ἐπίσης, μέτρο ἦταν ἐκεῖνο ποὺ προέβλεπε τὴ δημιουργία Ταμεῖου γιὰ τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Τυπογραφείου, ποὺ θὰ ἦταν ἐντελῶς ἀνεξάρτητο ἀπὸ κάθε ἄλλη Ἀρχή⁴. Θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ σημειώσουμε ὅτι τὴν ἴδια ἡμέρα μὲ τὸ παραπάνω Διάταγμα δημοσιεύθηκε καὶ ὁ διορισμὸς τοῦ Δρα Ἄ. Ἀνσέλμου ὡς Ἐφόρου, δηλαδὴ Γενικοῦ Διευθυντῆ, στὸ ἐν λόγω κατάστημα⁵. Ἄν συνταχθοῦμε μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ τοῦ Ἄ. Ρ. Ρα-

1. Βλ. ἐφ. Ὁ Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος, 29/28-8-1836, σ. 139-141.

2. Ἐξάλλου, ὁ Ἄρμανπεργ εἶχε διατάξει τὴν ἀνέγερσή του. Βλ. ἐφ. Ἡ Ἀθηνᾶ, 2152/30-8-1854, σ. 2.

3. Βλ. τὸ Δ/μα Περὶ ὀργανισμοῦ τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας καὶ Λιθογραφίας στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, 22/17 (29)-5-1835, σ. 46-47 [στὸ ἐξῆς ΕτΚ].

4. Βλ. σχετικὰ στοὺς Βίλπεργ, ὁ.π. σ. 156 καὶ Κοφινᾶ, ὁ.π. σ. 11-12.

5. Ὁ Ad. Martin Anselm ὑπηρετοῦσε προηγουμένα στὴ γραμματεία τῆς Ἀντιβασιλείας. Στὴν πατρίδα του, τὴ Βαυαρία, κατεῖχε κάποια σημαντικὴ δημόσια θέση, ποὺ τὴν ἐγκατέλειψε, ὅταν τοῦ ἐγίνε ἐπίσημη πρόταση νὰ κατέβει στὴν Ἑλλάδα. Μάλιστα, ἐκεῖ «ἐντίμως διέτρεξε καὶ διδασκαλικὸν στάδιον», ὅπως ἀναφέρει μιὰ πληροφορία (Βλ. Ἡ Ἀθηνᾶ, 442/5-6-1837, σ. 1799). Ὅπως δείχνει καὶ ὁ τίτλος τοῦ Δρα, εἶχε κάνει ἀνώτερες φιλολογικὲς σπουδές. Αὐτὸν τὸν τίτλο τὸν ἀναφέρει, ἐπίσης, σὲ ἔργο ποὺ συνέταξε καὶ ἐξέδωσε στὰ 1842 (ΓΜ, ἀρ. 3620). Γνωρίζουμε, ἀκόμη, ὅτι εἶχε συντάξει μιὰ Γερμανικὴ Γραμματικὴ, τὴν ὁποία ἐνέκρινε στὰ 1837 ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν βιβλίων (ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 95 καὶ 96). Γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν Γερμανικῶν ὡς προαιρετικοῦ μαθήματος στὰ Γυμνάσια, βλ. Δ. Ἀντωνίου, *Τὰ Προγράμματα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης* (1833-1929), 3 τόμ., «Ἱστορικὸ

γκαβῆ. σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Ἀνσέλμος ἦταν «λίαν εὐνοούμενος ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας»¹, δηλαδή ἀπὸ τὸν Ἄρμανσπεργ, τότε θὰ πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι αὐτὸς ἐπέλεξε σωστά τὸ πρόσωπο, ποῦ ἐπρόκειτο —ὅπως θὰ δοῦμε— νὰ ἐργασθεῖ μὲ ζῆλο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου του.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο ποῦ ἐνισχύει τὴν ὑπόθεση ποῦ κάναμε παραπάνω, ὡς πρὸς τὸν προορισμὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, ἦταν ὁ ἐμπλουτισμὸς τῶν ἐγκαταστάσεων του μὲ νέα μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα. Ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ ἰδιαίτερα τὸ ἀμφίτυπο ταχυπιεστήριο, καθὼς καὶ οἱ ἐντυπάδες (μητρες), ποῦ θὰ ἔκαναν δυνατὴ τὴν παραγωγή, διὰ τῆς στοιχειοχυτικῆς, τῶν ἐλληνικῶν, κατ' ἀρχὴν, τυπογραφικῶν χαρακτήρων, οἱ ὁποῖοι ὡς τότε ἀγοράζονταν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν². Τώρα πιά τὰ στοιχεῖα ποῦ θὰ παρήγαγε τὸ δημόσιο τυπογραφικὸ κατάστημα θὰ ἐπαρκοῦσαν ὄχι μόνο γιὰ τὶς δὶκές του ἀνάγκες ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐκείνες τῶν ἰδιωτικῶν τυπογραφείων³, τὰ ὁποῖα —δειλὰ στὴν ἀρχὴ καὶ ὀρμητικά, θὰ λέγαμε, ὕστερα ἀπὸ τὸ 1833— ἔκαναν τὴν ἐμφάνισή τους στὴν ἐλληνικὴ παραγωγικὴ δραστηριότητα⁴. Ἡ ἄρτια, μὲ λίγα λόγια κατάσταση, τὴν ὁποία ἐμφάνιζε τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο ἤδη ἀπὸ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1836⁵ εἶχε προκαλέσει τὰ ἐπαινετικὰ σχόλια ὄχι μόνον τῶν ἐφημερίδων τῆς συμπολίτευσης ἀλλὰ καὶ τῆς ἀντιπολίτευσης. Ἀπὸ τὶς τελευταῖες ἀναφέρουμε τὴν Ἀθηνᾶ, ἡ ὁποία ἐγραφε τὴ χρονιά ἐκείνη ὅτι: «Τὸ ἐθνικὸν τυπογραφικὸν κατάστημα εἶναι ἔν ἀπὸ τὰ πλούσια καὶ λαμπρὰ καταστήματα, ἔχει ὕλην πλείστην, πιεστήρια ἀρκετά, ἔχει ἐργάτας ἰκανοὺς, εἰς ἓνα λόγον ἔχει τόσα πράγματα, ὅσα δὲν ἔχουν ὅλα ἠνωμένα τὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα [ἰδιωτικὰ] τυπογραφικὰ καταστήματα»⁶.

Ἀρχεῖο Ἑλληνικῆς Νεολαίας / Γενικὴ Γραμματεία Νέας Γενιᾶς». Ἀθήνα 1987-1989. τόμ. Α΄, σ. 103.

1. Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς. Ἀπομνημονεύματα, 2 τόμ., Ἐν Ἀθήναις 1894-1895, τόμ. Β΄, σ. 35.

2. Ὁ Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος, ὄ.π. σ. 140.

3. Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1836 εἶχε ἤδη προσληφθεῖ στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο ὁ Κ. Δημίδης, περιφνημὸς κατασκευαστὴς στοιχείων ἀλλὰ καὶ ὄπλουργός (βλ. Ἡ Ἀθηνᾶ, 328/18-4-1836, σ. 1320), ὁ ὁποῖος εἶχε σπουδάσει καὶ τὶς δυὸ αὐτὲς τέχνες στὸ Παρίσι. Βλ. Ν. Ε. Σκιαδάς, Χρονικὸ τῆς Ἑλληνικῆς τυπογραφίας, 3 τόμ., «Gutenberg», Ἀθήνα 1976-1982, τόμ. Γ΄, σ. 386-390 κ.ά.

4. Τὸ πρῶτο ἰδιωτικὸ τυπογραφεῖο ἰδρύθηκε στὸ Ναύπλιο ἀπὸ τοὺς Κ. Τόμπρα καὶ Κ. Δημίδη τὸ Μάρτιο τοῦ 1828 (βλ. Ἀνεξάρτητος Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, 29/1-3-1828, σ. 4). Ἐνῶ στὰ 1837 λειτουργοῦσαν ἤδη 15 ἰδιωτικὰ τυπογραφεῖα στὴν Ἀθήνα καὶ μερικὰ ἀκόμη σὲ ὀρισμένα ἀστικά κέντρα. Βλ. Ἀ. Ι. Κλάδος, Ἐφετηρὶς (Almanach) τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, Διὰ τὸ ἔτος 1837, Ἐν Ἀθήναις 1837, σ. 158.

5. Σύμφωνα μὲ τὸν Ἑλληνικὸ Ταχυδρόμο (ὄ.π.) στὰ 1836 τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο διέθετε πολυάριθμη συλλογὴ ἐλληνογαλλικῶν στοιχείων, 9 τυπογραφικὰ καὶ 8 λιθογραφικὰ πιεστήρια, ἀπασχολοῦσε δὲ 57 ἐργατοτεχνίτες.

6. Ἡ Ἀθηνᾶ, 348/1-7-1836, Κ. ἄρθρο.

4. Ἰδρυση καὶ λειτουργία τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου

Ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου καὶ ἡ ἀνάδειξη τοῦ Ἄρμανσπεργ —ταυτόχρονα μὲ τὴν ἐνηλικίωση τοῦ Ὅθωνα— σὲ ἓνα εἶδος ὑπερπροθυπουργοῦ¹, γιὰ νὰ κυβερνήσει μόνος του ὡς τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1837², ὑπῆρξαν δυὸ γεγονότα ποὺ σήμαναν τὴν ἔναρξη πρωτοβουλιῶν γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν στόχων ποὺ προαναφέρθηκαν· δηλαδή, ἀφ' ἑνὸς νὰ ἐξελιχθεῖ τὸ ἐν λόγω κατάστημα σὲ ἀξιόλογη τυποεκδοτικὴ ἐπιχείρηση καὶ ἀφ' ἑτέρου, νὰ συμβάλει ἀποφασιστικὰ στὴν πρόοδο τῆς ἐκπαίδευσης καὶ τῆς παιδείας γενικότερα. Καὶ οἱ δυὸ αὐτοὶ στόχοι ἀναμενόταν νὰ ἔχουν καλὴ ἔκβαση μέσω τῆς δημιουργίας ἑνὸς παραρτήματος τῆς Τυπογραφίας, μιᾶς «ἀποθήκης τῶν ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων», ὅπως χαρακτηρίστηκε ἀρχικὰ τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο. Ἐξυπακούεται πῶς καὶ ὁ νεαρὸς βασιλιάς ὄχι μόνον γνώριζε τὸ σχέδιο γιὰ τὴ σύσταση αὐτῆς τῆς «ἀποθήκης», ἀλλὰ καὶ τὸ ἐνέκρινε³.

Τὴν πρόθεσή του, ὁ Ἀρχικαγκελάριος, νὰ συστήσει τὸ συγκεκριμένο ἐκδοτικὸ οἶκο στὸ χῶρο τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, τὴν ἀνακοίνωσε στὸν Ὑπουργὸ Παιδείας Ἰάκωβο Ρίζο-Νερουλό μὲ ἔγγραφο, ποὺ ὑπέγραψε στίς 26 Ἰουν. / 8 Ἰουλίου 1835 (1)*.

Παρατηροῦμε δε ὅτι ὁ τριπλὸς σκοπὸς ποὺ θὰ ὑπηρετοῦσε τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο (καλὰ διδακτικὰ βιβλία, σὲ μέτρια τιμὴ πωλούμενα —γιὰ τὴ διεξαγωγὴ ὁμοιόμορφης διδασκαλίας στὰ σχολεῖα τῆς Γενικῆς Ἐκπαίδευσης— μείωση των ἐξόδων τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου, ἐντυπα χρήσιμα στὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ), καθὼς καὶ ἄλλες σχετικὲς προβλέψεις, ποὺ περιέχονται στὸ συγκεκριμένο ἔγγραφο, ἐπαναλαμβάνονται στὴν ἀναφορά, τὴν ὁποία ἀπηύθυνε στὸν Ἰ. Ρίζο —ἐπάνω στὸ ἴδιο θέμα— καὶ ὁ Ἐφορος τῆς Τυπογραφίας (3). Πρᾶγμα ποὺ καθιστᾷ ὀλοφάνερο ὅτι ὁ Ἀνσέλμος

1. Γιὰ νὰ διατηρηθεῖ στὴν ἐξουσία ὁ Ἄρμανσπεργ, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὰ βασιλικά του καθήκοντα ὁ Ὅθωνας, θεσμοθετήθηκε ἓνα νέο ἀξίωμα, ἐκεῖνο τοῦ Ἀρχιγραμματέως, δηλ. τοῦ Προέδρου τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβούλιου, μὲ εὐρείες δικαιοδοσίες. Στὴν καθημερινὴ γλώσσα καὶ στὸν Τύπο, ἰδιαίτερα τὸν ἀντιπολιτευόμενο, γινόταν χρῆση τοῦ ἀντίστοιχου γερμανικοῦ ὄρου: Ἀρχικαγκελάριος. Βλ. Petropoulos, ὅ.π. σ. 268-271.

2. Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Ἄρμανσπεργ ἀπολύθηκε ἀπὸ τὴ θέση του ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφή τοῦ Ὅθωνα, στίς 14 Φεβρουαρίου 1837, ἀπὸ τὸ πολὺμηνο ταξίδι του στὸ ἐξωτερικό.

3. Σύμφωνα μὲ τὸ Δ/μα, ποὺ καθόριζε τὰ καθήκοντα τοῦ Ἄρμανσπεργ καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ νέου του ἀξιώματος, αὐτὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδει Διατ/τα, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴ ρητὴ συναίνεση τοῦ βασιλιά. Βλ. Petropoulos, ὅ.π. σ. 270.

* Σημείωση: Ὁ ἀριθμὸς μέσα στὴν παρένθεση δηλώνει τὴ σειρά, μὲ τὴν ὁποία δημοσιεύονται ἐδῶ, στὸ Β' μέρος, τὰ ἔγγραφα.

εἶχε λάβει μέρος στό σχεδιασμό τῶν προγραμματικῶν ἀρχῶν, στίς ὁποῖες θά στηριζόταν ἡ λειτουργία τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου. Γι' αὐτό, ἐξάλλου, καί ἀφέθηκε σ' αὐτόν ἡ ἐλευθερία νά ὑπεισέλθει σέ λεπτομέρειες ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων, πού σχετίζονταν μὲ αὐτὴ τὴν λειτουργία, ὅπως ἦταν, λ.χ. ὅλα ὅσα ἀνέφερε γιὰ τὴν Ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ τῶν βιβλίων καί τὰ καθήκοντά της. Ἰδιαίτερα ἀποκαλυπτικά εἶναι ἐκεῖνα τὰ σημεῖα τῆς ἀναφορᾶς του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προκύπτει πὼς γιὰ νά πάει, γενικά, μπροστὰ τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο εἶχε ἀπόλυτη ἀνάγκη ἀπὸ τὰ διδακτικὰ βιβλία πού θά ἐξέδιδε, καθὼς καί ἀπὸ τὴν ὑποχρεωτικὴ εἰσαγωγή τους στὰ σχολεῖα.

Παρὰ τὴν ὑποχρέωση πού εἶχε ὁ Ἰ. Ρίζος νά ἀπευθύνει ἐπειγόντως (2) στὴν ἀρχιγραμματεία τὶς θέσεις τοῦ Ἵπουργείου του γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση καί λειτουργία τοῦ ὑπὸ ἴδρυσή δημόσιου ἐκδοτικοῦ οἴκου, ἐκεῖνος δὲν ἀπάντησε. Ἀντὶ γι' αὐτό, διαπιστώνουμε σὲ ἔγγραφό του (4) ὅτι ἀνέλαβε τὴν πρωτοβουλία, ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς μῆνες, νά προωθήσει μιὰν ἄλλη ἰδέα. Δηλαδή, νά συνάψει τὸ Δημόσιο σύμβαση μὲ ἕναν ἰδιώτη βιβλιοπώλη, ὁ ὁποῖος θά προμήθευε μὲ ἐκπτώση τὶς ἀναγκαῖες σὲ κάθε Ἵπουργεῖο ποσότητες βιβλίων καί γραφικῆς ὕλης. Τὴν προώθηση τῆς συγκεκριμένης ἰδέας θά πρέπει νά τὴν ἀντιμετωπίσουμε ὡς ἕναν ἀπὸ τοὺς τρόπους πού χρησιμοποίησε τὸ Ἵπουργεῖο Παιδείας, γιὰ νά ματαιώσει — σὲ αὐτὴ τὴν πρώτη φάση— τὴ δημιουργία τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου. Τὴν ἀρνητικὴ στάση τοῦ ἐν λόγῳ Ἵπουργείου μαρτυροῦν καί ὀρισμένα ἄλλα ἔγγραφα, πού θά συναντήσουμε παρακάτω. Ἐπιβεβαιώνεται ὅμως καί ἀπὸ τὴ μαρτυρία τοῦ συντάκτη ἑνὸς ἄρθρου, ὁ ὁποῖος —ὅπως προκύπτει— ἦταν ἄριστος γνώστης τῶν τεκταινομένων στὰ ἀνώτατα κλιμάκια τῆς συγκεκριμένης Γραμματείας. Σύμφωνα, λοιπόν, μὲ αὐτὴ τὴ μαρτυρία «ἡ Γραμματεία τῆς ἐκπαιδεύσεως κατεπολέμησε πεισματωδῶς, εἰς διάστημα πολλῶν μηνῶν τὸ περὶ βιβλιοπωλείου σχέδιον τῆς τότε καγκελαρίας...»¹.

Στὸ μεταξὺ εἶχε παρέλθει ἀρκετὸς χρόνος ἀπὸ τὶς 6/18 Φεβρουαρίου 1834, πού εἶχε ἐκδοθεῖ ὁ νόμος, μὲ βάση τὸν ὁποῖο ὀργανώθηκαν τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα καί τὸ Διδασκαλεῖο². Ἀλλὰ οἱ «ὀδηγίες», πού ἀνέφεραν τὰ ἄρθρα του 18 καί 69 ἀντίστοιχα, οἱ ὁποῖες θά ὀρίζαν ἀπὸ ποιά διδακτικὰ βιβλία ἔπρεπε νά γίνεται ἡ διδασκαλία στίς συγκεκριμένες βαθμίδες, δὲν εἶχαν ἐκδοθεῖ ἀκόμη. Αὐτὴ ἡ ἔλλειψη ὑπογραμμίζόταν περισσότερο μὲ τὶς προτάσεις περὶ διδακτικῶν βιβλίων, πού περιέχονταν σὲ ἀναφορὰ τοῦ Ἰω-

1. Βλ. ἐφ. *Αἰών*, 177/7-7-1840, σ. 3-4.

2. Βλ. *ΕἰΚ*, 11/3-3-1834.

άννη Κοκκώνη¹, ἡ ὁποία ὑποβλήθηκε τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1836 στοῦ Ὑπουργεῖο Παιδείας μὲ σκοπὸ νὰ λάβει γνώση τοῦ περιεχομένου της καὶ ὁ Ὑθωνας², Δὲν μπορούμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε πὼς ἦταν ἡ συγκεκριμένη ἀναφορά αὐτή, ποὺ ἔθεσε τοὺς ἀρμοδίους ἐνώπιον τῶν εὐθυνῶν τους. Πάντως, εἶναι γεγονὸς ὅτι τὴν 1/13 Ἀπριλίου τοῦ ἴδιου χρόνου ἐκδόθηκε μὲ τὴ συναινέση τοῦ Ἰ. Ρίζου τὸ Διάταγμα *Περὶ συστάσεως βιβλιοπωλείου ἐν τῇ Β. Τυπογραφίᾳ*. Τὸ συγκεκριμένο νομοθέτημα, ἀποτελούμενο ἀπὸ 8 ἄρθρα, ἄρχιζε ὡς ἑξῆς:

Ὑθων

Ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Ἀκούσαντες τὴν γνώμην τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Ἡμετέρου Ὑπουργεῖου, ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν τὰ ἑξῆς:

Ἄρθρ. 1

Διὰ νὰ εἰσαχθῆ τρόπος ὁμοιόμορφος εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ εὐρίσκη ὁ καθεὶς βιβλία στοιχειώδη καλὰ, καὶ παραδείγματα τῆς καλλιγραφίας καὶ ἰχνογραφίας πρόχειρα πάντοτε, εἰς τιμὰς μετρίας, καὶ εἰς τὰς πραγματικὰς χρείας ὠφέλιμα, διορίζομεν νὰ συστηθῆ βιβλιοπωλεῖον, καὶ νὰ εὐρίσκεται εἰς ἄμεσον ἔνωσην μὲ τὴν Βασιλικὴν Τυπογραφίαν καὶ Λιθογραφίαν.

Ἄρθρ. 2

Ὅποια δὲ βιβλία καὶ παραδείγματα πρέπει νὰ ἐκδίδωνται ἀπὸ τὴν Β. Τυπογραφίαν καὶ νὰ πωλῶνται, περὶ τούτου θέλομεν διατάττει ρητῶς, ἀκούοντες τὴν πρότασιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας, καὶ τὴν γνώμην ἀνακριτικῆς Ἐπιτροπῆς, διοριζομένης ἐκάστην φορὰν παρ' Ἡμῶν. Ἄλλ' ἐνταῦθα πρέπει νὰ φυλαχθῆ ὡς ἀξίωμα, ὅτι πρέπει ὅλα τὰ διδασκαλεῖα³ τοῦ Κράτους, καὶ ἔξαιρέτως

1. Ὁ Ἰ. Π. Κοκκώνης ἀπὸ τῆς 6 Ὀκτωβρίου 1835 ἀνέλαβε προσωρινὸς Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου τῆς Ἀθήνας, ἐνῶ ἀπὸ τῆς 10 Ἀπριλίου 1836 διορίστηκε μόνιμα σὲ αὐτὴ τὴ θέση. Βλ. Ἰ. Π. Κοκκώνης, *Περὶ μεθόδου ταχυμαθητικῆς τοῦ ἀναγινώσκειν, γράφειν καὶ ἀριθμεῖν*. Ὑπὸ —, Ἀθήνησι 1856, σ. 113, σημ. 1. Χρ. Τζήκας, *Ὁ Ἰ. Π. Κοκκώνης καὶ ὁ ρόλος του στὴ θεμελίωση καὶ τὰ πρώτα βήματα τῆς δημοτικῆς ἐκπαίδευσης στὴν Ἑλλάδα*, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 103-104.

2. Ὁ Κοκκώνης σὲ ἄλλο ἔργο του (*Ἐγχειρίδιον. Ἡ Ὁδηγὸς τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς Μεθόδου Νέος*, ... Ἐν Ἀθήναις 1860, σ. δ') δηλώνει ὅτι τὴ συγκεκριμένη ἀναφορά του τὴν ὑπέβαλε στοῦ Ὑπ. Παιδείας τὸ 1835. Παραθέτει μάλιστα στοῦ ἴδιου ἔργο (σ. ια') καὶ Δ/μα τῆς 19 Ἀπρ./1 Μαΐου 1836, ποὺ ἐνέκρινε ὅλα ὅσα ἀναφέρονταν στοῦ ἐγγραφῶ του, τὸ ὁποῖο ὅμως ἔφθασε στὰ χέρια τοῦ Ἀρμανσπεργ στίς 16/28 Ἀπριλίου.

3. Δηλ. τὰ σχολεῖα.

τὰ Ἑλληνικά καὶ κοινὰ σχολεῖα, συμφώνως μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ παρόντος Διατάγματος, νὰ προβλέπωνται ἀδιακόπως κατὰ τὴν ἀληθῆ ἀνάγκην των, μὲ τοιαῦτα βιβλία καὶ παραδείγματα, τὰ ὅποια νὰ μὴν ἐμπεριέχουν διδασκαλίας καὶ γνώμας ἐπιβλαβεῖς ἢ εἰς τὴν θρησκείαν ἢ εἰς τὴν πολιτείαν ἢ εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξιν καὶ ἐκπαίδευσιν, καὶ ὄντα χρήσιμα εἰς τὸν σκοπὸν μιᾶς φρονίμου παιδαγωγίας, νὰ συντείνουν εἰς τὰς κοινὰς καὶ ἀναποφεύκτους διὰ τὸ ἐξῆς χρεῖας τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ δι' ἑνὸς λεκτικοῦ καθαροῦ καὶ καλλωπισμένου. Σιμὰ τούτων θὰ ἔχουν ὡς πρὸς τὸ ὑλικὸν ὅλην τὴν ἀκρίβειαν τῆς τέχνης, καὶ [θὰ εἶναι] εὐθηνότερα, παρ' ὅτι πωλοῦνται εἰς τὰ ἰδιωτικὰ βιβλιοπωλεῖα.

ἄρθρ. 3

Ἄμα τὸ βιβλιοπωλεῖον τοῦτο συστηθῆ, ὅλα τὰ διδασκαλεῖα τοῦ Κράτους χρεωστοῦν νὰ μεταχειρίζονται εἰς τὴν παράδοσιν τῶν μαθημάτων ἐκεῖνα τὰ βιβλία καὶ παραδείγματα, ὅσα ἐκδίδονται παρ' αὐτοῦ...».

Οἱ ὑπόλοιπες διατάξεις προέβλεπαν περιληπτικὰ τὰ ἀκόλουθα:

— τὰ βιβλία ποὺ θὰ ἐξέδιδε τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο θὰ ἔφεραν στὸ ἐξώφυλλο εἰδικοῦ τύπου σφραγίδα, καθὼς καὶ τὴ λιανικὴ τιμὴ πώλησής τους (ἄρθρ. 4).

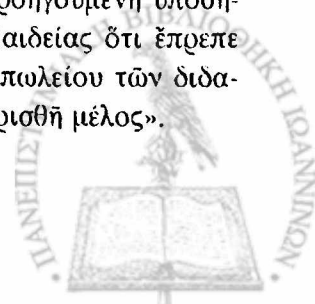
— Θὰ ἐδιώκοντο δικαστικῶς ὅσοι προέβαιναν σὲ τυποκλοπὴ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου ἢ ὅσοι τὶς πωλοῦσαν σὲ ἀνώτερες ἀπὸ τὶς ἀναγραφόμενες τιμές. Θὰ ἐδιώκοντο πειθαρχικῶς ὅσοι δάσκαλοι δὲν χρησιμοποιοῦσαν στὴ διδασκαλία τους τὶς συγκεκριμένες ἐκδόσεις (ἄρθρ. 6).

— Τὸ καθαρὸ κέρδος ἀπὸ τὶς πωλήσεις τῶν βιβλίων θὰ χρησίμευε στὴν κάλυψη ἀναγκῶν τῆς «ἐντὸς τοῦ Βασιλείου» δημόσιας ἐκπαίδευσης (ἄρθρ. 7)¹.

Τὸ παραπάνω Διάταγμα συμπληρώθηκε στὶς 16/28 Ἀπριλίου μὲ μιὰ σειρὰ διευκρινιστικῶν ὁδηγιῶν, οἱ ὅποιες περιέχονται σὲ ἓνα πολυσέλιδο ἔγγραφο, ποὺ φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ Ἄρμανσπεργ (5). Αὐτὲς οἱ ὁδηγίες ἀφενός, ἀποσκοποῦσαν στὴν ἀποδοτικὴ λειτουργία τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου καὶ ἀφετέρου, ρύθμιζαν τὸν τρόπο συγκρότησης τῆς Ἐπιτροπῆς ποὺ θὰ ἔκρινε τὰ διδακτικὰ βιβλία, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἔπρεπε νὰ προταθοῦν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τὶς ἀμέσως ἐπόμενες ἡμέρες², ὥστε νὰ μπορέσει τὸ

1. ΕτΚ, 13/13-4-1836, σ. 53-54.

2. Στὸ Δ/μα τῆς 19 Ἀπριλ/1 Μαΐου, γιὰ τὸ ὁποῖο ἐγίνε λόγος σὲ προηγούμενη ὑποσημείωση, ὁ Ἄρμανσπεργ βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ὑπομνήσει στὸν Ὑπ. Παιδείας ὅτι ἔπρεπε «ὅσον τάχος νὰ διαταχθῶσι τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ βιβλιοπωλείου τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τῆς ὁποίας ὁ κ. Κοκκῶνης ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ διορισθῆ μέλος».

Βιβλιοπωλεῖο νὰ κάνει ἑναρξη τῶν ἐργασιῶν του στὶς 15 Μαΐου τοῦ ἴδιου ἔτους.

Ἄπ' αὐτὸ τὸ ἄκρως ἐνδιαφέρον κείμενο ἀξίζει νὰ προσεχθοῦν ιδιαίτερα δυὸ σημεῖα. Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ ἐπισήμανση ποὺ γίνεται στὴν §3 γιὰ τὴν ἐξάρτηση τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης στὸ νεοσυσταθὲν ἑλληνικὸ κράτος ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση· στὴ διαδικασία ὅμως τῆς ὁποίας δὲν μποροῦσαν νὰ λάβουν μέρος οἱ γενιές τῆς παραγωγικῆς ἡλικίας. Γι' αὐτὸ καὶ ὑποδεικνυόταν ἡ ἔκδοση ἀπὸ τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο ἐντύπων, ποὺ νὰ περιέχουν διδασκαλίες καὶ γνώσεις χρήσιμες γιὰ τὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάπτυξη ἐκείνου τοῦ τμήματος τῶν πολιτῶν, ποὺ ἀποτελοῦσε τὸν κοινὸ λαό. Τὸ δεύτερο σημεῖο βρίσκεται στὴν §2 καὶ ἀναφέρεται στὸ μέλλον τοῦ Β. Βιβλιοπωλεῖου σὲ σχέση μὲ τὰ ἰδιωτικὰ τυπογραφεῖα. Τὰ δεύτερα, κατὰ τὸν συντάκτη τῶν ὁδηγιῶν, δὲν εἶχαν —στὴ συγκεκριμένη χρονικὴ στιγμή— περιθώρια γιὰ ἀνάπτυξη. Αὐτὸ θὰ συνέβαινε, ὅταν ἡ Ἑλλάδα θὰ εἶχε νὰ παρουσιάσει σημαντικὴ φιλολογικὴ πρόοδο. Τότε οἱ ἐκδόσεις ὅλων σχεδὸν τῶν διδακτικῶν βιβλίων θὰ ἀφήνονταν στὴν ἰδιωτικὴ τυπογραφία. Ἐνῶ τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο θὰ ἐξέδιδε μόνον ἐκεῖνα τὰ ἐγχειρίδια, ὅπως λ.χ. οἱ χρηστομάθειες, ποὺ τὸ κράτος θὰ διατηροῦσε τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγχει τὸ περιεχόμενό τους.

Ὡστόσο, τὰ πάρα πολλά, σὲ σχέση μὲ τὶς φιλολογικὲς καὶ ἄλλες ἀνάγκες τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἰδιωτικὰ τυπογραφεῖα ποὺ ἐμφανίστηκαν τότε, εἶχαν στηρίξει τὴν προοπτικὴ τῆς ἐπιβίωσης καὶ τῆς ἐξέλιξής τους —κυριολεκτικὰ— στὴν ἐκτύπωση καὶ ἔκδοση τῶν διδακτικῶν βιβλίων. Αὐτὸ προκύπτει εὐθέως ἀπὸ ὅσα ἀναφέρουν οἱ ἐπιχειρηματίες τυπογράφοι τῆς Ἀθήνας σὲ διαμαρτυρία τους, ποὺ ἀπηύθυναν πρὸς τὸν Ὅθωνα (6), σχετικὴ μὲ τὸ ἄρθρο 3 τοῦ Διατάγματος γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Β. Βιβλιοπωλεῖου.

Συνελίκουρος τῶν τυπογράφων ἐμφανίστηκε δυὸ μῆνες ἀργότερα ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας μὲ ἀναφορὰ του πρὸς τὸν Ἄρμανσπεργ, ὅπου ἀνέπτυσε τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔπρεπε: ἀφενός, νὰ διαλυθεῖ τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο· κι ἀφετέρου, νὰ ἀκυρωθεῖ ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Β. Βιβλιοπωλεῖου¹. Ὁ Ἄρμανσπεργ ἀπάντησε ἀμέσως (7), ἀντικρούοντας ἕνα πρὸς ἕνα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἰ. Ρίζου. Τὸ αὐστηρὸ ὕφος τῶν συστάσεων, ποὺ γίνονταν στὸ συγκεκριμένο Διάταγμα, ἀνάγκασαν τὸν

1. ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 41. Πρόκειται γιὰ «σχέδιο» ἀναφορᾶς, γραμμῆς στα γαλλικά. Στὴν ἴδια γλώσσα εἶναι γραμμῆς καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἀναφορές ἢ «ἐκθέσεις» τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας πρὸς τὸ βασιλιά, ποὺ βρίσκονται στὸ συγκεκριμένο ὑποφάκελο.

Ἵπουργὸ Παιδείας νὰ προτείνει τοὺς Μ. Ἀποστολίδη¹, Γ. Γεννάδιο, Ι. Π. Κοκκώνη, Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ² καὶ Ἀ. Ἀνσέλμο ὡς μέλη τῆς ἔξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν διδακτικῶν βιβλίων (8).

Χρειάστηκαν ὁμῶς καὶ ἄλλες ὑπομνήσεις ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἀντιβασιλείας³, γιὰ νὰ συνεδριάσει —τελικὰ— ἡ Ἐπιτροπὴ τὶς πρώτες ἡμέρες τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ νὰ διατυπώσει τὶς προτάσεις της. Αὐτὲς οἱ προτάσεις καταγράφηκαν σὲ δυὸ καταλόγους, ποὺ ἔφεραν τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα Α΄ καὶ Β΄. Ὁ Κατάλογος Α΄, ποὺ περιεῖχε τὰ προτεινόμενα διδακτικὰ βιβλία γιὰ τὸ Δημοτικὸ καὶ τὸ Διδασκαλεῖο, ἔξακολουθεῖ καὶ σήμερα νὰ βρίσκεται στὸν ὑποφάκελο μὲ τὰ ἔγγραφα τοῦ 1835-1837⁴. Ἀντίθετα, ὁ Κατάλογος Β΄ μὲ τὶς προτάσεις γιὰ τὰ διδακτικὰ βιβλία τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου δὲν ὑπάρχει καὶ μᾶλλον εἶχε ἀφαιρεθεῖ, χωρὶς νὰ ἐπανατοποθετηθεῖ, λίγο μετὰ τὴ σύνταξή του⁵.

Οἱ παραπάνω Κατάλογοι συνοδευμένοι ἀπὸ σχετικὴ ἔκθεση τοῦ Ἵπουργοῦ Παιδείας⁶ ἔφθασαν στὴν Ἀρχιγραμματεία στὶς 15/27 Σεπτεμβρίου ἢ μιὰ-δυὸ ἡμέρες ἀργότερα⁷. Ἀλλά, τὸ Διάταγμα (9), ποὺ ἐνέκρινε ἀνεπιφύλακτα τὶς προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐκδόθηκε πολὺ καθυστερημένα, στὶς 15/27 Δεκεμβρίου, σὲ σύγκριση μὲ τὴ σπουδὴ ποὺ εἶχε ἐπιδείξει ὁ Ἄρμανσπεργ στὸ διάστημα ἀπὸ τὸν Ἀπρίλιο ὡς τὸ Σεπτέμβριο.

1. Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ ἔγγραφο τοῦ διορισμοῦ του, ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης ἔλαβε τὴ θέση τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων. Βλ. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 46.

2. Ὁ Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς ἔλαβε μέρος στὴν Ἐπιτροπὴ ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Ἵπ. Παιδείας, στὸ ὁποῖο κατεῖχε τὸ βαθμὸ τοῦ Ἵπουργικοῦ Συμβούλου, διευθύνοντας τὸν τομέα τῆς μέσης καὶ ἀνώτερης ἐκπαίδευσης.

3. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 51 καὶ 54.

4. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 52. Τοὺς καταλόγους Α΄ καὶ Β΄ τοὺς συνόδευε ἀναφορὰ τῆς ἔξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων. Ὅμως αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ ἔχει ἀφαιρεθεῖ καὶ στὴ θέση της ἔχει τοποθετηθεῖ ἓνα φύλλο χαρτιοῦ, στὸ ὁποῖο μιὰ πρόχειρη σημείωση παραπέμπει στὸ ἔγγραφο μὲ ἀρ. 53^α.

5. Ἐπάνω σὲ Δ/μα τῆς 16/28 Ἰαν. 1837, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ εἶναι καὶ τὸ τελευταῖο ποὺ υπέγραψε ὁ Ἄρμανσπεργ —ἀναφορικὰ μὲ τὸ θέμα τῶν διδακτικῶν βιβλίων— πρὶν ἀπολυθεῖ, ἔχει γραφεῖ πρόχειρα ἡ πληροφορία ὅτι ὁ Ἵπ. Παιδείας εἶχε ἀναζητήσει τότε τὶς προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς «περὶ βιβλίων», τῆς μ. ἐκπαίδευσης, ἀλλὰ δὲν τοῦ τὶς προσεκόμισαν, ἐπειδὴ τὶς εἶχε στὰ χέρια του ὁ Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς. Βλ. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 65^α.

6. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 53^α. Ἡ συγκεκριμένη ἔκθεση παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, γιατί —ὅπως διαπιστώνεται— ὁ Ἵπ. Παιδείας ἔχει μεταφέρει σὲ αὐτὴν λεπτομερῶς ὅλα, ὅσα διελάμβανε ἡ ἀναφορὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία συνόδευε —ὅπως σημειώσαμε προηγουμένα— τοὺς Καταλόγους Α΄ καὶ Β΄.

7. Αὐτὸ τὸ συμπεραίνουμε ἀπὸ τὴ χρονολογία Διεκπεραίωσης τοῦ ἀμέσως προηγουμένου ἐγγράφου, ποὺ ἦταν ἡ 15 Σεπτεμβρίου 1836.

Είναι πιθανό αυτή ή καθυστέρηση να όφειλόταν στην άναμονή του ισολογισμού του Έθνικού Τυπογραφείου για τὸ ἔτος 1836, ὁ ὁποῖος —ὄταν πραγματοποιήθηκε— ἔδειξε πὼς ἐκεῖνο τὸ χρόνο τὸ δημόσιο τυποεκδοτικὸ κατάστημα, ἀντὶ γιὰ τὰ συνήθη ὡς τότε ἑλλείμματα, εἶχε κέρδη¹. Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ ἓνα Διάταγμα, πὸν δημοσιεύθηκε περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου, τὸ ὁποῖο μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἡ Έθνικὴ Τυπογραφία καὶ Λιθογραφία «ἔδωκεν εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον περισσεύματα ἐκ τῶν ἐσόδων της καὶ ἔνεκα τούτου ἀνάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δημοσίων καταστημάτων, τῶν ἀποδιδόντων πρόσδοον...». Ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, τὸ ἐν λόγω Διάταγμα ἀποφάσισε τὴ μετάθεση ἀπὸ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1837 τοῦ Έθνικοῦ Τυπογραφείου ἀπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν².

Ἐννοεῖται πὼς τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ἔχασε ἓνα μεγάλο μέρος τῆς δικαιοδοσίας του ἐπὶ τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου. Αὐτὸ προκύπτει ἀπὸ τὸ Διάταγμα τῆς 15/27 Δεκεμβρίου 1836 καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὰ ἄρθρα του πὸν ἀφοροῦν τὸν τρόπο ἐκτύπωσης τῶν διδακτικῶν βιβλίων, καθὼς καὶ τὸν τρόπο καθορισμοῦ τῆς τιμῆς τους³. Πάντως, τὸ συγκεκριμένο Διάταγμα θὰ

1. Ἀπὸ τίς ἀνακοινώσεις τοῦ Τύπου πληροφοροῦμαστε ὅτι τὸ Έθνικὸ Τυπογραφεῖο, τουλάχιστον κατὰ τὰ ἔτη 1836 καὶ 1837, παρουσίαζε κέρδη. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος (ἀρ. 59/13-1-1838, σ. 253) ἔγραφε ὅτι τὸ ἐν λόγω κατάστημα ὠφελεῖ τὴν Κυβέρνηση ἔως 20.000 δρχ. Ἐπίσης ὁ Σωτήρ (ἀρ. 2/23-1-1838, σ. 6) βεβαίωνε τοὺς ἀναγνώστες του ὅτι αὐτὸ «ὄχι μόνον δὲν εἶναι εἰς βάρος τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ καὶ δίδει κατ' ἔτος κέρδος ὄχι εὐκαταφρόνητον εἰς τὸ Γενικὸν Ταμεῖον». Ἡ ἐπιμερδὴς λειτουργία τοῦ Έθνικοῦ Τυπογραφείου ὀφειλόταν, σὲ μεγάλο βαθμὸ, στὴν καλὴ διαχείρισή του ἀπὸ τὸν Ἄ. Ἀνσέλμο. Αὐτὸ τὸ βεβαίωναν ὄχι μόνον οἱ ἐφημερίδες τῆς συμπολίτευσης, ὅπως λ.χ. ἡ Φήμη (ἀρ. 26/29-5-1837, σ. 2) ἀλλὰ καὶ τῆς ἀντιπολίτευσης. Βλ. Ἡ Ἀθηνᾶ, 442/5-6-1837, σ. 1799, ἀρ. 445/16-6-1837, σ. 1813, ἀρ. 501/19-1-1838, σ. 2072. Ἐπίσης βλ. καὶ Ὁ Σωτήρ, ὅ.π.

2. *ΕτΚ*, 67/22-11-1836, σ. 348. Τὴ δικὴ του ἐκδοχὴ γιὰ τοὺς λόγους μετάθεσης τῆς Τυπογραφίας, ἀπὸ τὸ ἓνα σὸ ἄλλο Ὑπουργεῖο, μᾶς δίνει ὁ συντάκτης τοῦ ἄρθρου πὸν ἀναφέρθηκε προηγουμένα. Κατ' αὐτόν, λοιπόν, ἡ Γραμματεία τῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν καταπολέμησε μόνον τὸ σχέδιο γιὰ τὴν ἴδρυση τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου, ἀλλὰ καὶ «ἀνέβαλεν, ὅσον τοῦτο συνεφώνει μὲ τὰ καθήκοντά της, τὴν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ», καὶ τέλος πάντων «ἡ Καγκελαρία, βλέπουσα τὸ ἀμετάθετον τῆς ἐπιμονῆς της, ἀπέσπασεν ἐντελῶς τὸ κατάστημα τῆς Τυπογραφίας ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὸ ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν τῆς Οἰκονομίας Γραμματείαν, ἀφοῦ προσεκάλεσε τὴν ἐπὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως νὰ ἐπιπλήξῃ καὶ τοὺς ὑπαλλήλους της ὡς δῆθεν προκαλέσαντας κοινήν ἀναφορὰν ὄλων τῶν ἰδιωτικῶν τυπογράφων κατὰ τοῦ Β. Τυπογραφείου». Βλ. ἐφ. Αἰών, ὅ.π. Πάντως, καὶ ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωίδης, πὸν διαδέχθηκε τὸν Ἰ. Ρίζο σὸ Ὑπ. Παιδείας, ὡς αἰτία τῆς μετάθεσης δέχεται αὐτὴν πὸν εἶχε ἀνακοινωθεῖ ἐπισήμως, ἄλλο ἂν δὲ συμφωνοῦσε μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Έθνικοῦ Τυπογραφείου. Βλ. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ, 9, φ. 4, ἀρ. 82.

3. Συγκεκριμένα, στὴν περίπτωσή πὸν ἐπιβαλλόταν ἡ ἐκτύπωση ἑνὸς διδακτικοῦ ἔργου

πρέπει νά ἀξιολογηθεῖ ὡς ἰδιαίτερα σημαντικό, ἕξαιτίας τῶν ρυθμίσεων ποῦ περιελάμβανε. Μεταξύ αὐτῶν πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νά ἀναφερθεῖ ἡ πρόβλεψη, σύμφωνα μέ τήν ὁποία κάθε τριετία θά γινόταν ἀναθεώρηση τῶν ἐγκεκριμένων βιβλίων μέ στόχο τή βελτίωση ἢ καί τήν ἀντικατάστασή τους¹. Ἄξια προσοχῆς εἶναι καί ἡ ρύθμιση ποῦ ἔδινε τή δυνατότητα νά τυπώνονται ὀρισμένα διδακτικά βιβλία σέ ἰδιωτικά τυπογραφεῖα — εἴτε μέ τή μέθοδο τοῦ μειοδοτικοῦ διαγωνισμοῦ εἴτε μέ τήν ἀπ' εὐθείας ἀνάθεση. Εἶναι ὅμως φανερό ὅτι μέ τή συγκεκριμένη δυνατότητα γινόταν τροποποίηση στό ἄρθρο 3 τοῦ Διατάγματος τῆς 1/13 Ἀπριλίου 1836 σέ ὄφελος τῆς ἰδιωτικῆς Τυπογραφίας — κυρίως τῶν Ἀθηνῶν².

Ἀπό τήν πλευρά του τό Ὑπουργεῖο Παιδείας συνέχισε καί τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1837 νά κωλυσιεργεῖ³, γεγονός ποῦ ἀνάγκασε τόν ἴδιο τόν Ὅθωνα αὐτή τή φορά⁴ νά διατάξει «τὴν ταχυτάτην ἐκτέλεσιν» τῶν ἀποφάσεων ποῦ περικλείονταν στό Διάταγμα, τό ὁποῖο εἶχε ἐκδόσει ὁ Ἄρμανσπεργ τόν προηγούμενο Δεκέμβριο. (10). Ὁ Ἰ. Ρίζος συμμερφώθηκε πάραυτα. Μποροῦμε, λοιπόν, νά ποῦμε πῶς μέ τό ἔγγραφο του τῆς 22 Μαρ-

νά γίνει σέ ἰδιωτικό τυπογραφεῖο, γιά νά προβεῖ σ' αὐτή τήν ἐνέργεια ὁ Ὑπ. Παιδείας. Ἐπρεπε προηγουμένως νά ἔχει ἐξασφαλίσει τή σύμφωνη γνώμη τοῦ Ὑπ. τῶν Οἰκονομικῶν. Στήν περίπτωση, πάλι, προσδιορισμοῦ τῆς τιμῆς λιανικῆς πώλησης τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τό Ὑπ. Παιδείας περιοριζόταν στήν ἐκτίμηση τῆς ἀμοιβῆς τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ μεταφραστῆ. Τήν τελική τιμή καθενὸς βιβλίου τήν καθόριζε ὁ Ἐφορος τοῦ Τυπογραφείου σέ συμφωνία μέ τό Ὑπ. τῶν Οἰκονομικῶν. (βλ. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, 0, 9, φ. 4, ἀρ. 64^α, 64^β, 82).

1. Ἡ περίπτωση τῆς ἀντικατάστασης ἑνὸς βιβλίου εἶναι αὐτονόητη ἀπὸ τόν ἴδιο τόν ὄρο τῆς ἀναθεώρησης κάθε τριετία. Ἀλλά καί ἕνα ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων, ὁ Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς, θά μιλήσει ἀργετὰ χρόνια ἀργότερα γιά ἕνα Διάταγμα «περὶ διδακτικῶν βιβλίων» τοῦ 1836 καί θά παραθέσει τίς βασικὲς διατάξεις του, ὅπως τίς θυμόταν. Γιά τή μιὰ ἀπ' αὐτές θά ἀναφέρει ὅτι: «Κατὰ δὲ τό τέλος τῆς τριετίας, ἡ ἐπιτροπὴ ἀναθεωροῦσα ὅλα τὰ κατὰ τό διάστημα αὐτῆς ἐκδοθέντα ἢ εἰς ἐκδοσὶν προτεινόμενα διδακτικά βιβλία, ἐκλέγει μεταξύ αὐτῶν τὰ ἄριστα, εἴτε τὰ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν τριετίαν ἰσχύοντα, ἢ ἄλλα καλύτερα δὲν παρουσιασθῶσιν, εἴτε ἄλλα νεώτερα». βλ. Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς, «Περὶ ἐκπαιδεύσεως», Β', Πανδώρα, 6 (1855-1856), σ. 129. Πρὸβλ. καί τὴν τελευταία παράγραφο τῆς ἀναφορᾶς, ποῦ συνέταξε τόν Ἰούνιο 1837 ἡ ἑξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ, μέ τίς προτάσεις της γιά ὀρισμένα ἀπὸ τὰ διδακτικά βιβλία τοῦ Γυμνασίου στό: ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, 0, 9, φ. 4, ἀρ. 84^α.

2. Τὴν τροποποίηση αὐτὴ τὴν εἶχαν προτείνει στήν ἀναφορὰ τους, ποῦ συνόδευε τοὺς Καταλόγους Α' καί Β', τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων. βλ. τὴν ἐκθεση τοῦ Ἰ. Ρίζου ἀπ' ἀρ. 53^α ὀ.π.

3. βλ. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, 0, 9, φ. 4, ἀρ. 63 καί 64^α. Ὁ συνδυασμὸς τῶν ὄσων ἀναφέρονται σέ αὐτὰ τὰ ἔγγραφα μᾶς δίνει ἕνα δείγμα τῆς συγκεκριμένης τακτικῆς τοῦ Ὑπ. Παιδείας.

4. Ἡ ἐπέμβαση τοῦ Ὅθωνα ἐγινε στίς 16/28 Μαρτίου, δηλαδή ἕνα μῆνα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπόλυση τοῦ Ἄρμανσπεργ.

τίου 1837 —στό ὁποῖο ἀνέφερε τὰ πρῶτα βιβλία, πού ἦταν ἔτοιμα πρὸς ἐκτύπωση¹— ξεκίνησε ἡ οὐσιαστικὴ λειτουργία τοῦ Β. Βιβλιοπωλεῖου.

Λίγες ἡμέρες ὕστερα ἀπὸ τὴν παραπάνω ἡμερομηνία ἐγινε κυβερνητικὸς ἀνασχηματισμὸς καὶ τῆ θέσῃ τοῦ Ρίζου² κατέλαβε ὁ Ἀναστάσιος Πολυζωίδης, ὁ ὁποῖος —ὅπως καὶ ὁ προκατόχος του— εἶχε σοβαρὲς ἀντιρρήσεις γιὰ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Δημοσίου στὴν τυποεκδοτικὴ δραστηριότητα τῆς χώρας. Ἀντιρρήσεις, πού τὶς διατύπωσε σὲ ἔγγραφό του πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν Οἰκονομικῶν³ καὶ τὶς ὁποῖες λίγο ἀργότερα —μὲ ἀφορμὴ μιὰ νέα ἀναφορὰ διαμαρτυρίας τῶν ἰδιωτῶν τυπογράφων⁴— τὶς ἐπανελάβε σὲ ἐκθεσὴ του πρὸς τὸν Ὅθωνα. Στὴ συγκεκριμένη ἐκθεση, μάλιστα, δὲ δίστασε νὰ χαρακτηρίσει ὡς «θανάσιμο κτύπημα» κατὰ τῶν τυπογράφων τὴν ἐφαρμογὴ ἑνὸς εἶδους μονοπωλίου χάριν τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας, βάσει τοῦ ὁποῖου τυπώνονταν σὲ αὐτὴν ὅλα τὰ διδακτικὰ βιβλία, καθὼς καὶ ὅλα τὰ κατάστιχα καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἔντυπα τῶν δημόσιων ὑπηρεσιῶν⁵. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐκθεσὴ του κατέληγε σὲ ἓνα σχέδιο Β. Διατάγματος, πού ἐκαλεῖτο ὁ

1. Βλ. ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 64β. Στὸ συγκεκριμένο ἔγγραφο ἀναφέρονται 11 ἔργα συνολικά. Ἀπ' αὐτά, τὰ 7 ἦταν ἔτοιμα πρὸς ἐκτύπωση καὶ τὰ 4 ἦταν ἤδη τυπωμένα σὲ ἰδιωτικὰ τυπογραφεῖα. Γιὰ ὅσα ἀπ' αὐτά θὰ ἐκδίδονταν ἀπὸ τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο ἢ θὰ γίνονταν ἰδιοκτησία τοῦ Δημοσίου διὰ τῆς ἀγορᾶς ὄλων τῶν ἀντιτύπων τους ἀπὸ τοὺς ἐκδότες τους (συγγραφεῖς ἢ τυπογράφους) προσδιοριζόταν καὶ ἡ ἀντιμασθία τοῦ συγγραφέα ἢ τοῦ μεταφραστῆ ἀνὰ τυπογραφικὸ φύλλο.

2. Ὁ Ἰ. Ρίζος ἐπὶ δυὸ χρόνια περίπου ἦταν προϊστάμενος ὄχι μόνο τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαίδευσως ἀλλὰ καὶ τῆς Γραμματείας τῆς Δικαιοσύνης. Ὅταν, λοιπόν, αὐτὸς ἔχασε —μὲ τὸν ἀνασχηματισμὸ τῆς 12-4-1837— τὶς παραπάνω θέσεις ὁ σατιρικός ποιητὴς Θ. Γ. Ὁρφανίδης σχολίασε τὸ γεγονός, μὲ ἓναν ἐλαφρὸ ὑπαινιγμὸ γιὰ τὴν ἀπουσία ἀξιοπρόσεκτης δραστηριότητος κατὰ τὴν ἐνάσκηση τῶν καθηκόντων του, ὡς ἔξῃς: «Λοιπὸν ὁ Ἄτλας, ὁ κύριος Ρίζος, ἠλαφρώθη ἀπὸ τὸ βάρος τῶν τριῶν Ὑπουργείων: ἄς ἀναπαυθῆ ὀλίγον!». Βλ. Μένιπτος ἢ Ποιήσεις ὑπὸ Θεοδώρου Γ. Ὁρφανίδου Σμυρναίου. Μέρους Δεύτερον. Ἐν Ἀθήναις 1837. σ. 87-88. Ἐπίσης, βλ. Petropoulos, ὁ.π. σ. 293, σμ. 82.

3. ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 82. Τὸ συγκεκριμένο ἔγγραφο πού ὑπογράφεται στὶς 4 Ἰουνίου 1837, τὸ ὁλοκλήρωνε ὁ Ἄ. Πολυζωίδης μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Τὸ καθ' ἡμᾶς ὄχι μόνον χρηματικῶς ὡς ἐπιζήμιον θεωροῦμεν τοῦ Β. Βιβλιοπωλεῖου τὴν διατήρησιν ἀλλὰ καὶ ὡς καταπιέζουσαν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδιωτικῆς βιομηχανίας καὶ εἴμεθα πρόθυμοι, ἂν εἴσθε τῆς αὐτῆς μεθ' ἡμῶν γνώμης, νὰ σᾶς ἀναπτύξωμεν τοὺς λόγους οἵτινες μᾶς δίδουν τὴν τοιαύτην πεποίθησιν καὶ νὰ καθυποβάλωμεν συμφώνως μεθ' ὑμῶν πρότασιν περὶ διαλύσεως τοῦ Β. Τυπογραφείου καὶ ἀναθέσεως τῶν ἔργων τῆς Κυβερνήσεως εἰς ἰδιώτας διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ».

4. Αὐτὴ ἡ ἀναφορὰ ὑπεβλήθη στὸ Ὑπ. Παιδείας τὴν 21 Ἰουλίου 1837 καὶ τὴν ὑπέγραψαν 8 τυπογράφοι τῆς Ἀθήνας καὶ τοῦ Ναυπλίου, διαμαρτυρόμενοι ἐκ νέου γιὰ τὸ Δ/μα τῆς 1/13 Ἀπρ. 1836. Βλ. ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 87 καὶ ἀρ. 88.

5. Βλ. τὸ ἔγγραφο ὑπ' ἀρ. 88. ὁ.π., σ. 1.

Ἰθνασια νά τό ὑπογράψει, τό ὅποιο προέβλεπε τήν κατάργηση τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου, ἔθετε δέ ὑπό ἔξεταση τό ζήτημα τῆς διατήρησης τοῦ Ἰθνασιακοῦ Τυπογραφείου (11).

Ὡστόσο, ὁ Ἰθνασια Πολυζωίδης δέν παρενέβαλε ἐμπόδια στήν ἐτοιμασία τῶν διδακτικῶν βιβλίων. Ἀντίθετα, ὀρισμένα ἀπό τά ὑπάρχοντα ἔγγραφα τοῦ Ἰθνασιακοῦ, πού ἔξετάζουμε, δείχνουν ὅτι ἐπὶ τῆς ὑπουργίας του κινήθηκε μέ ἀρκετή ταχύτητα αὐτή ἡ διαδικασία¹. Ἔτσι, περὶ τά τέλη Νοεμβρίου 1837, αὐτός ἦταν σέ θέση νά ἀναγγεῖλει (14), μέ σχετική ἐγκύκλιό του, 25 τίτλους ἐγχειριδίων (βιβλία, πίνακες, ὑποδείγματα), πού βρισκόνταν στό στάδιο τῆς ἀποστολῆς τους στά ἀλληλοδιδακτικά καί στά ἑλληνικά σχολεῖα, ὅπως ἐπίσης καί στό Διδασκαλεῖο².

Πολλά ἀπ' αὐτά τά ἔργα ἦταν ἐκδόσεις τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου. Ὑπῆρχαν ὅμως καί ἀρκετά, τά ὅποια εἶχαν κυκλοφορήσει πρὶν ἀπό τό 1837 καί πού —ὅπως ἀναφέρθηκε σέ προηγούμενη ὑποσημείωση— τό Δημόσιο ἀγόρασε ἀπό τοὺς ἐκδότες τους ὅλα τά ὑπάρχοντα ἀντίτυπα, προκειμένου νά ἐξασφαλίσει τή συνεχῆ ἐπὶ μιᾷ τριετία ροή τους πρὸς τά σχολεῖα³.

1. Γιά παράδειγμα, πρβλ. ὁ.π. ἀρ. 90, ὅπου μιᾶ σειρά ἀπὸ ἔγγραφα, πού ἀπευθύνονται στοὺς: Γ. Γεννάδιο, Ἰθνασια Οὐλερίχο καί Ν. Χορτάκη, γιά νά τοὺς ἀναθέσουν τή σύνταξη συγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων, πού εἶχε ἐγκριθεῖ ἡ εἰσαγωγή τους στά Γυμνάσια κατὰ τὴν συνεδρίαση τῆς ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1837, γιά τὴν ὁποία ἐγινε λόγος προηγούμενα. Στὴν ἴδια σειρά ἓνα τελευταῖο ἔγγραφο ἀπευθυνόταν στὸν Ἰθνασια Οἰκονομικῶν, στό ὅποιο —μεταξὺ ἄλλων— ὁ Ἰθνασια Πολυζωίδης διατύπωνε τὶς ἐνστάσεις του ὡς πρὸς τὴν τιμὴ λιανικῆς πώλησης πού προσδιόρισε ὁ Ἰθνασια τῆς Τυπογραφίας γιά κάποιες ἐκδόσεις τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμούς του, αὐτὴ ἡ τιμὴ ἦταν ὑπερβολικὰ ὑψηλὴ σέ σύγκριση μέ τὴν τιμὴ πού θὰ εἶχαν οἱ ἴδιες ἐκδόσεις, ἂν τὶς κυκλοφοροῦσαν οἱ ἰδιῶτες τυπογράφοι.

2. Τὸ προτελευταῖο ἔργο στὴν σειρά τοῦ Πίνακα πού περιλαμβάνεται στὴν ἐν λόγω ἐγκύκλιο ἐκδόθηκε στα 1838, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω.

3. Ἀπὸ τὴν κατηγορία τῶν βιβλίων πού εἶχαν ἐκδοθεῖ πρὶν ἀπὸ τό 1837 ἀναφέρουμε, γιά παράδειγμα, τό ἔκτο στὴν σειρά τοῦ καταλόγου, δηλ. τὴν *Καλλιγραφία* τοῦ ἀλληλοδιδασκάλου Ἰθνασια Ἰθνασια. Τὴν ἐκδοση αὐτοῦ τοῦ τεύχους, στὰ 1833, γνωρίζουμε ἀπὸ Ἰθνασια, ἡ ὁποία δημοσιεύθηκε στὴν ἐφ. *Ἡλιος* (βλ. ἀρ. 21/1-9-1833, σ. 86), ἀπὸ ὅπου πληροφοροῦμαστε ὅτι αὐτὸ τυπώθηκε μέ ἔξοδα τοῦ Ἰθνασια Ἰθνασια στὰ πιεστήρια τῆς Β. Λιθογραφίας, καθὼς καί ὅτι τὸ ἐλιθογράφησε ὁ Ἰθνασια Φόρστερ. Φαίνεται πῶς ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ πρότεινε τὴν ἀγορὰ τῶν ἀδιάθετων ἀντιτύπων τῆς παραπάνω ἐκδοσης (βλ. καί ΓΑΚ, ὁ.π. ἀρ. 52), γιὰ τὴν ἡμεῖς γνωρίζουμε νά ἐπανεκδόθηκε τό ἐν λόγω τεῦχος ὕστερα ἀπὸ τό 1833.

Ἐνδεικτικά, καί πάλι, ἀναφέρουμε τό δέκατο τρίτο ἔργο στὴν σειρά τοῦ καταλόγου, πού εἶναι οἱ *Πίνακες Ἀριθμητικῆς* τοῦ Ἰθνασια, τό ὅποιο τυπώθηκε στὰ 1835 ἀπὸ τὸν Α. Κορομηλά (βλ. σχετικὰ στῆς Ἰθνασια, ὁ.π., σ. 17, 21, 75-76), ἀλλὰ ἐκδότης καί αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἦταν ὁ Ἰθνασια Ἰθνασια, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τό ἔγγραφο 64^β, πού ἀναφέρθηκε σέ προηγούμενη ὑποσημείωση. Τῆς συγκεκριμένης συλλογῆς ἀγοράστηκαν 500 ἀντίτυπα. Βλ. *Αἰών*, 267/14-6-1841, Κ. ἄρθρο.

Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ὁ κατάλογος μὲ τὰ βιβλία ποὺ περιελάμβανε ἡ παραπάνω ἐγκύκλιος συμπληρώθηκε κατὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια, κι ἀπὸ ἄλλα, ποὺ εἶχε ἐγκρίνει ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ. Θὰ διευκρινίσουμε ὁμῶς ὅτι τὰ ἐγχειρίδια ποὺ ἐκδόθηκαν ὕστερα ἀπὸ τὸ 1837 χωρίζονται σὲ δυὸ κατηγορίες. Ἡ πρώτη εἶναι αὐτὴ ποὺ οἱ συγγραφεῖς¹ ἢ οἱ μεταφραστές προτίμησαν νὰ τυπώσουν τὰ ἔργα τους σὲ ἰδιωτικὰ τυπογραφεῖα². Στὴν περίπτωση αὐτῆ, ποὺ συγκέντρωσε τὸ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον —αὐτὸ θὰ φανῆ λίγο παρακάτω— ἡ συμφωνία μεταξὺ τοῦ συντάκτη καὶ τοῦ ἰδιώτη τυπογράφου ἐπικυρωνόταν ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας (12-13). Στὴ δεύτερη κατηγορία ἀνήκουν τὰ ἔργα ποὺ θὰ ἐκδίδονταν ἀπὸ τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο. Ὅμως, τὸ ἐν λόγω κατάστημα πραγματοποίησε στὰ 1838 —καὶ μᾶλλον τοὺς πρώτους δυὸ ἢ τρεῖς μῆνες— μόνο τὶς ἐκδόσεις δύο ἔργων, ὅπως θὰ δοῦμε. Αὐτὸ τὸ ὑποθέτουμε, ἐπειδὴ ἤδη στὰ τέλη Ἰανουαρίου αὐτοῦ τοῦ χρόνου ἡ Ἀθηνᾶ ἔδινε τὴν πληροφορία ὅτι στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο γίνονταν ἀλλαγές, μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἦταν ὅτι «παύει τὸ βιβλιοπωλεῖον του»³.

5. Ἐπιλεγόμενα

Ὅλες οἱ ἀλλαγές, ποὺ εἶχε προαναγγεῖλει ἡ Ἀθηνᾶ, περιλαμβάνονταν στὸ Διάταγμα τῆς 26 Αὐγ./7 Σεπτ. 1838, ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, τὸ ὁποῖο ὁμῶς ἀφοροῦσε ἀποκλειστικὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου⁴. Ἀλλὰ σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ἄρθρα του ἀνέφερε ὅτι τὴν ἴδια ἡμέρα, ποὺ ὑπογράφηκε τὸ ἴδιο, ἐκδόθηκε κι ἓνα δεύτερο Διάταγμα «περὶ καταργήσεως τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου»⁵. Μὲ αὐτὴ καὶ μόνο τὴ λακωνικὴ ἀναφορὰ γνωστοποιήθηκε ἡ διάλυση τοῦ δημόσιου ἐκδοτικοῦ οἴκου⁶, καθὼς τὸ δεύτερο Διάταγμα δὲν δημοσιεύθηκε. Ὡστόσο, πρέ-

Ξεχωριστά, τέλος, πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ τὸ δέκατο ἑνατο ἔργο. Πρόκειται γιὰ τὸ: *Θεωρίαι Χριστιανικαὶ καὶ Ψυχωφελεῖς Νοουθεσίαι*, ποὺ εἶχε τυπωθεῖ ἀπὸ ἰδιώτη τυπογράφο μόλις στὰ 1837 (ΓΜ. 2818) καὶ τοῦ ὁποῖου, ὅπως φαίνεται, ἀγοράσθηκαν ὅλα τὰ ἀντίτυπα.

1. Τὰ διδακτικὰ βιβλία, ποὺ ἐκδόθηκαν τουλάχιστον στὴ συγκεκριμένη περίοδο, ἦταν ἀνασυνθέσεις τοῦ περιεχομένου ἑνὸς ἢ καὶ περισσότερων ξένων προτύπων. Ἴσως, λοιπόν, θὰ ἦταν πιὸ σωστὸ οἱ δημιουργοὶ τέτοιων ἀνασυνθέσεων νὰ χαρακτηρίζονται συντάκτες καὶ ὄχι συγγραφεῖς.

2. Σύμφωνα μὲ τὸ δικαίωμα ποὺ τοὺς παραχωροῦσε τὸ ἄρθρ. 6 τοῦ Δ/τος τῆς 15/27 Δεκ. 1836.

3. Ἡ Ἀθηνᾶ, 504/29-1-1838, σ. 2085.

4. *ΕτΚ*, 36/7-9-1838, σ. 183-185.

5. Βλ. στὸ ἴδιο, τὸ ἄρθρο 7

6. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀνακοίνωση τῶν πρώτων ἐκδόσεων τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου (βλ. Ἡ Ἀθηνᾶ, 424/31-3-1837, σ. 1727), οἱ τυπογράφοι ἀντέδρασαν μὲ μιὰ σειρά ἐγγραφῶν διαμαρ-

πει νὰ θεωρεῖται βέβαιο πὼς αὐτὸ θὰ περιεχόταν στὸν ὑποφάκελο μὲ τὰ ἔγγραφα τοῦ 1838, ὁ ὁποῖος ὅμως λείπει ἀπὸ τὴ θέση του στὸ γνωστὸ μας Ἀρχεῖο. Ἔτσι, ἀκόμη καὶ σήμερα δὲν γνωρίζουμε τὴν ἐπίσημη ἐκδοχὴ γιὰ τὰ αἷτια, ποὺ ὀδήγησαν στὴ συγκεκριμένη ἀπόφαση. Ὅποια ὅμως κι ἂν ἦταν αὐτὴ ἡ ἐκδοχὴ, θὰ πρέπει νὰ δεχθοῦμε πὼς ὁ Ὅθωνας ἀναγκάστηκε νὰ κάνει ἀποδεκτὸ ἓνα αἷτημα τῶν καταστηματαρχῶν τυπογράφων, τὸ ὁποῖο ἔδειξαν ἀποφασισμένοι νὰ τὸ κερδίσουν ὄχι μόνον μὲ τὰ γραπτὰ παράπονά τους πρὸς τὶς ἀρμόδιες Ἀρχές ἀλλὰ καὶ μὲ δυναμικότερους τρόπους¹. Ἐξάλλου, εἶχαν μὲ τὸ μέρος τους —ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἢ ἄλλους ἀνώτατους κρατικούς ὑπαλλήλους²— καὶ μιὰ μερίδα τοῦ ἀντιπολιτευόμενου τύπου, ὅπως ἦταν λ.χ. ἡ Ἀθηνᾶ. Μάλιστα, ἀπὸ ὅσο γνωρίζουμε, ὁ ἐκδότης τῆς Ἐμμ. Ἀντωνιάδης (ὁ ὁποῖος — ἄς σημειωθεῖ— ἦταν ἰδιοκτῆτης τυπογραφείου³) ὑπῆρξε ὁ πρῶτος, ποὺ χαρακτήρισε τὸ θεσμὸ τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου «μονοπώλιον τῶν βιβλίων» σὲ ἄρθρο του, ποὺ δημοσιεύθηκε ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὸ Διάταγμα τοῦ 1836⁴.

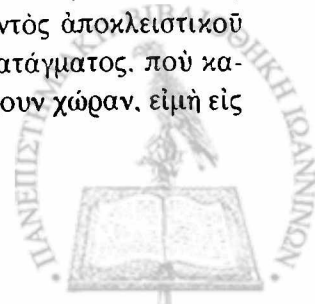
τυριῶν. Ἐμεῖς γνωρίζουμε ὅτι τὴν ἀναφορὰ τους τῆς 21 Ἰουλίου 1837 πρὸς τὸν Ὑπ. Παιδείας, γιὰ τὴν ὁποία ἐγινε λόγος προηγούμενα, τὴν ἀκολούθησαν καὶ ἄλλες, ποὺ ἀπευθύνθηκαν στὸν Ὑπ. τῶν Οἰκονομικῶν ἀλλὰ καὶ στὸν ἴδιο τὸν Ὅθωνα. Βλ. [Γ. Πολυμέρης], *Ἀυτοσχέδιος Διατριβὴ Περί τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῶν ἰδιωτικῶν τυπογραφιῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποτελειομένη πρὸς τὸν Γραμματέα τῆς Οἰκονομίας*. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Πολυμέρη. Τὴν 11 Ἰανουαρίου 1838, σ. 1. (Γιὰ τὸ συγκεκριμένο φυλλάδιο, βλ. Ἀ. Κ. Ἀβδάλη, «Γεώργιος Πολυμέρης: Ἐνας λόγιος τυπογράφος ἀπὸ τὴν Ἡπειρο (1811:-1858):», *Δωδώνη*, 21, 1 (1992), σ. 410, ἀρ. 94.

1. Γιὰ παράδειγμα, ἓνα βράδυ (Ὀκτώβριος τοῦ 1837) συγκεντρώθηκαν σὲ προσυνεννοημένο σημεῖο οἱ καταστηματάρχες τυπογράφοι τῆς Ἀθήνας, ἀκολουθούμενοι ἀπὸ τὸ προσωπικό τους καί, ἀφοῦ ἔλαβαν ἓνα φυλλάδιο —ποὺ τύπωσε ὁ Γ. Πολυμέρης— τὸ μοίρασαν σὲ ὄλες τὶς γειτονιές, γιὰ νὰ πληροφορηθεῖ «τὸ Κοινὸν τῆς πρωτεύουσας» τὴν ἀδικία ποὺ τοὺς γινόταν. Βλ. Γ. Πολυμέρης, *Τὰ κατὰ τοῦ ἐν Ἑλλάδι μονοπωλίου τῶν διδακτικῶν βιβλίων*. Ἐν Ἐρμουπόλει ἐκ τῆς τυπογραφίας Γεωργίου Πολυμέρη 1857, σ. 8-9.

2. Γιὰ τὴν κατάργηση τοῦ «ὀλέθριου ἐκείνου βιβλιοπωλείου» ἔπρεπε «νὰ μακαρίζη, τῇ ἀληθείᾳ, ἡ Τυπογραφία τοὺς ἐνεργήσαντας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὑπὲρ αὐτῆς Ὑπουργοὺς καὶ Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας μας», ἔγραφε ὁ Γ. Πολυμέρης, *Ἀυτοσχέδιος Διατριβὴ πραγματευομένη περὶ τοῦ γινομένου παρά τινων Λογίων καὶ ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως σφετερισμοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκδόσεως καὶ πωλήσεως τῶν Διδακτικῶν Βιβλίων, καὶ ἀποτελειομένη πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματέα Κ[ύριον] Θεοχάρην*. Ἐν Ἐρμουπόλει, (Σύρου) τὴν 30 Ὀκτωμβρίου (sic) 1840. Ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γεωργίου Πολυμέρη, σ. 3.

3. Βλ. Σ. Παπαγεωργίου, «Ἡ τυπογραφία στὴν Ἀθήνα στὰ πρῶτα ὀθωνικά χρόνια», *Ὁ Ἐρασιστής*, 12 (1975), σ. 58-59.

4. *Ἡ Ἀθηνᾶ*, 328/18-4-1836. Πολὺ ἀργότερα καὶ Ὁ Σωτήρ, τοῦ Ν. Σκούφου, ὁ ὁποῖος ἀσκοῦσε μετριοπαθὴ ἀντιπολίτευση, ἐπειδὴ ἦταν ἐχθρὸς ἄσπονδος «παντὸς ἀποκλειστικοῦ δικαιώματος, παντὸς μονοπωλείου», εὐχόταν τὴν κατάργηση τοῦ Β. Διατάγματος, ποὺ καθιέρωνε «μίαν ἀπὸ τὰς πλέον μισητὰς ἀρχάς, αἱ ὁποῖαι δὲν πρέπει νὰ ἔχουν χώραν, εἰμὴ εἰς μόνον τὰ δεσποτικά κράτη». Βλ. Ὁ Σωτήρ, 2/23-1-38, σ. 6.

Έκτοτε, διατηρούσε τὸ συγκεκριμένο θέμα στὴν ἐπικαιρότητα, συνδυάζοντάς το καὶ μὲ ζητήματα πολιτικῆς σημασίας, ὅπως ἦταν —γιὰ παράδειγμα— ἡ παρουσία τῶν Βαυαρῶν σὲ καιρίες θέσεις τοῦ Δημοσίου¹.

Πάντως, ὀλοκληρώνοντας σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο τὸ θέμα μας, πρέπει νὰ ποῦμε ἀκόμη πὼς μὲ τὴν κατάργηση τοῦ Δημοσίου ἐκδοτικοῦ οἴκου ἀκυρώθηκαν ὄλα τὰ θετικὰ στοιχεῖα ποὺ ἐνυπῆρχαν στὸ δημιούργημα τοῦ Ἐρμανσπεργ.

Δὲν ἀναφερόμαστε στὶς διατάξεις ποὺ ἐξασφάλιζαν ἀντικειμενικὰ χαμηλές τιμές στὰ διδακτικὰ βιβλία ἢ ποὺ παρεῖχαν δωρεὰν αὐτὰ τὰ βιβλία στοὺς ἄπορους μαθητές, στὶς σχολικὲς βιβλιοθήκες κ.ἄ. καὶ τῶν ὁποίων ἡ ἰσχὺς ἦταν ἀναμενόμενο ὅτι θὰ ἔπαυε.

Ἐννοοῦμε, κυρίως, ὅλες ἐκεῖνες τὶς ρυθμίσεις ποὺ προέβλεπαν διαφανεῖς διαδικασίες, προκειμένου νὰ ὑπάρξουν βελτιωμένα διδακτικὰ βιβλία στὴ νέα περίοδο, ποὺ δὲ θὰ λειτουργοῦσε τὸ —ὄντως ἀνταγωνιστικὸ πρὸς τὴν ἰδιωτικὴ τυπογραφία— Β. Βιβλιοπωλεῖο.

Ἀντὶ γι' αὐτὲς τὶς ρυθμίσεις, ποὺ ἀκυρώθηκαν², καθὼς ἔπεσαν στὴ λήθη τὰ σχετικὰ Διατάγματα³, διατηρήθηκε τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς πρακτικῆς, τὸ ὁποῖο ἐντάσσεται ἀναμφισβήτητα στὶς ἀδυναμίες ποὺ παρουσίασε ὁ θεσμὸς κατὰ τὸ πρῶτο καὶ τελευταῖο, ἄλλωστε, στάδιο τῆς ἐφαρμογῆς του. Πρόκειται, συγκεκριμένα, γιὰ τὴν ἀπ' εὐθείας ἀνάθεση τῆς σύνταξης ἢ τῆς μετάφρασης πολλῶν ἀπὸ τὰ διδακτικὰ καὶ λοιπὰ ἔργα στὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς ἢ σὲ φίλα πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ Ἐπιτελεῖο Παιδεί-

1. Στὴν περίπτωση τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου στόχος ἦταν ὁ Ἄνσέλμος, τὴν ξένη προέλευση τοῦ ὁποίου στόχευε, ὅταν ἔγραφε: «ἐρωτῶμεν πόθεν ἔλαβε τὴν ἄδειαν, διὰ νὰ μεταχειρίζεται τὰ Ἑλληνικὰ χρήματα εἰς ἔργα βιομηχανικά, εἰς τύπων βιβλίων, εἰς σύστασιν βιβλιοπωλείου καὶ λοιπὰ:» (βλ. Ἡ Ἀθηνᾶ, 501/19-1-1838, σ. 2072). Στὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ ὁ Γ. Πολυμέρης, ρωτοῦσε —μεταξὺ ἄλλων— τὸν Ἐπιτ. τῶν Οἰκονομικῶν «Ποῖος εἶναι ὁ Ἄνσέλμος; εἶναι τυπογράφος; Ὁχι! [...] ἔχει καθόλου αἰσθημα πατριωτισμοῦ εἰς τὴν ψυχὴν του; Οὔτε κἂν ἰχνος!». βλ. *Αὐτοσχέδιος Διατριβὴ περὶ τῆς σημερινῆς καταστάσεως...*, ὅ.π. σ. 4.

2. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ρυθμίσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες ἐγίνε λόγος προηγούμενα (ἀνάθεση μὲ μειοδοτικὸ διαγωνισμό, ἀναθεώρηση κάθε τριετία), ὑπῆρχε καὶ ἡ πρόβλεψη γιὰ προκήρυξη καὶ διενέργεια διαγωνισμοῦ, προκειμένου νὰ ἐγκριθεῖ ἓνα διδακτικὸ βιβλίο. Ἡ τελευταία αὐτὴ ρύθμιση ἀναφέρεται στὸ ἔγγραφο τοῦ Ἄνσέλμου (3) καὶ ὑπονοεῖται στὰ Διατάγματα, ποὺ παραθέτουμε ἐδῶ, στὸ Β' μέρος, ὅπου γίνεται μνεῖα στὰ «διοριζόμενα διὰ συγγραφὴν ἢ μετάφρασιν» βραβεῖα. Τὴ διαβεβαίωση ὅτι ὄντως ἴσχυσε, ὀρισμένες φορές, ἡ διαδικασία τῆς προκήρυξης καὶ τοῦ διαγωνισμοῦ, βλ. στὴν ἐφ. *Αἰών*, 177/7-7-1840, σ. 3. βλ., ἐπίσης, Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς, «Περὶ ἐκπαιδύσεως», ὅ.π.

3. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς (βλ. στὸ ἴδιο) κάνει λόγο γιὰ τὸ Δ/μα τῆς 15/27 Δεκ. 1836 ἢ γιὰ κάποιον ἄλλο, μὲ παρεμφερές περιεχόμενο, ποὺ ἐκδόθηκε τὸν Αὐγούστο (:) τοῦ ἴδιου χρόνου, τὸ ὁποῖο δὲν γνώριζε γιὰ ποιὸν λόγον μετὰ τὴν πρώτη του ἐφαρμογὴν περιέπεσε σὲ «παντελὴ λήθην καὶ ἀχρησίαν».

ας προσκείμενα πρόσωπα. Πρόκειται, επίσης, γιὰ τὴν ἀπ' εὐθείας ἀνάθεση τῆς ἐκτύπωσης πολλῶν ἀπὸ τὰ ἐγκεκριμένα διδακτικὰ ἐγχειρίδια σὲ λιγοστοὺς ἰδιῶτες τυπογράφους καὶ κατ' ἐξοχὴν σὲ ἓναν ἀπ' αὐτούς¹.

Αὐτὴ ἡ πρακτικὴ ἐξελίχθηκε σὲ ἓνα καθεστῶς αὐθαιρεσίας γύρω ἀπὸ τὴν ἐπιλογὴ καὶ ἐκτύπωση τῶν διδακτικῶν βιβλίων — πού ἡ εἰσαγωγή τους στὰ σχολεῖα ἦταν ὑποχρεωτικὴ— μὲ εὐθύνη, ὅπως φαίνεται, τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ τῆ συνέργεια τῆς Ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς².

Ἔτσι, προκλήθηκαν νέες ἀντιδράσεις ὄχι μόνον ἀπὸ ὄσους τυπογράφους θίγονταν καὶ πάλι τὰ συμφέροντά τους³ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐκπαιδευτικούς⁴, λογίους⁵ ἢ ἀκόμη καὶ βουλευτές⁶. Ἀλλὰ ἡ διαχείριση τῶν ὑποχρεωτικῶν διδακτικῶν βιβλίων σὲ ὁλόκληρη τὴν ὀθωνικὴ περίοδο, ὕστερα ἀπὸ τὸ 1838, εἶναι ἓνα θέμα πού ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολήσει εἰδικὰ μιὰν ἄλλη μελέτη.

1. Πρβλ. μὲ μιὰ ὀρισμένη ἐπιφύλαξη ὄσα ἀναφέρονται σὲ ἀνώνυμο ἄρθρο μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ τίτλο: «Αἱ συνέπειαι τοῦ περὶ Ἐθνικοῦ Βιβλιοπωλείου διατάγματος», στὴν Ἀθηνᾶ, 751/18-9-1840, σ. 1962-1963.

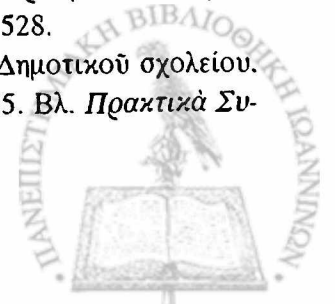
2. Μιὰ ἰδέα γιὰ τὸ πῶς ἄρχισε νὰ ἐδραιώνεται τὸ καθεστῶς τῆς ἐπιλογῆς καὶ ἐκτύπωσης τῶν διδακτικῶν βιβλίων, χωρὶς νὰ ὑπακούει σὲ θεσμοθετημένους κανόνες, μᾶς δίνουν τὰ λιγοστὰ ἐγγραφα στὰ ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ, 36, φ, 4. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐγγραφα διαπιστώνουμε ἐπίσης, ὅτι ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ, σὲ πλήρη σύνθεση, λειτούργησε κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ παραπάνω ἔτους. Μὲ τὴν ἴδια σύνθεση ὑποθέτουμε ὅτι λειτούργησε ὡς τὸ 1841, ὅποτε ὁ Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς ἔφυγε ἀπὸ τὸ Ὑπ. Παιδείας, γιὰ νὰ καταλάβει τὴ θέση τοῦ Διευθυντῆ στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο (βλ. Ἀπομνημονεύματα, ὁ.π. σ. 106-107). Τὸν ἴδιο χρόνο ὁ Ἀνσέλμος ἀπολύθηκε ἀπὸ τὴ θέση τοῦ Ἐφόρου καὶ διορίστηκε Διευθυντὴς στὸ Γυμνάσιο τοῦ Ναυπλίου (Βίλπεργ, ὁ.π. σ. 157). Ἐκτοτε στὴν Ἐπιτροπὴ παρέμειναν οἱ Κοκκῶνης, Γεννάδιος καὶ Ἀποστολίδης, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ἔκθεσή τους τοῦ 1844. Βλ. Ἀναστασιάδης, ὁ.π. σ. 445.

3. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τυπογράφους ἦταν καὶ ὁ Γ. Πολυμέρης, ὁ ὁποῖος στὰ 1855 ἔγραψε ὅτι ἂν ὁ ἴδιος καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι, πού συμμετεῖχαν στὴν κοινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν κατάργηση τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου, μπορούσαν νὰ μαντέψουν ὅτι τὸ μονοπώλιο τῆς Κυβέρνησης θὰ μεταβιβαζόταν «εἰς ἰδιωτικὰς χεῖρας», τότε θὰ ἔκριναν πῶς «προτιμώτερον ἦτο τὸ πρῶτον διότι ἠθέλεν ἔχει τις τὴν παρηγορίαν ὅτι τὸ Μονοπώλιον ἐνεργεῖτο ὑπὲρ τῆς αὐξήσεως τοῦ Δημοσίου πλούτου». Βλ. [Γ. Πολυμέρης], *Ἀυτοσχέδιος Διατριβή, Πραγματευομένη Περὶ τοῦ μονοπωλίου τῶν διδακτικῶν βιβλίων*, Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου τὴν 28 Μαΐου 1855, σ. 7.

4. Βλ. [Ἡ. Χρηστοφίδης], *Ἡ ἀπάντησίς μου εἰς τὸν κ. Ι. Κοκκῶνην*, Ἀθήνα, τυπογραφία «Ἡ Ἀγαθὴ τύχη», 1845, σ. 40 κ.έ., ὅπου ἀναφορὰ δασκάλων, τὴν ὁποία ἔστειλαν στὴ Βουλὴ —τὴν 22 Μαρτίου 1845— μὲ καταγγελίες ἐναντίον τοῦ Κοκκῶνη. Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων, κάνουν λόγο (σ. 42) γιὰ τὰ βιβλία —εἴτε αὐτὰ ἦταν δικά του εἴτε «τῶν συνεταίρων του»— τὰ ὁποῖα ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ χρησιμοποιοῦν στὴ διδασκαλία.

5. Βλ. τὴν «Βιβλιοκρισίαν» τοῦ Κ. Φρεαρίτη στὸ δοκίμιό τοῦ Δ. Σ. Στρούμπου, «Τὸ μέλλον τῆς Ἀνατροφῆς καὶ τῆς παιδείσεως», *Πανδώρα*, 5 (1854-1855), σ. 528.

6. Ὁ τρόπος πού ἐγκρίνονταν τὰ διδακτικὰ βιβλία, ἰδιαίτερα τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, ἀπασχολήσε τὴ Βουλὴ στὶς συνεδριάσεις τῆς 23 καὶ 25 Ἰουνίου 1855. Βλ. *Πρακτικὰ Συνζητήσεων τῆς Βουλῆς, Σύν. Α'-Β'*, 1853-1855, σ. 560-579.

6. Οἱ ἐκδόσεις τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου

Τὰ ἔργα ποὺ ἐξέδωσε τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο, μέσα στὴ διετία 1837-1838, εἶναι τὰ ἀκόλουθα μὲ τὴ σειρά ποὺ ἔχουν καταγραφῆι στὴ Βιβλιογραφία τῶν Γκίνη-Μέξια, ὅπου καὶ παραπέμπουν οἱ ἀριθμοὶ μέσα στὴν παρένθεση.

Ἔτος 1837*

1. *Γραμματικὴ τῆς Λατινικῆς γλώσσης ὑπὸ Ἐνρ. Οὐλερίχου... Μέρος Δεύτερον* (2763)
2. *Ἐγχειρίδιον Χριστιανικόν... ὑπὸ Δ. Ν. Δαρβάρεως* (2782)
3. *Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον καὶ Κέβητος πίναξ... κατὰ τὴν ἐκδοσιν... Ἄ. Κοραῆ*..... (2792)
4. *Ἐπιτομὴ τῶν βίων τῶν ἐνδόξων φιλοσόφων... Ὑπὸ Φενελῶνος. Μετάφρ. Ἄ. Ποθητοῦ* (2798)
5. *Ἡ περιστερά, ἠθικὸν διήγημα μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ³* ... (2815)
6. *Περίληψις τῆς γυμναστικῆς... παρὰ Γ. Θ. Παγῶντος⁴* (2871)
7. *Σύνοψις κατηχητικῆς τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας... ὑπὸ... Μ. Ἀποστολίδου* (2893)
8. *Τὰ αὐγὰ τοῦ Πάσχα, Διήγημα... ἐκδοθὲν ἐπιμελεία τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας⁶* (2898)
9. *Τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ δάσους⁷ διήγημα ἐκδοθὲν ἐπιμελεία τῆς φιλεκπαιδευτικῆς ἑταιρείας⁷* (2903)

* Σημείωση: Τίς πληροφορίες γιὰ τὰ τραβήγματα (τιράζ), ποὺ ἀναφέρονται σὲ ὀρισμένες ἐκδόσεις, τίς ἀντλήσαμε ἀπὸ κύριο ἄρθρο τοῦ Ἰ. Φιλήμονα στὴν ἐφ. *Αἰών*, 267/14-6-1841.

1. Κυκλοφόρησε σὲ 1.500 ἀντίτυπα.

2. Κυκλοφόρησε σὲ 1.000 ἀντίτυπα.

3. Τὴ μετάφραση ἔκανε ὁ Μ. Ἀποστολίδης ὡς μέλος τοῦ πρώτου Δ.Σ. τῆς Φιλεκπ. Ἐταιρείας. Βλ. Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς, *Ἀπομνημονεύματα*, ὁ.π. σ. 24-25 σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐγκύκλιο ὑπ' ἀρ. 1012 τοῦ Ὑπ. Παιδείας, τὴν ὁποία ἀναφέρει ὁ Λέφας, ὁ.π. σ. 322.

4. Κυκλοφόρησε σὲ 1.500 ἀντίτυπα.

5. Κυκλοφόρησε σὲ 3.000 ἀντίτυπα. Ἡ τιμὴ πώλησης (1,75 δραχ.) τοῦ κάθε ἀντιτύπου, ποὺ προσδιορίστηκε ἀπὸ τὸν Ἀνσέλμο σὲ συνεννόηση μὲ τὸ Ὑπ. Οἰκονομικῶν, θεωρήθηκε ὑπερβολικὰ ὑψηλὴ ἀπὸ τὸν Ἄ. Πολυζωΐδη, βλ. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 92.

6. Τὴ μετάφραση ἀπὸ τὰ γαλλικὰ ἔκανε ὁ Κ. Σχινᾶς ὡς μέλος τοῦ πρώτου Δ.Σ. τῆς Φιλεκπ. Ἐταιρείας. Βλ. Ραγκαβῆς, ὁ.π. σ. 25.

7. Τὴ μετάφραση ἀπὸ τὰ γαλλικὰ ἔκανε ὁ Ἰ. Κοκκῶνης, ὡς μέλος τοῦ πρώτου Δ.Σ. τῆς Φιλεκπ. Ἐταιρείας (πρβ. τὴν ἐκδ. τοῦ 1843). Ἡ τιμὴ πώλησης τοῦ τεύχους (0,40 Λ.) θεωρήθηκε ὑπερβολικὴ ἀπὸ τὸν Ἄ. Πολυζωΐδη (βλ. ΓΑΚ, ὁ.π., ἀρ. 92), ὁ ὁποῖος, δίνει, ἐπίσης τὴν πληροφορία ὅτι ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἀντιτύπων τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο θὰ παραχωροῦσε τὰ 1500, δωρεάν, στὴ Φ. Ἐταιρεία.

10. *Χρηστομάθεια ἑλληνικὴ διηρημένη εἰς τόμους τρεῖς...* ὑπὸ Θ. Φαρκίδου¹ (2916)
11. *Προσευχαὶ διὰ τ' ἀλληλοδιδασκόμενα παιδιά...* ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς προπαιδείας ἐπιτροπῆς..... (2917)
12. *Ἐρᾶς Ἱστορίας Σύνοψις...* Ὑπὸ Ἀ. Κοραῆ..... (2918)
13. *Ἐρᾶς Κατηγήσεως Σύνοψις...* ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς Προπαιδείας Ἐπιτροπῆς² (2919)

Ἔτος 1838

14. Ἐπιτομὴ τῆς περιηγήσεως τοῦ Νέου Ἀναχάρσιδος τοῦ Ἀββᾶ Βαρθελεμῆ, Μετάφρ. Σ. Σκούφου³ (2962)
15. *Χρηστοθεΐας μαθήματα ἢ μικρὰ ἠθικὴ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν παίδων.* Ἐκδοθέντα ἐπιμελεία Ἰ. Π. [Κοκκῶνη]⁴ (3018)
16. *Χρηστοθεΐας μαθήματα. Μέρος δεύτερον. Ἠθικὴ ἢ περὶ καθηκόντων.* Ἐκδοθεῖσα ἐπιμελεία τοῦ Ἰ. Π. [Κοκκῶνη]..... (3019)
17. *Χρηστοθεΐας μαθήματα, περὶ συμπεριφορᾶς τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου.* Ἐκδοθέντα ἐπιμελεία τοῦ Ἰ. Π. [Κοκκῶνη]..... (3020)
18. *Πατρικὴ Συμβουλὴ...* Ὑπὸ Ἰ. Ε. Κάμπε... Μετάφρ. Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ⁵..... (3.022)

* * *

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προηγούμενα ἔργα θὰ πρέπει νὰ τυπώθηκαν στὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου καὶ ὀρισμένα ἄλλα, πού τὰ συναντήσαμε στὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ τὰ ὁποῖα θὰ χαρακτηρίζαμε ὡς λανθάνουσες ἐκδόσεις. Ἐννοοῦμε, συγκεκριμένα, τὶς ἀκόλουθες συλλογές:

1. Κυκλοφόρησε σὲ 3.000 ἀντίτυπα ὁ κάθε τόμος.
2. Τὴν ἐκδοσὴ βλ. στὸν Φ. Ἡλιοῦ. «Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863. Προσθήκες-Συμπληρώσεις». *Τετράδια ἐργασίας*, 4 (1983), σ. 105. ἀρ. 539.
3. Κυκλοφόρησε σὲ 1500 ἀντίτυπα. Βλ. ΓΑΚ, ΥΕΔΕ. 130, 2, θ. 36, φ. 4, ἀρ. 19. ὅπου ὁ Σ. Σκούφος, ἀναφερόμενος πρὸς τὸν Ὑπ. Παιδείας (2 Ὀκτ. 1839) ζητάει νὰ τοῦ ἐξοφληθεῖ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ἀντιμισθίας του, ἀνερχόμενο σὲ 800 δρχ., ἀλλιῶς νὰ τοῦ παραχωρηθοῦν 150 ἀντίτυπα τοῦ ἔργου πού αὐτὸς εἶχε μεταφράσει.
4. Τὰ ἔργα μὲ ἀριθ. 15, 16, 17, πού ἀποτελοῦσαν τὴ σειρὰ *Χρηστοθεΐας μαθήματα*, τυπώθηκαν στὸ κατάστημα τοῦ Ἀ. Ἀγγελίδη γιὰ λογαριασμὸ τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου. Ὁ Κοκκῶνης μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὴ συγκεκριμένη ἀνάθεση τὴν ἔκανε ὁ Ἀνσέλμος (βλ. ἐπιστολὴ του στὴν ἐφ. Αἰών. 1133/31-1-1851). Κατὰ τὴν Ἀθηνᾶ (501/19-1-1838, σ. 2072) ὁ Ἀνσέλμος παραχωροῦσε τὴν ἐκτύπωση πότε στὸν ἕνα, πότε στὸν ἄλλο καὶ τελευταῖα σὲ ἕναν τρίτο τυπογράφο (δηλ. στὸν Ἀγγελίδη). «διὰ νὰ ἡσυχάση τὰς κραυγὰς των» κατὰ τοῦ Β. Τυπογραφείου.
5. Κυκλοφόρησε σὲ 2000 ἀντίτυπα.

- Πίνακες Ἀναγνώσεως¹
- Πινακίσκοι τῆς γραφῆς²
- Πίνακες τῆς Διαγραμματικῆς ἢ Διαγραφικῆς Ἰχνογραφίας³
- Πίνακες γεωγραφικοί⁴.

* * *

Θὰ πρέπει ὁμως νὰ συνυπολογισθοῦν σέ ὅλα τὰ παραπάνω καί ἐκεῖνα τὰ ἐγκεκριμένα ἐγχειρίδια ποῦ εἶχε συμφωνηθεῖ νὰ ἐκδοθοῦν ἀπό τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο, ἀλλὰ ποῦ βρισκόνταν στό στάδιο τῆς σύνταξής τους, ὅταν αὐτὸ ἔπαψε νὰ λειτουργεῖ· ὅποτε ἀνέλαβε τὴν ἐκτύπωσή τους τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο⁵. Σὲ αὐτὴ τὴν κατηγορία ἀνήκουν —ὅπως πιστεύουμε— τὸ *Λατινοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ Ἐ. Οὐλερίχου*⁶, ἢ *Σειρὰ Μαθηματικῶν* τοῦ

1. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ γιὰ τὴν Ἀνάγνωση ἀνῆκε στό Δημόσιο ἀπὸ τὸ 1830 ποῦ δημιουργήθηκε (βλ. Ἀβδάλη, Ὁ Καποδίστριας... σ. 67-68). Ἐκτοτε ἀνατυπωνόταν στό Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο, ὅταν παρουσιαζόταν ἀνάγκη νέων ἀντιτύπων της. Βλ. καί ΓΑΚ, ὁ.π., ἀρ. 52.

2. ΓΑΚ, ὁ.π. ἀρ. 52, 64β, 97α. Τὰ συγκεκριμένα ἔγγραφα μᾶς πληροφοροῦν ὅτι αἱ πινακίσκοι τῆς γραφῆς, ποῦ ἦταν κατάλληλοι καί γιὰ τὸ μάθημα τῆς Ἀνάγνωσης, συντάχθηκαν μεταξὺ Σεπτεμβρίου 1836 - Μαρτίου 1837, ὅτι ὁ συντάκτης τους —ποῦ μᾶλλον ἦταν ὁ Κοκκῶνης— ἔλαβε ὡς ἀντιμισθία 100 δρχ. «τὸ ὅλον», καθὼς καί ὅτι στίς 25 Σεπτ. 1837 βρισκόνταν «ὑπὸ τὰ πιεστήρια τῆς Λιθογραφίας».

3. Οἱ Πίνακες —ὅπως καί τὸ βιβλίον— τῆς Διαγραμματικῆς ἢ Διαγραφικῆς Ἰχνογραφίας ἀνῆκαν στό Δημόσιο ἀπὸ τὸ 1831 (βλ. Ἀβδάλη, ὁ.π. σ. 70). Ἐξάλλου, τὸ ἔγγραφο 64β (ὁ.π.) συμπεριελάμβανε τοὺς Πίνακες τοῦ συγκεκριμένου μαθήματος στὰ ἔργα ποῦ ἦταν δυνατόν νὰ τυπωθοῦν ἀμέσως, ἐνῶ τὸ ἔγγραφο 52 (ὁ.π.) σημείωνε πῶς αὐτὰ βρισκόνταν πρὸς ἐκτύπωση ἤδη ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1836.

4. «Ὑπὸ τὰ πιεστήρια τῆς Λιθογραφίας» βρισκόνταν καί οἱ Γεωγραφικοὶ Πίνακες μαζί με ἐκείνους τῆς γραφῆς, δήλωνε ὁ Ἀνσέλμος στό ἔγγραφο 97α (ὁ.π.). Βλ. ἐπίσης τὰ ἔγγραφα 52 καί 64β (ὁ.π.). Ἡ ἐν λόγω συλλογὴ ἀποτελοῦσε συμπλήρωμα στό βιβλίον τοῦ Κοκκῶνη, *Γεωγραφίας στοιχειώδη μαθήματα...* πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων, τὸ ὁποῖο εἶχε ἐκδόσει στὰ 1836. Ἀφοῦ ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ ἐνέκρινε τὴν ὑποχρεωτικὴ εἰσαγωγή του στὰ δημοτικὰ σχολεῖα, αὐτὸ συνέχισε νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1838 σὲ ἰδιωτικὰ τυπογραφεῖα. Ἀλλὰ οἱ Γεωγραφικοὶ Πίνακες, κάθε φορὰ ποῦ ἦταν ἀνάγκη, τυπώνονταν στό Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο. Βλ. σχετικὴ ἀναφορὰ στό: Χριστοφίδης, ὁ.π. σ. 43.

5. Αὐτὰ τὰ ἔργα θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρονταν ὀνομαστικὰ στό Δ/μα «περὶ καταργήσεως τοῦ Β. βιβλιοπωλείου», ποῦ ἔμεινε ἀδημοσίευτο. Ἔτσι, τουλάχιστον, ἐρμηνεύουμε ἐμεῖς τὴν παράγρ. 1 στό ἄρθρ. 7 τοῦ Δ/τος τῆς 26 Αὐγ./7 Σεπτ. 1838 (ὁ.π.), ποῦ ἀνέφερε τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξέδιδε στό ἐξῆς τὸ Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο. Στὸ ἐν λόγω, λοιπόν, κατάστημα —ἐκτὸς τῶν ἄλλων «λαμπρῶν καί τὰ μάλιστα ἐπωφελῶν συγγραμμάτων»— θὰ γινόταν καί «Ἡ τύπωσις παρομοίως τῶν συγγραμμάτων καί μεταφράσεων ἐκείνων, τῶν ὁποίων, ὡς ὠφελίμων εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἐπιφυλαττόμεθα εἰς τὸ ὑπὸ σημερινὴν χρονολογίαν περὶ καταργήσεως τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου ἡμέτερον διάταγμα, νὰ διατάξωμεν τὴν τύπωσιν δι' ἐξόδων τοῦ δημοσίου, συναινέσει καί τῶν συγγραφέων ἢ μεταφραστῶν».

6. Γιὰ τὸ συγκεκριμένον ἔργο (ΓΜ. 3809), βλ. ΓΑΚ, ὁ.π., ἀρ. 98, 99. Ἐπίσης βλ. *Αἰών*, 1777/7-1840, σ. 3.

Γ. Κ. Βούρη¹, *Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς* τοῦ Ι. Ε. Κάμπε, σὲ μετάφραση Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ² καὶ ἴσως μερικὰ ἀκόμη, τὰ ὁποῖα τυπώθηκαν ὡς τὸ 1841 τουλάχιστον. Ἀλλά, στὸ ἴδιο διάστημα εἶχαν ἐκδοθεῖ καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐγκεκριμένα ἔργα, ποῦ, ὅπως προαναφέρθηκε, οἱ συντάκτες τους τὰ εἶχαν ἀναθέσει σὲ ἰδιῶτες τυπογράφους³.

* * *

Ἐπειδὴ δὲ ἡ συντριπτικὴ πλειοψηφία ὄλων αὐτῶν τῶν ἐκδόσεων (ποῦ μᾶλλον προσέγγιζαν τὸν ἀριθμὸ τῶν 40 τίτλων) προοριζόταν γιὰ τὴ διδασκαλία τῶν μαθημάτων στὴν πρωτοβάθμια καὶ δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση, μποροῦμε νὰ ὑποστηρίξουμε πῶς ὁ θεσμὸς τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου —μὲ τὰ βιβλία ποῦ ἐγκρίθηκαν στὴ διάρκεια τῆς λειτουργίας του— συνέβαλε ἀποφασιστικά ὄχι μόνον στὴ διεξαγωγή τῆς ὁμοιόμορφης διδασκαλίας ἀλλὰ καὶ σὲ αὐτὴν καθεαυτὴν τὴ διδασκαλία τῶν προβλεπόμενων ἀπὸ τὸ πρόγραμμα μαθημάτων⁴. Ἡ συμβολὴ τοῦ θεσμοῦ στὴ δεύτερη περίπτωση προκύπτει

1. Γιὰ τὸ συγκεκριμένο ἔργο (ΓΜ, 3534), βλ. ΓΑΚ, ὁ.π. ἀρ. 53^α, 55. Ἐπίσης, βλ. Ὁ Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος, 15/24-4-1841, σ. 60.

2. Γιὰ τὸ συγκεκριμένο ἔργο (ΓΜ, 3423), βλ. ὅσα ἀναφέρει ὁ Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς σὲ ἄρθρο του μὲ τίτλο «Βασιλικὴ Τυπογραφία», Ὁ Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος, 42/22-9-1840, σ. 171.

3. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ ἔργα, ποῦ ἀνήκουν στὴν τελευταία αὐτὴ κατηγορία, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τίς πληροφορίες ποῦ μᾶς δίνουν τὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπ. Παιδείας καὶ τὰ δημοσιεύματα κυρίως στὶς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, εἶναι τὰ ἀκόλουθα:*

1. Ἑλληνικὸν Λεξικόν, ὑπὸ Δ.Σ. Βυζάντιου (Κορομηλᾶς, 1839).
2. Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ, ὑπὸ Γ. Γεννάδιου (» 1838).
3. Σύνοψις τῆς Γενικῆς Ἱστορίας » (» 1839).
4. Στοιχειώδης Ἀριθμητικὴ ὑπὸ Γ. Α. Γεράκη (Ἀγγελίδης 1838)
5. Στοιχειώδης Γεωμετρία » » (» 1840)
6. Νέα Γραμματικὴ Γαλλικὴ » Γ. Θεοχαρόπουλου (Ν. Παππαδόπουλος, 1838)
7. Διάλογοι γαλλοελληνικοὶ » » (Κ. Ράλλης, 1839)
8. Γεωγραφίας μαθήματα » Ι. Κοκκῶνη (Ἡ. Χριστοφίδης, 1838)
9. Πολιτικὴ Γεωγραφία » » (Κορομηλᾶς, 1839)
10. Ἐπιτομὴ τῆς Ἑλλ. Ἱστορίας τοῦ Γκόλδσμιθ ὑπὸ Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ (Κορομηλᾶς, 1840)
11. Ψυχολογία πρὸς διδ/λίαν τῶν παιδῶν, ὑπὸ Θ. Φαρμακίδη (» 1838)
12. Γεωγραφία Μαθηματικὴ, Φυσικὴ καὶ Πολιτικὴ ὑπὸ Ν. Χορτάκη (» 1839).

* Σημείωση: Γιὰ λόγους οἰκονομίας δὲν διαχωρίζουμε τοὺς συντάκτες τῶν παραπάνω ἔργων σὲ συγγραφεῖς ἢ μεταφραστὲς. Σημειώνουμε, ἐπίσης, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἀρ. 8 καὶ 11, ποῦ ἀφοροῦσαν τὸ Δημοτικὸ καὶ τὸ Διδασκαλεῖο ἀντίστοιχα, ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα προοριζόνταν γιὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ τὰ Γυμνάσια.

4. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι, σύμφωνα μὲ πρόταση τῆς ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς, τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖο ἀγόρασε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ἓνα πολὺ μεγάλο ἀριθμὸ τῆς στερεότυπης ἐκδόσεως τοῦ Σαίφερ. Τὰ ἀντίτυπα αὐτὰ ἐστάλησαν δωρεὰν στὰ Γυμνάσια, προκειμένου νὰ γίνεταὶ ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γραμματείας ὄχι ἀπὸ ἀποσπάσματα ἀλλὰ ἀπὸ ὁλόκληρα τὰ κείμενα. Βλ. ΓΑΚ, ὁ.π. ἀρ. 84^α, 97^α σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν πληροφορία ποῦ δίνει ὁ Ι. Φιλήμων στὴν ἐφ. *Αἰών*, 267/14-6-1841.

καὶ ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἀρνητικὸ φαινόμενο. Πρόκειται γιὰ τὸ μάθημα τῆς Φ. Ἱστορίας στὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα, γιὰ τὸ ὁποῖο ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν προέβλεψε, ὅπως φαίνεται —καὶ ἴσως ἀπὸ λόγους ἀντικειμενικῆς δυσκολίας— τὸ ἀνάλογο ἐγχειρίδιο¹. Ἔτσι, ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας Π. Ἀργυρόπουλος διαπίστωνε, στὰ 1855, ὅτι τὸ ἐν λόγω μάθημα «οὐδέποτε ἄχρι σήμερον ἐδιδάχθη» στὴ συγκεκριμένη βαθμίδα τῆς ἐκπαίδευσης, ἐξαιτίας τῆς ἀπουσίας σὲ κάθε σχολεῖο «μικρῶν φυσιογραφικῶν ταμείων», δηλ. συλλογῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης «καταλλήλου εἰς τὸν σκοπὸν βιβλιαρίου»².

Ἄ. Κ. Ἀβδάλη

1 Φαίνεται πῶς ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ δὲν εἶχε ὑπ' ὄψη τῆς κανένα πρόσωπο, στὸ ὁποῖο θὰ μπορούσε νὰ ἀναθέσει τὴ σύνταξη βιβλίου Φ. Ἱστορίας. Γι' αὐτὸ —ἐξάλλου— καὶ στὶς προτάσεις τῆς γιὰ τὰ βιβλία τοῦ Γυμνασίου (βλ. δ.π. τὸν ἀρ. 84^α), τὸ ἐγχειρίδιο γιὰ τὴ διδασκαλία τῆς Φ. Ἱστορίας τὸ ἄφηνε νὰ συνταχθῇ «ἐν καιρῶ» ἀπὸ τὸν καθηγητὴ πού θὰ δίδασκε τὴ συγκεκριμένη ἐπιστῆμη στὸ Πανεπιστήμιο.

2. Βλ. Ἀντωνίου, δ.π., σ. 116.

Τὰ Ἐγγραφα*

1. Γιά μιὰ Γενική Ἀποθήκη - Βιβλιοπωλεῖο

R. Pr. 1388
Ἔλ. 29 Ἰουνίου 1835
Ἄρ. Πρ. 681

26 Ἰουνίου/8 Ἰουλίου 1835

Ὅθων

Ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Σκοποῦμεν νὰ προσθέσωμεν εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν καὶ τὴν Λιθογραφίαν μιὰν Γενικήν Ἀποθήκην Βιβλιοπωλεῖον διὰ τὰ Σχολεῖα, τὸ ὁποῖον νὰ τυπῶνται καὶ νὰ ἐκδίδῃ εἰς αὐτάς τὰ ἀναγκαῖα στοιχειώδη βιβλία καὶ τοὺς ἀναγκαίους ὑπογραμμοὺς καὶ νὰ κάμνῃ ἀποστολὰς αὐτῶν εἰς τὰς ἀνηκούσας ἄλλας ἀποθήκας.

Ὁ σκοπὸς τούτου εἶναι νὰ γενῆ δυνατόν ν' ἀγοράζωνται καλὰ διδακτικὰ βιβλία μὲ μετρίαν τιμὴν καὶ νὰ εἰσαχθῆ μία ἐνότης εἰς τοῦ λαοῦ τὴν ἐκπαίδευσιν ἐκτὸς τούτου νὰ ὀλιγοστεύσουν τὰ ἔξοδα τῆς Τυπογραφίας καὶ νὰ δοθῆ εἰς ταύτην μία κίνησις ἐνεργῶσα ἀπ' εὐθείας εἰς τοῦ λαοῦ τὴν μόρφωσιν. Ἐξεναντίας, ἡ τύπωσις τῶν ἰδιωτικῶν συγγραμμάτων πρέπει νὰ παραχωρηθῆ βαθμηδὸν εἰς τὸν ἐλεύθερον συναγωνισμόν τῶν πολιτῶν.

Ἐντὸς 14 ἡμερῶν περιμένομεν περὶ ταύτης τῆς σημαντικῆς ὑποθέσεως ἀκριβολόγον ἔκθεσιν εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπισυναφθῆ καὶ ἡ γνωμοδότησις τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Τυπογραφίας.

Προειδοποιοῦμεν προσέτι ὅτι τὸ Γενικὸν Βιβλιοπωλεῖον διὰ τὰ Σχολεῖα πρέπει νὰ περιορισθῆ καταρχὰς μόνον εἰς τὰ ἀναγκαῖα στοιχειώδη βιβλία, ἐπειδὴ τὰ διὰ τὴν ἀνωτέραν μάθησιν δύνανται ν' ἀγοράζωνται πρὸς τὸ παρὸν ἀπ' ἄλλους τόπους εὐθηνότερα, καὶ πρὸς τούτοις πρέπει νὰ ἐγκριθῶσι παρὰ τοῦ καταστήματος ἀντιμισθία εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν καταλλήλων βιβλίων.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 26 Ἰουνίου / 8 Ἰουλίου 1835

Καθ' ὑψηλοτάτην ἐπιταγὴν

Armansperg

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας
Περὶ συστάσεως μίας ἀποθήκης ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων

ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 7.

* Τὰ ἔγγραφα, ποὺ παρουσιάζονται ἐδῶ, δημοσιεύονται χωρὶς καμιά ἐπέμβαση — ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστες περιπτώσεις, ποὺ διορθῶνται σιωπηλὰ ὀρθογραφικὰ σφάλματα καὶ σημεῖα στίξης. Στὴν ἀνάγνωσις ὀρισμένων λέξεων μᾶς βοήθησε ὁ προϊστάμενος τοῦ Ἱστορικοῦ καὶ Παλαιολογικοῦ Ἀρχείου τοῦ Μορφωτικοῦ Ἰδρυμάτος Ἐθνικῆς Τραπεζῆς κ. Ἀ. Τσελίκας, ποὺ τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση.

2. Ὑπενθύμιση πρὸς τὴ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Ἄρ. 1388

19/31 Αὐγούστου 1835

Ἐλ. τὴν 22 Αὐγούστου 1835

Ἄρ. Πρ. 1528

Ἵθων

Ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας ὑπενθυμίζεται τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀπὸ 26 Ἰουνίου/8 Ἰουλίου ἐκδοθείσης διαταγῆς περὶ τῆς κατωσημειωμένης ὑποθέσεως, χορηγουμένης ἐπὶ τούτῳ διορίας 5 ἡμερῶν.

Ἀθῆναι τὴν 19/31 Αὐγούστου 1835

Καθ' ὑψηλοτάτην ἐπιταγὴν
Apmansperg

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας
Περὶ συστάσεως μιᾶς ἀποθήκης ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων

ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 8.

3. «Σημειώσεις» τοῦ Ἀ. Ἀνσέλμου γιὰ τὴν Ἀποθήκη τῶν ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων

Ἄρ. 15

Ἐλ. Αὐγούστου. 26. 1835

Ἐν Ἀθήναις 23 Αὐγούστου 1835

Ἄρ. Πρ. 1574

Ὁ Ἐφορος τῆς Β. Τυπογραφίας καὶ Λιθογραφίας
Περὶ συστάσεως ἀποθήκης ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ.τ.λ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας

Κατὰ τὴν ἀνασύστησιν τῆς Β. Γραμματείας ἔχω τὴν τιμὴν νὰ καθυποβάλω τὰς ἀκολούθους σημειώσεις περὶ συστάσεως ἀποθήκης ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων εἰς ἐπίκρισιν τῆς Κυβερνήσεως.

Καθὼς ἡ σύστασις τοῦ εἰρημένου καταστήματος τὴν μεγαλυτέραν ἐπιρροὴν θέλει ἔχει εἰς τὴν γενικὴν καὶ ταχεῖαν διάδοσιν τῆς τῆς νεολαίας ἐκπαιδεύσεως, θέλει ὠφελῆθῃ οὐκ ὀλίγον καὶ τὸ κατάστημα τῆς Β. Τυπογραφίας καὶ Λιθογραφίας ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποθήκην. Αὕτη ὄχι μόνον θέλει δώσει εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν καὶ Λιθογραφίαν μίαν κίνησιν ἐνεργοῦσαν ἀπ' εὐθείας εἰς τοῦ Λαοῦ τὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ θέλει αὐξήσει διὰ τῶν τακτικῶν καὶ συχνότερων ἐργασιῶν τὴν ἐνέργειαν τοῦ καταστήματος καὶ θέλει ἀνοίξει σημαντικὴν τῶν εἰσοδημάτων πηγὴν, μολονότι τὰ βιβλία μὲ μετρίαν τιμὴν πωλοῦνται.

Ἡ σύστασις δὲ αὐτῆς τῆς ἀποθήκης ἐξαρτᾶται, ὡς πρὸς τὴν σύμπραξιν τῆς Β. Τυπογραφίας, ἀπὸ τὴν ἐγκρίσιν τοῦ συστηθησομένου χυτηρίου, ἐπειδὴ τὰ εἰς τὴν

Τυπογραφίαν ὑπάρχοντα στοιχεῖα μόλις ἔξαρχοῦν διὰ τὰς τωρινὰς τακτικὰς ἐργασίας. Καθὼς ἔκθεσα εἰς τὴν περὶ συστάσεως Χυτηρίου ἀναφορὰν μου, θέλει τὸ χυτήριον νὰ μᾶς ἀποκαταστήσει ὥστε ἡμποροῦμεν νὰ πληρῶνωμεν τοὺς ἐργάτας κατὰ τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον θέλει φέρει μέγα ὄφελος διὰ τὸ Οἰκονομικὸν τοῦ καταστήματος.

Τὴν δὲ μεγαλυτέραν ὠφέλειαν θέλει φέρει διὰ τὴν ἀποθήκην ἢ χρῆσις τοῦ ταχυπιεστηρίου, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνάστασις δὲν ἐνεργήθη ἀκόμη, ἐπειδὴ ὁ δι' αὐτὸ ἀναγκαῖος τύπος, τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα καὶ αἱ ἐργασίαι ἔλειπαν. Αἱ τακτικαὶ καὶ ἀδιάκοποι ἐργασίαι τῆς ἀποθήκης θέλουν ἀπομακρύνει αὐτὴν τὴν ἔλλειψιν. Τὸ ταχυπιεστήριον θέλει ἔχει ἀρκετὰς ἐργασίας καὶ διὰ τὴν διεύθυνσιν αὐτῆς τῆς μηχανῆς ἡῦρα ἄνθρωπον τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου γνώριμον.

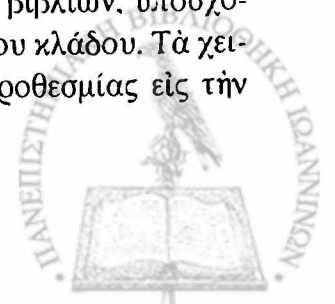
Διὰ ταῦτα, ὅταν παρέχωνται τὰ ἄνω σημειωθέντα ἀναγκαῖα μέσα ἀπὸ μέρους τῆς Β. Τυπογραφίας καὶ Λιθογραφίας ὄχι μόνον δὲν θέλει ἀντίσταται κανένα ἐμπόδιον, ἀλλ' ἡ σύστασις αὐτῆς τῆς ἀποθήκης θέλει ἔχει τὴν καλυτέραν ἐπιρροὴν εἰς τὸ Οἰκονομικὸν καὶ Ἠθικὸν τοῦ καταστήματος.

Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς τῆς ἀποθήκης, περὶ τῶν ἐνεργούντων προσώπων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐνεργείας των τολμῶ νὰ προσθέσω ὀλίγας παρατηρήσεις.

Πρὸς καταγράφησιν καταλόγου τῶν διὰ τὴν μάθησιν εἰς τὰ τοῦ Λαοῦ σχολεῖα ἀναγκαίων βιβλίων, πρὸς ἐπίκρισιν καὶ ἐκλογὴν τῶν ἤδη ὑπαρχόντων καὶ ἀξίων τῆς ἀνατυπώσεως. καθὼς τῶν ἐκ νέου συγγραπτῶν βιβλίων φαίνεται ἀναγκαῖα ἡ σύστασις μίας ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐξ ἀντικειμένων εἰδημόνων τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Εἰς τὰς ἐργασίας τῆς πρέπει νὰ ἀποβλέπη ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς τὴν διαφύλαξιν τῶν συμφερόντων τῆς θρησκείας καὶ Ἠθικῆς, εἰς τὴν διατήρησιν τῶν ἀξιωματῶν ἔμφορος παιδαγωγίας, συμμορφουμένης μὲ τὰς νῦν ἀνάγκας τοῦ ἔθνους καὶ ἐχούσης πρὸ ὀφθαλμῶν γενικὴν καὶ ταχεῖαν τοῦ Λαοῦ ἐκπαίδευσιν, εἰς τὴν φύλαξιν τῶν κανόνων τῶν τῆς γραφῆς εἰδῶν καὶ μάλιστα τῆς τοῦ γράφειν ἀκριβείας, καὶ τέλος εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῆς Κυβερνήσεως. Διὸ πρέπει νὰ διορισθοῦν ὡς μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς: ἓνας Κληρικὸς, ἔχων τὰς ἀπαιτούμενας ἐπιστημονικὰς γνώσεις, ἓνας Παιδαγωγός, ἐνασχολούμενος εἰς τὰ τοῦ Λαοῦ τῶν σχολείων, ἓνας Διδάσκαλος ἀνωτέρου διδακτικοῦ καταστήματος, καὶ ἓνα ὑποκείμενον, γνωρίζον τὰς τεχνικὰς καὶ οἰκονομικὰς σχέσεις.

Διὰ νὰ ἀπολαύη ὅσον τάχιστον ἡ ἑλληνικὴ νεολαία τοῦ καταστήματος τούτου τὰς ὠφελείας, πρέπει νὰ περιορισθοῦν αἱ πρῶται ἐργασίαι τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὸ νὰ ἐκλέξη ἐκ τῶν ἤδη ὑπαρχόντων ἐκπαιδευτικῶν βιβλίων τὰ διὰ τὴν μάθησιν ἀρμόδια καὶ ὠφέλιμα, διὰ νὰ ἀνατυπωθοῦν εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν.

Ἐπειτα θέλει καταστρώσει ἡ Ἐπιτροπὴ κατάλογον τῶν εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἀναγκαίων βιβλίων, τὸν ὁποῖον θέλει δημοσιεύσει, συνοδευμένον μὲ τὰς περὶ τῆς περιοχῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀπαιτούμενων ιδιοτήτων ἀναγκαίας παρατηρήσεις καὶ θέλει προσκαλέσει τοὺς λογίους καὶ πεπαιδευμένους τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν ξένων τόπων εἰς σύνταξιν αὐτῶν τῶν βιβλίων, ὑποσχόμενη συγχρόνως καὶ βραβεῖα διὰ τὸ καλυτέρον σύγγραμμα ἐκάστου κλάδου. Τὰ χειρόγραφα πρέπει νὰ διευθυνθοῦν ἐντὸς τῆς προσδιορισθείσης προθεσμίας εἰς τὴν

Ἐπιτροπὴν, φέροντα Λόγιον τι (ἀπόφθεγμα, Motto) ἀντί τῆς ὀνομαστικῆς ὑπογραφῆς τοῦ συγγραφέως. Ἦθελεν ὄχι ὀλίγον κινήσει τὴν τῶν λογίων καὶ πεπαιδευμένων ἀντιζηλίαν, ὅταν διορισθῇ ὅτι καὶ τὸ ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν ὡς τὸ δευτερον κατὰ τὴν ἀξίαν του σημειωθὲν σύγγραμμα θέλει λάβει ἀντιμισθίαν τινά.

Ἡ ὑπηρεσία τῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ τρόπος τῆς συμβουλίας καὶ τοῦ ψηφίσματος πρέπει νὰ διορισθῇ εἰς τὸν τοῦ καταστήματος κανονισμόν.

Τὴν ἀγορὰν τοῦ διὰ τὴν ἀποθήκην ἀναγκαίου χαρτίου θέλει φροντίζει ἡ Ἐφορεία τῆς Β. Τυπογραφίας, ἀνοίγουσα γενικὴν καὶ ἐλευθέραν συνδρομὴν τῶν πραγματευτῶν.

Τὰ καθαρὰ εἰσοδήματα τοῦ καταστήματος — ἂν δὲ προτιμᾶται ἡ παράδοσις των εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Β. Τυπογραφίας — ἤμποροῦν τὸ μέρος νὰ ἐπισωρευθοῦν εἰς κεφάλαιον διωρισμένον δι' αὔξησιν τῆς ἀποθήκης, καὶ μάλιστα διὰ τύπωσιν τῶν διὰ τὰ ἀνώτερα σχολεῖα ἀναγκαίων βιβλίων.

Ὡς πρὸς τὰ τῆς ἀποθήκης καὶ τῆς πωλήσεως φαίνεται κατάλληλος — ἐκτὸς τῆς γενικῆς ἀποθήκης εἰς τὴν Καθέδραν, ἐνωθησομένης μετὰ τὴν Β. Τυπογραφίαν καὶ Λιθογραφίαν — ἡ σύστασις ἰδιαιτέρων ἀποθηκῶν εἰς ὄλους τοὺς νομοὺς τῆς Ἐπικρατείας. Τὰ βιβλία γάρ, ἐγκριθέντα ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν, πρέπει νὰ εἰσάγονται εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους, διὰ νὰ ἐπιτυχήσῃ ἡ Κυβέρνησις τῆς ἐνότητος εἰς τοῦ λαοῦ τὴν ἐκπαίδευσιν. Τὰ ἔξοδα τῶν ἰδιαιτέρων ἀποθηκῶν δὲν θέλουν εἶναι σημαντικά, ἐπειδὴ ἡ ὑπηρεσία των δὲν ἀπαιτεῖ ἰδιαιτέρον ὑπάλληλον, καὶ διὰ τὴν γενικὴν ἀποθήκην ἀρκεῖ ὁ διορισμὸς ἐνὸς λογιστοῦ.

• Οἱ ἀποθηκάριοι δίδουν λογαριασμόν εἰς τὰς τακτικὰς ἐλεγκτικὰς ἀρχάς.

Αἱ καταστάσεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ καταστήματος καθυποβάλλονται εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὴν Ἐφορείαν τῆς Β. Τυπογραφίας τὸ τέλος ἐκάστου μηνός, καταγραφθέντα εἰς βάσιν τῶν περιλήψεων, αἱ ὁποῖαι κάθε μῆνα ἀπὸ τοὺς ἀποθηκάριους εἰς τὴν Ἐφορείαν διευθύνονται.

Αἱ λεπτομερεῖς σχέσεις τῆς γενικῆς καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἀποθηκῶν, τὰ δικαιώματα καὶ χρεῖα τῶν ἀποθηκαρίων πρέπει νὰ διαγραφθοῦν εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους τοῦ καταστήματος κανονισμούς, εἰς τοὺς ὁποίους κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄνω σημειωθεισῶν βάσεων ἀνευ δυσκολίας ἤμποροῦν νὰ εἰσαχθοῦν τὰ ἀξιώματα τῆς ἀπλότητος, τῆς τακτικῆς τῶν δυνάμεων συμπράξεως καὶ τοῦ ἀκριβοῦς ἐλέγχου.

Παρακαλῶν τὴν Β. Γραμματεῖαν νὰ καθυποβάλλῃ τὴν ἐσωκλείστην μετάφρασιν τῆς ἀναφορᾶς μου εἰς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα, ὑποσημειοῦμαι μετ' ἀνῆκον σέβας.

Ὁ Εὐπειθέστατος

Ἐφορος τῆς Β. Τυπογραφίας καὶ Λιθογραφίας

Ἄ. Ἀνσέλμος

4. Ἡ ἀντιπρόταση τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

Ἄρ. Πρ. 3551

30 Δεκ. 1835 / 11 Ἰαν. 1836

Δ. 4 Ἰανουαρίου 1836

Ἐν Ἀθήναις 30 Δεκ. 1835/11 Ἰαν. 1836

[Ἡ τῶν] Ἐκκλησ[ιαστικῶν] Γραμ[ματεία]

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν [κενὸ]

Ἐπειδὴ τὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα βιβλιοπωλεῖα εἶναι εἰς ἀθλίαν κατάστασιν καὶ ἡ προμήθεισις τῶν διὰ τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν ἀπαιτουμένων βιβλίων, πινάκων γεωγραφικῶν, ἐπιστημονικῶν ἐφημερίδων κ.τ.έ. ὑπόκειται εἰς μεγίστας δυσκολίας, καθὼς δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ ὑμεῖς ἠσθάνθητε πολλάκις, τὰ δὲ δυσκόλως προμηθεύόμενα πρὸς τούτοις πληρῶνονται ἀκόμη ἀκριβώτατα, σκοπεύω νὰ καθυποβάλω εἰς τὴν Α.Μ. προτάσεις τινὰς περὶ ευκολύνσεως τοῦ ἀναγκαιοτάτου τούτου κλάδου τοῦ ἐμπορίου. Διὰ ταῦτα σᾶς παρακαλῶ νὰ μοὶ σημειώσητε, διὰ πόσας χιλιάδας δραχμὰς νομίζει ἡ ἐπὶ τῶν [κενὸ] Γραμματεία ν' ἀγοράσῃ κατ' ἔτος βιβλία, πίνακας, χαρτίον ἰχνογραφίας, μολυβδοκόνδυλα καλλίστης ποιότητος καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα ἐμβαίνουν εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ βιβλιοπώλης ὑποχρεωθῇ νὰ χορηγήσῃ ὅλας τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος πραγματείας εἰς τιμὴν 10 ἕως 12 τοῖς ἑκατὸν ἐλάττονα τῆς καλουμένης τιμῆς τῆς ἀγορᾶς (prix de boutique ἢ La - denpreis).

Ἐννοεῖται δέ, ὅτι ὁ βιβλιοπώλης, καὶ ἄνευ προηγουμένης παραγγελίας, θέλει ἔχει πάντοτε πρόχειρα τὰ σημαντικώτερα τῶν εἰς τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν καὶ Ἀγγλίαν νεωστὶ ἐκδοθέντων βιβλίων.

Σᾶς παρατηρῶ πρὸς τούτοις ὅτι ἡ σύστασις βιβλιοπωλείου ἀπὸ ἔμπειρον ἄνδρα διευθυνομένου καὶ μὲ τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια ἐφωδιασμένου ὄχι μόνον θέλει εὐκολύνει ἐπὶ πολὺ τὴν ἔκδοσιν τῶν διὰ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς ὑπηρεσίας ἀπαιτουμένων βοηθητικῶν βιβλίων καὶ ἐγχειριδίων παντὸς εἶδους, ἀλλὰ θέλει καὶ ἄλλως πῶς συντείνει τὰ μέγιστα πρὸς ταχύτεραν διάδοσιν κοινωφελῶν γνώσεων καὶ ἐμπύχωσιν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν καὶ ἐπιχειρήσεων. Ὅθεν δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλετε ἀποκριθῆ ὅσον ἔνεστι τάχιον εἰς τὴν πρόσκλησίν μου.

Ὁ Γραμμ[ατεὺς]

Ἰ. Ρίζος

«Ἀφορῶν τὴν εὐκόλυνσιν καὶ βελτίωσιν τοῦ βιβλιοπωλείου»

[Διευθύνεται πρὸς:]

12. Ἐξωτερικῶν Γραμματείαν

13. Ἐσωτερικῶν »

14. Οἰκονομικῶν »

15. Δικαιοσύνης »

16. Στρατιωτικῶν »

17. Ναυτικῶν »

ΓΑ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 13.

5. Ὁδηγίες γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου

Ἄριθ. 3314

16/28 Ἀπριλίου 1836

Ἐλ. 17 Ἀπριλίου 1836

Ἄρ. Πρ. 5182

Ἦθων

Ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Διευθύνοντες πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως ἐπισυνημμένον τὸ ἐκδοθὲν παρ' ἡμῶν διάταγμα περὶ συστάσεως βιβλιοπωλείου διδακτικῶν βιβλίων παρὰ τῆ Β. Τυπογραφία ἐκδίδομεν ἤδη καὶ τὰς ἀκολουθοῦσας ὁδηγίας πρὸς συμπλήρωσιν.

Ἄρον Περί τοῦ Βιβλιοπωλείου τῆς Β. Τυπογραφίας'

Ἐπειδὴ ἐπιθυμοῦμεν κατὰ πολλὰ τὴν ταχύτεραν ὅσον τὸ δυνατόν τοῦ βιβλιοπωλείου τούτου σύστασιν, ὅπως ἀναπληρωθῆ ἡ ἔλλειψις τῶν καλῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ ἐλαττωθῆ συγχρόνως τὸ ἔξοδον τῆς Διοικήσεως τῆς Β. Τυπογραφίας διὰ τὸ ἔτος 1836 καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ Δημ. Ταμείου γένη περιττὴ ἢ ὑπὲρ τούτου συνεισφορὰ τῆς Κυβερνήσεως, χρεωστῆ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως νὰ προτείνῃ ἀμέσως μίαν Ἐπιτροπὴν κατὰ τὰς ἀκολουθοῦσας βάσεις, ἡ ὁποία νὰ γνωμοδοτῆ περὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδιδομένων διδακτικῶν βιβλίων καὶ παραδειγμάτων. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι πρὸ πάντων τῶν ἄλλων πρέπει νὰ ἐξετασθῶσι τὰ ἤδη ὄντα εἰς χρῆσιν βιβλία καὶ παραδείγματα. Ἐπειδὴ εὐρεθέντα τοιαῦτα, ὁποῖα τὸ διάταγμα ἀπαιτεῖ, τότε ποῖος πλέον ὁ λόγος ν' ἀποβληθῶσιν ἀπὸ τὴν κοινὴν χρῆσιν: Μάλιστα συμφέρει νὰ μετατυπωθῆ ἀμέσως ἐξ αὐτῶν ἀρκετὸς ἀριθμὸς ἀντιτύπων. Τὸ Βιβλιοπωλεῖον ἐμβαῖνον εἰς ἐνέργειαν ἕως τὴν 15 Μαΐου 1836 τὸ πολὺ, πρέπει νὰ ἀποβλέπη τὰς χρεῖας κυρίως τῶν κοινῶν καὶ Ἑλληνικῶν σχολείων, ἐπειδὴ ὅσον ἡ τούτων ἀνάγκη εἶναι μεγαλυτέρα, τοσοῦτον καὶ ἡ θεραπεία αὐτῆς συμφεροτέρα, παρὰ ἐκείνη τῶν ὑψηλοτέρων διδακτικῶν καταστημάτων. Οἱ κλασσικοί, δηλ. Συγγραφεῖς Ἕλληνες, Ρωμαῖοι καὶ οἱ τῶν ἄλλων ἐθνῶν πρὸς τὸ παρὸν ἀκόμη θέλει εἶναι εὐθηνότεροι, ἀγοραζόμενοι ἀπὸ τὰ ἔξω μέρη ἢ καὶ ἀπὸ τὰ ἐντόπια Βιβλιοπωλεῖα ὁμοίως καὶ τὰ λεξικά καὶ ἄλλα ὀγκώδη συγγράμματα.

Ἀκολουθῶς ὅμως, ὅταν τὸ Βιβλιοπωλεῖον ἤθελε κρίνει συμφέρουσαν τὴν τυπωσιν αὐτῶν, χωρὶς νὰ ζητῆ μεγαλυτέρας τιμᾶς παρὰ τοὺς ἄλλους βιβλιοπώλας, δύναται νὰ συμπεριλάβῃ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεών του καὶ τοιαῦτα βιβλία καὶ Συγγράμματα.

§ 2

Μ' ὄλον ὅτι διὰ τὰς μεταφράσεις καὶ τὴν συγγραφὴν καλῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ παραδειγμάτων θέλει γίνεαι χρεῖα νὰ δοθῶσιν ἀντιμισθία παρὰ τοῦ Βιβλιοπωλείου, διότι αὐταὶ ἀνήκουν εἰς τὰ ἀναγκαῖα ἔξοδα τῆς ἐπιστάσεως, νομίζο-

1. Οἱ ὑπογραμμίσεις στὸ κείμενο.

μεν καλὸν ὅτι ἡ ἐξοικονόμησις αὐτῶν ἤμπορεῖ νὰ γένη κυρίως ἀπὸ τὸ εἰσόδημα τῶν καταλλήλων μετατυπώσεων.

Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι αἱ διὰ τὰς μεταφράσεις ἀντιμισθίαι πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε μετριώτεραι παρὰ τὰς διδομένας διὰ συγγραφὴν βιβλίων, καὶ ἐπειδὴ τὰ πολιτισμένα ἔθνη πλουτοῦσιν ἀπὸ καλὰ διδακτικὰ βιβλία καὶ παραδείγματα, θέλει ἐπιτύχει τὸ βιβλιοπωλεῖον ταχύτερον τὸν σκοπὸν, ἂν ἀποβλέψη περισσότερον εἰς μεταφράσεις καταλλήλων βιβλίων.

Εἰς τὸ ἔξῃς, ὅταν ἀναπτυχθῇ περισσότερον ἡ φιλολογικὴ τοῦ ἔθνους Κατάστασις, θέλει ἐπιδώσει συγχρόνως καὶ ἡ ἰδιωτικὴ βιβλιοπωλία καὶ μάλιστα ἀφοῦ ἐμποδισθῇ ἡ μετατύπωσις διὰ Νόμου. Τότε τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας θέλει περιορισθῇ εἰς μόνους τὰς χρείας τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας τῶν κοινῶν καὶ τῶν τῆς μεσαιᾶς τάξεως σχολείων, εἰς τὰ ὅποια ἀνήκουν αἱ χρηστομάθειαι κτλ. καὶ τοῦτο, διὰ νὰ μὴ προσβάλη τὴν βιομηχανικὴν ἐργασίαν τοῦ λαοῦ.

§ 3

Εἶναι ἀνάγκη ἡ Ἑλλάς νὰ βαδίση κατάλληλον εἰς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς ἀληθινὰς χρείας αὐτῆς δρόμον, καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὴν κοινὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν, τὰ ὅποια θεωρῶντες μ' ἀπαθὲς καὶ καθαρὸν ὄμμα πληροφορεῖται ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λαοῦ (καὶ οὗτοι εἶναι οἱ περισσότεροι τῶν νῦν πολιτῶν Ἑλλήνων) διὰ τὴν ἀνδρυνθεῖσαν ἡλικίαν του δὲν ἤμπορεῖ νὰ ὠφελῆθῃ πλέον ἀπὸ τὴν παρὰ καιρὸν δι' αὐτὸν διδασκαλίαν τῶν σχολείων, ἐνῶ αὐτὴ εἰς τὴν παρούσαν παλιγγενεσίαν τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἦτο, βεβαίωτα, τοσοῦτον ἀναγκαῖα ὅτι ὄχι μόνον ἡ Οἰκιακὴ οἰκονομία, Γεωργία, Βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον, ἡ Ναυτιλία, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι χρῆζουσι τῆς διδασκαλίας διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀνάπτυξιν ὅτι τέλος πάντων ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ βελτίωσις πρέπει νὰ συμπορεύωνται μὲ τὴν παιδείαν τοῦ νοῦς καὶ μὲ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἐπειδὴ ἀπὸ μόνον τὴν πρὸς ἄλληλα ἁρμονίαν τῶν τριῶν τούτων στοιχείων δύναται νὰ προέλθῃ ἡ ἀληθὴς εὐτυχία ἑνὸς ἔθνους κοινῶς καὶ ἡ μερικὴ ἐκάστου. Ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γένη φροντίς διὰ τὰς ἐπερχομένας γενεὰς μὲ τὸ μέσον τῆς συστάσεως τῶν σχολείων, χρεωστὴ ἡ Κυβέρνησις νὰ χορηγήσῃ καὶ εἰς τὴν ἀνδρυνθεῖσαν παρούσαν γενεάν ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰς εὐκολίας διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν τοῦ μέρους τῆς ἐλλειπούσης παιδείας, ἡ ὅποια δὲν ἤμπορεῖ πλέον διὰ τῶν σχολείων νὰ ἐπανορθωθῇ, ὥστε νὰ ἤμπορέσῃ καὶ αὐτὴ ἡ γενεὰ νὰ συμμεθέξῃ ἀπὸ τοῦς ὠραίους καρπούς τοῦ πολιτισμοῦ. Τοῦτο δὲ ἀποβαίνει δυνατόν μόνον διὰ μέσου τῶν ἐφημερίδων καὶ τῆς μεταδόσεως καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ βιβλίων περιεχόντων χρησίμους γνώσεις καὶ διδασκαλίας, ἐπειδὴ εἶναι ἀλήθεια παρὰ πάντων ὁμολογουμένη ὅτι ἡ ἐξάπλωσις τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων δι' αὐτῆς τῆς ὁδοῦ ἀποβαίνει κάλλιον καὶ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον. Ὅθεν ὡς συντεῖνον εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, διορίζομεν ὅτι, σιμὰ εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον τῶν στοιχειωδῶν βιβλίων, νὰ συστηθῇ καὶ ἐφημερίς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἐφημερίς τῶν κοινωφελῶν γνώσεων» κατὰ μίμησιν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ λεπτοφυλλαδίων (Pfennigmagaziner), ἡ δὲ ἔκδοσις αὐτῆς ν'

ἀρχίση ἀπὸ τὴν 1 Ἰουνίου τ.ἔ. Ἡ ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Γραμματεία θέλει προσκαλέσει διὰ τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς τῶν Ἀγγελιῶν, τὸ Γραφεῖον τῆς δημοσίου Οἰκονομίας, τὴν φυσικοῖατρικὴν ἐταιρίαν, τὰς δασονομικὰς καὶ ὀρυκτολογικὰς ἀρχάς, τὴν διοίκησιν τοῦ ἀγροκηπίου τῆς Τίρυνθος καὶ τοὺς στρατιωτικούς καὶ ναυτικούς κλάδους τῶν τεχνῶν, ὁμοίως καὶ τὸ κοινὸν αὐτὸ εἰς μονίμους συνεισφορὰς ἄρθρων, τὰ ὅποια ν' ἀποστέλλουσιν κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν. Ἐπιθυμοῦμεν δὲ νὰ ἐνασχοληθῇ τὸ Βιβλιοπωλεῖον κυρίως μὲ τὴν ἔκδοσιν συγγραμμάτων ὠφελίμων εἰς τοὺς παῖδας καὶ εἰς τὸν κοινὸν λαόν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ τοιαῦτα κυκλοφοροῦσιν εἰς τὰς ξένας ἐπικρατείας, ὡς εἶναι αἱ ὠραι τῆς προσευχῆς (Stunden der Andacht), βιβλίον σημαντικόν, τὸ ὁποῖον ὀμιλεῖ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν γένει καὶ συνεγράφη ὄχι διὰ χωριστὴν τινὰ θρησκείαν ἀλλ' ἐν πνεύματι τοῦ καθαροῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τὸ ὁποῖον συνήργησε κατὰ πολλὰ εἰς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τῆς Γερμανίας καὶ εἰσέτι συνεργεῖ, χορηγοῦν ὕλην ἄφθονον πρὸς συγγραφὴν κοινωφελῶν βιβλίων.

Οἱ ἀπαιτούμενοι εἰς τὴν σύνταξιν αὐτῆς τῆς ἐφημερίδος καὶ τῶν στοιχειωδῶν βιβλίων συντάχεται ἐκλέγονται ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς Β. Τυπογραφίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπόκειται νὰ κλείσῃ καὶ τὴν μετ' αὐτῶν περὶ τῆς ἀντιμισθίας συμφωνίαν, προσέχοντα πάντοτε, ὥστε ἡ ποσότης νὰ μὴν ὑπερτερῇ τὸν προσδιορισθέντα ἰσολογισμόν.

Αἱ τιμαὶ τῆς Ἐφημερίδος καὶ τῶν στοιχειωδῶν βιβλίων, αἱ ὅποια θέλουν τυπώνονται ἐπ' αὐτῶν, πλησίον τῆς διαταχθείσης ἐν τῷ ἄρθρῳ 3' Σφραγίδος, πρέπει νὰ εἶναι πολλὰ χαμηλαί, διὰ νὰ παρακινῶσι τοὺς ἀγοραστὰς καὶ νὰ ἐπιτύχωσι τὸν μελετώμενον σκοπόν.

Ἡ ἐτήσιος τιμὴ τῶν ἀντιτύπων τῆς ἐφημερίδος τῶν κοινωφελῶν γνώσεων, ἥτις ἤμπορεῖ νὰ ἐκδίδεται ἅπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος, δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἔχη περισσότερον τῶν δέκα δραχμῶν.

Ὅλαι αἱ ἀρχαὶ καὶ οἱ Δῆμοι χρεωστοῦν νὰ τὴν λαμβάνουν καὶ νὰ τὴν πληρῶνουν ἀπὸ τὴν προσεπιχορήγησιν τῶν γραφικῶν ἐξόδων, τὸ ὁποῖον καὶ διὰ τῆς ἐφημερίδος θέλει δημοσιευθῇ. Αἱ συνδρομαὶ ἤμποροῦν νὰ συναχθοῦν μὲ τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον συνάζονται καὶ διὰ τὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Τὰ δὲ βιβλία τὰ διὰ τοὺς παῖδας καὶ τὸν κοινὸν λαὸν ἐκδίδονται καὶ πωλοῦνται ὡς καὶ τὰ στοιχειώδη βιβλία τῶν σχολείων.

§ 4

Διατάττομεν ρητῶς, τὰ ἔξοδα τῆς διοικήσεως καὶ ἐπιστασίας τοῦ βιβλιοπωλεῖου νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγοστά, διὰ νὰ μὴ λάβῃ χρεῖαν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς τὰς ἐκδόσεις αὐτοῦ τιμὰς ἀκριβάς. Ὅταν ἡ διοίκησις καὶ ἡ ἐπιστασία γίνεται μὲ τρόπον ἀπλοῦν, τότε τὸ οὐσιωδέστερον ἐπρονοήθη. Τούτου χάριν καὶ τὸ προσωπικόν τῆς Β. Τυπογραφίας καὶ Λιθογραφίας πρέπει νὰ ἐνασχοληθῇ συγχρόνως καὶ εἰς ἔκδοσιν βιβλίων διὰ τὸ βιβλιοπωλεῖον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ μέρος χωριστὸν τοῦ κα-

1. Πρόκειται, στὴν πραγματικότητα, γιὰ τὸ ἄρθρο 4 τοῦ Δ/μος τῆς 1/13-4-1836.

ταστήματος, χωρίς διὰ τοῦτο νὰ ἔχουν ἀπαίτησιν τινὰ ἐπιμισθίου, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς οἴκοθεν σκοποῦμεν νὰ κάμωμεν, ἀφοῦ ἴδωμεν πρῶτον τὰς πραγματικὰς ὠφελείας τοῦ Καταστήματος. Τὸ Λογιστικὸν καὶ ὑλικόν, μολονότι εἶναι μέρη χωριστὰ τοῦ Βιβλιοπωλείου, μ' ὅλον τοῦτο πρέπει νὰ διοικηθῶσι κατὰ τὰς ἰδίας διατυπώσεις, τὰς ἐκδοθείσας περὶ τῆς Τυπογραφίας. Εἶναι δὲ παντάπασι περιττὸν τὰ πολλὰ κατὰστιχα, ὅποταν εἰς τὸ γενικὸν κατάστιχον ἤμποροῦν νὰ γραφῶσι διακεκριμένως καὶ τὸ χρηματικὸν καὶ τὸ ὑλικόν τοῦ Βιβλιοπωλείου, ὁμοῦ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν προκύπτοντα κέρδη. Τὰ ἔξοδα διὰ τὸ ἀναγκαῖον χαρτίον τοῦ τύπου θέλουν περναῖσθαι κατὰ τὴν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς, τὰ δὲ διὰ τοὺς στοιχειοθέτας καὶ τοὺς τυπωτὰς θέλουν περναῖσθαι μὲ ἀκριβειαν, ἀπλῶς ὡς δαπᾶναι εἰς βᾶρος τοῦ βιβλιοπωλείου, καὶ θέλουν ἀποδίδεσθαι εἰς Ἀθήνας κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν ἀποδίδονται καὶ διὰ τὰς χάριν τῆς Β. Ἀρχῆς γινομένης ἐργασίας ὥστε δὲν πρέπει νὰ κρατῶνται χωριστὰ μῆτε τὸ χαρτίον μῆτε ἡ τύπωσις τῶν δύο καταστημάτων.

Ἐὰν μ' ὅλον τοῦτο φανῇ ἀναγκαῖον διὰ τὴν πρωτεύουσαν ν' ἀνατεθῇ ἡ φροντίς τῆς λιανικῆς πωλήσεως τῶν βιβλίων εἰς ἰδιωτικὸν βιβλιοπωλεῖον, διὰ νὰ μὴν ἐπιβαρύνῃ ὑπερβολικὰ τὴν Β. Τυπογραφίαν καὶ τὸ Γενικὸν Ταμεῖον, τότε, γενομένου ἐνός δικαίου ἐκπεσμοῦ καὶ διδομένης ἀξιοχρέου ἐγγυήσεως, ἤμπορεῖ νὰ ἀνατεθῇ ἡ πώλησις αὕτη ἀπὸ τὸν ἔφορον τῆς Β. Τυπογραφίας εἰς τὸν ἐνταῦθα βιβλιοπώλην Κ. Ρίτζ.

§ 5

Διὰ νὰ συντελέσωμεν μετὰ βεβαιότητος εἰς τὴν τεχνικὴν καὶ διοικητικὴν προκοπὴν τοῦ Βιβλιοπωλείου καὶ τοιοῦτοτρόπως ν' ἀποφύγωμεν ἐπιζήμια προσκόμματα, ἐδιετάξαμεν τὰ χρειώδη, ὅταν ἐπροσδιωρίσθῃ ὁ ἐτήσιος προϋπολογισμός. Διατάττομεν δὲ προσέτι, ὅτι ἡ ἐφορεία τῆς Β. Τυπογραφίας χρεωστεῖ, ἀφοῦ προσδιορίσει τὰς τιμὰς τῶν συγγραμμάτων, τῶν παραδειγμάτων, ἐπομένως τῆς ἐφημερίδος καὶ τῶν βιβλίων τῶν εἰς χρῆσιν τοῦ κοινοῦ λαοῦ, νὰ καθυποβάλλῃ τὴν γνωμοδότησιν αὐτῆς εἰς τὸ ὑπουργεῖον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον κρέματα ἢ ἐπικύρωσις.

Τὸ ἴδιον ἐννοεῖται καὶ διὰ τὸν ἐκπεσμόν τὸν γινόμενον διὰ τὴν λιανικὴν πώλησιν εἰς Ἀθήνας (§ 4), διὰ τὰς ἀντιμισθίας τὰς διδομένας εἰς τοὺς μεταφραστὰς καὶ συνθέτας — πλὴν ὡς πρὸς ταῦτα θέλουν φυλαχθῆ τὰ περὶ τῆς ἐπιτροπῆς κατωτέρω διαταχθησόμενα. Τὸ αὐτὸ ὡσαύτως ἐννοεῖται καὶ διὰ τὴν ποσότητα τῶν σωμάτων εἰς κάθε ἔκδοσιν.

Τὰ ἔξοδα ταῦτα καὶ τὰ διοριζόμενα βραβεῖα διὰ συγγραφήν ἢ μετάφρασιν βιβλίων, πίπτουν εἰς βᾶρος τοῦ βιβλιοπωλείου, ἐν ὧσιν δὲν διατάξομεν ἄλλως πως περὶ τούτου. Ὅποια δὲ βιβλία καὶ παραδείγματα διὰ χρῆσιν τῶν σχολείων καὶ ὅποια συγγράμματα διὰ χρῆσιν τοῦ λαοῦ θέλει εἶναι ἀποδεκτὰ εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον, περὶ τούτου πρέπει νὰ προηγηθῇ πάντοτε ἡ ἰδιαιτέρα ἔγκρισις Ἡμῶν. Ἄν ἴσως αἱ διὰ τὸ Βιβλιοπωλεῖον ἐργασίαι δὲν ἤμποροῦν ὅλαι νὰ ἐνεργηθῶσιν εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν καὶ Λιθογραφίαν, ἤμποροῦν ν' ἀφεθῶσι καὶ εἰς ἰδιώτας μὲ τοῦ ὑπουργείου τὴν συγκατάθεσιν, πρὸς ἀποφυγὴν ἐπιβλαβῶν προσκομμάτων καὶ ἀργοποριῶν.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος καταντᾶ ἀδύνατον νὰ καταστρωθῇ ἀκριβῆς προϋπολογισμὸς τοῦ βιβλιοπωλείου διὰ τὸ 1836. Ἐγκρίνομεν ἐκ τούτου κατ' ἐξαίρεσιν διὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὥστε τὰ ἔσοδα τοῦ Βιβλιοπωλείου —εἰς τὰ ὁποῖα φυσικῶ τῷ λόγῳ πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ἡ ἀξία τῶν βιβλίων, παραδειγμάτων κλπ., ὅσα κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον ἔμειναν ἀπώλητα— νὰ χρησιμεύσουν ὡς ἔξοδα, ὑποτιθεμένου ὅτι γίνονται διὰ πραγματικὰς χρείας.

§ 6

Ὅλα τὰ ἀπὸ τὸ Βιβλιοπωλεῖον ἐξερχόμενα πρέπει νὰ εἶναι ὄχι μόνον εὐθηνὰ ἀλλὰ καὶ τεχνικῶς ἐργασμένα, θέλει δὲ δοθῇ προσοχὴ ἐξαιρέτως, ὥστε τὸ χαρτίον τῶν βιβλίων καὶ παραδειγμάτων τῶν διὰ τὴν χρῆσιν τῶν σχολείων νὰ εἶναι λευκὸν καὶ καλὸν καὶ ὁ τύπος αὐτῶν εὐανάγνωστος, διὰ νὰ μὴ βλάπτηται ἡ ὄρασις τῶν μαθητῶν.

§ 7

Ἀπὸ τὰ περισσεύματα τοῦ Κέρδους, τὸ ὁποῖον ἤθελε δώσει εἰς τὴν ἐτησίῳ τὸ βιβλιοπωλεῖον, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ὅσου ἤθελε δώσει ἢ ἔκδοσις τῆς ἡμερίδος καὶ τῶν συγγραμμάτων, περὶ ὧν ἀνέφερε τὸ ἄρθρ. 3, θέλει μορφωθῇ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐν χρηματικὸν κεφάλαιον, ὥστε ἀπὸ τοῦς κατ' ἔτος τόκους ν' ἀγοράζονται βιβλία διὰ τὰ πτωχὰ παιδιά καὶ ν' ἀπαντῶνται τὰ διὰ τὰ βραβεῖα ἔξοδα καὶ προσέτι νὰ καταβιβασθοῦν ὅσον τὸ δυνατόν αἱ τιμαὶ τῶν βιβλίων καὶ παραδειγμάτων. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο θέλει τοκισθῇ εἰς τὴν ἐθνικὴν Τράπεζαν.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος διατάττομεν ὅπως τὸ ὑπουργεῖον ἐκδίδει ἐντάλματα εἰς τὰ ἰδιαίτερα βιβλιοπωλεῖα περὶ διανομῆς βιβλίων εἰς πτωχοὺς μαθητὰς, περὶ διανομῆς βραβείων καὶ περὶ χορηγίας βιβλίων εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν σχολείων. Ταῦτα δὲ τὰ ἐντάλματα εἶναι δεκτὰ ἀντὶ μετρητῶν εἰς τὸ Γενικὸν Ταμεῖον καὶ σημειοῦνται εἰς πίστωσιν τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου ἢ εἰς τὸν ἀνήκοντα προϋπολογισμὸν τῶν ἐξόδων.

Βον Περί τῆς ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων

§ 8

Εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ ἄρθρ. 2 τοῦ περὶ συστάσεως βιβλιοπωλείου Διατάγματος διατάττομεν ὅτι ἐκεῖνα μόνον τῶν βιβλίων καὶ παραδειγμάτων πρέπει νὰ ἐκδίδωνται παρὰ τοῦ Βιβλιοπωλείου, ὅσα κριθέντα ἀξία τύπου παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς, τῆς παρ' ἡμῶν κατὰ πρότασιν τοῦ Ὑπουργείου διοριζομένης, ἐγκριθῶσι καὶ παρ' ἡμῶν. Αὕτη ἡ ἐπιτροπὴ θέλει σύγκεισθαι ἀπὸ πέντε μέλη, δηλαδή ἀπὸ ἓνα λόγιον καὶ ἐπιστήμονα κληρικόν, ἓνα πεπαιδευμένον καὶ εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα τετριμμένον καὶ ἔμπειρον δημοδιδάσκαλον, ἓνα καθηγητὴν τῶν μεγάλων σχολείων, ἓνα μὲ πολλὰς γνώσεις καὶ παιδείαν πλουτισμένον ὑπάλληλον τῆς Κυβερνήσεως ἐκ τοῦ πολιτικοῦ Κλάδου καὶ τελευταῖον ἀπὸ τὸν κατὰ καιροὺς ἔφορον τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας καὶ θέλομεν τὴν διορίζει, ὡςάκις κρίνομεν ἀναγκαῖον, καὶ κυρίως

ὅταν πρόκειται λόγος περὶ διορισμοῦ βραβείων διὰ τὴν συγγραφὴν καταλλήλων βιβλίων χάριν τῶν σχολείων.

§ 9

Διευθύνεται δὲ ἡ ἐπιτροπὴ καὶ προεδρεύεται ἀπὸ τὸν ἀρχαιότερον κατὰ τὴν ἡλικίαν, ἀποφασίζει διὰ τῆς πλειοψηφίας καὶ ἐγγράφει εἰς τὰ πρωτόκολλα αὐτῆς τὰς διαφωνούσας γνώμας.

Δὲν εἶναι συγχωρημένον εἰς αὐτὴν νὰ ἐμβῆ εἰς ἄμεσον σχέσιν μὲ ἄλλας ἀρχάς· καθυποβάλλει ὑπ' ὄψιν τοῦ Ἑπουργείου τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως τὰ ρηθέντα αὐτῆς πρωτόκολλα μὲ τὰς διαφωνούσας γνώμας, διὰ νὰ λάβῃ ἀφορμὴν τὸ Ἑπουργεῖον νὰ προτείνει εἰς Ἡμᾶς τὰ χρειώδη περὶ τούτου καὶ διαλύεται πάντοτε, ἅμα τελειώσῃ τὸ δοθὲν εἰς αὐτὴν πρόβλημα.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔργον αὐτῆς περιστρέφεται κυρίως εἰς τὴν δοκιμασίαν καὶ ἐπίκρισιν τῶν στοιχειωδῶν βιβλίων καὶ παραδειγμάτων, διὰ νὰ γένη δὲ τοῦτο ἀπαιτεῖται πάντοτε καιρὸς ἀρκετός, ἐπειδὴ πρέπει πρῶτον νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ βιβλίον ἀπὸ ὅλα τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς μὲ ἀκρίβειαν, διὰ τοῦτο διορίζομεν ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπούμενον τῆς συνεδριάσεώς της, τὴν ὁποίαν θέλει συγκροτεῖ εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ρητῶς μέσα εἰς τὸ Κατάστημα τοῦ Βιβλιοπωλείου, τότε πρῶτον νὰ συνέρχῃται, ἀφοῦ προηγουμένως τελειώσῃ τὸ ἔργον τῆς ἐπικρίσεως τοῦ βιβλίου.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰ ὄρια τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ἐκτείνονται καὶ μέχρι τῆς ἐφημερίδος τῶν κοινωφελῶν γνώσεων καὶ τῶν ἐπιλοίπων βιβλίων τῶν εἰς χρῆσιν τῶν παιδίων καὶ τοῦ λαοῦ. Ὅταν δὲ ἡμεῖς θελήσωμεν ν' ἀκούσωμεν τὴν γνώμην της περὶ τῶν ὑστέρων τούτων, θέλομεν τὸ διατάξῃ ἰδιαιτέρως.

§ 10

Ὡς πρὸς τὸν διορισμὸν τῶν βραβείων, τὸ Ἑπουργεῖον πρέπει νὰ ζητήσῃ προηγουμένως τὴν ἀπόφασίν Μας, πρὶν τῆς ὁποίας ἡ ἐπιτροπὴ δὲν ἔμπορεῖ νὰ συσκεφθῇ περὶ τούτου. Εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῶν βραβείων τούτων πρέπει νὰ χρησιμεύσουν ὡς κανόν τὰ εἰς τοὺς §1 καὶ 2 ρηθέντα καὶ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐπειδὴ τὰ ἐκλεκτὰ βιβλία διὰ τὰ σχολεῖα εἶναι παμπληθῆ εἰς τὰ φωτισμένα ἔθνη, τὰ βραβεῖα πρέπει νὰ εἶναι πολλὰ σπάνια καὶ τόσω περισσότερον, ὅσον τὰ οἰκονομικὰ μέσα τοῦ βιβλιοπωλείου καὶ τοῦ δημοσίου Ταμείου δὲν εἶναι ἀνάλογα.

§ 11

Τὰ χρειώδη τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὸ ἀντιμίσθιον τῶν μελῶν αὐτῆς, τὰ ἐγκριθέντα παρ' ἡμῶν, ἀνήκουν ὡσαύτως εἰς λογαριασμὸν τοῦ βιβλιοπωλείου, ἀνίσως διὰ αἰτίας ἄλλας, ἀφορώσας πάντοτε τὴν πραγματικὴν καὶ ἀναγκαίαν ἐλάφρωσιν τοῦ βιβλιοπωλείου, δὲν παραπέμπομεν αὐτά, ὁμοῦ μὲ τὰ ἔξοδα τῶν βραβείων εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἀγωγῆς.

§ 12

Ἄναφερόμενοι εἰς τὰ ἐν τῷ §7 ρηθέντα, ἐπιφορτίζομεν τὸ ἡμέτερον Ὑπουργεῖον διὰ τοῦ παρόντος νὰ προτείνῃ εἰς ἡμᾶς χωρὶς ἀργοπορίας ἐντὸς 14 ἡμερῶν τὸ πολὺ μίαν ἐπιτροπὴν καθὼς ὀρίζει ὁ §8.

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον τῆς παρούσης ἀποφάσεως, ἣτις ἐπέχει τόπον ὁδηγιῶν, θέλει παραδοθῆ εἰς τὴν Ἐφορείαν τῆς Β. Τυπογραφίας, παρὰ τῆς ὁποίας θέλει ληφθῆ ἀπόδειξις παραλαβῆς, ἣτις νὰ τεθῆ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Γραμματείας· αὕτη θέλει διατάξῃ τὰ πρόσφορα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου μέτρα, ὅπως οἱ εὐεργετικοὶ σκοποὶ ἡμῶν λάβωσι ταχεῖαν τὴν ἔκβασιν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 16/28 Ἀπριλίου 1836
Καθ' ὑψηλοτάτην ἐπιταγὴν
Ἀρμανσμπέρ

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
Γραμματεῖαν
Περὶ συστάσεως βιβλιοπωλείου
τῆς Β. Τυπογραφίας

ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 23

6. Ἀναφορὰ τῶν τυπογράφων τῆς Ἀθήνας πρὸς τὸν Ὅθωνα

A. 11289

15 Μαΐου 1836

Ἐλ. 15 Ἰουλίου 1836

Ἄρ. Πρ. 6898

Μεγαλειότατε

Οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοὶ ὑπῆκοι τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος ἀνέγνωμεν μὲ βαθυτάτην λύπην τὸ τρίτον ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 1/13 Ἀπριλίου Βασ: Διατάγματος, ἀφορῶντος τὴν σύστασιν βιβλιοπωλείου ἐν τῇ Βασ: Τυπογραφίᾳ, διότι τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐπιβάλλον εἰς τοὺς ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους διδασκάλους τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ μεταχειρίζωνται μόνα τὰ παρὰ τοῦ βιβλιοπωλείου τούτου ἐκδιδόμενα βιβλία καὶ παραδείγματα, παραλύει διὰ μιᾶς τὴν βιομηχανίαν μας, καθιστᾷ ἀργὰ τὰ πιεστήριά μας καὶ μᾶς στερεῖ τοῦ πόρου τῆς ζωῆς μας. Καὶ τοῦτο ἄς μὴ θεωρηθῆ ὑπερβολή.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅταν οἱ Τυπογράφοι δὲν δύνανται νὰ ἐκδώσωσι τὰ εἰς τὰ δημόσια παιδευτήρια ἐν χρήσει βιβλία, δηλ: τὰ στοιχειώδη καὶ τῆς πρώτης ἀνάγκης συγγράμματα, ἐλπίδα ἄλλην ὑπάρξεως δὲν ἔχουν.

Συγγράμματα περὶ ὑψηλοτέρας φιλοσοφίας, περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας, περὶ

ἐλευθέρων τεχνῶν ἢ καὶ αὐτὰ τὰ τὴν ψυχαγωγίαν μόνην καὶ τέρψιν ἀντικείμενον ἔχοντα ἢ δὲν ἀγοράζονται παντάπασιν ἢ εὐρίσκουν ὀλιγωτάτους ἀγοραστάς· τοῦτο μὲν, διότι τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἀναγιγνωσκόντων σύγκειται ἐκ τῆς σπουδαζούσης καὶ περὶ τὰ γράμματα ἰδίως ἀσχολουμένης νεολαίας· τοῦτο δέ, διότι ὅσοι ὀπωσοῦν πληρώσαντες τὰς πρώτας τῆς ἀγωγῆς αὐτῶν ἀνάγκας, ἔχουν χρεῖαν ὑψηλοτέρας τινὸς τροφῆς, εἶναι σχεδὸν ὅλοι ἐγκρατεῖς τῆς Γαλλικῆς ἢ καὶ ἄλλης εὐρωπαϊκῆς γλώσσης καὶ δυνάμενοι νὰ θεραπεύσωσι τὴν τοιαύτην χρεῖαν διὰ συγγραμμάτων συντεταγμένων εἰς ξένας γλώσσας, ἐξ ὧν ὠφελοῦνται διττῶς, δὲν προθυμοῦνται ν' ἀγοράσωσι τὰ εἰς τὴν ἡμετέραν ἐκπεπονημένα.

Εἶναι ἄρα προφανές ὅτι, ἀποκλειόμενοι οἱ ὑπογεγραμμένοι τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐκδίδειν τὰ παιδευτικὰ βιβλία, στεροῦμεθα τῶν ἐννέα δεκάτων τουλάχιστον τῆς ἐργασίας μας καί, ἔχοντας ὅλοι οἰκογενεῖας πολυαρίθμους νὰ διαθρέψωμεν, καταντῶμεν εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, τὴν ὁποίαν ἡ συμπαθῆς καὶ πατρικὴ Αὐτῆς καρδιά οὐδέποτε βέβαια θέλει ἀνεχθῆ. Ἀλλὰ δὲν προσβάλλονται μόνον τὰ ἰδικὰ μας συμφέροντα διὰ τοῦ μέτρου τοῦτου.

Τολμῶμεν ἐπομένως νὰ παρακαλέσωμεν θερμῶς τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα, ἐν ὀνόματι ἡμῶν, τῶν οἰκογενειῶν μας καὶ τῶν παρ' ἡμῶν ἐργαζομένων, νὰ ἐπινεύσῃ εἰς τροπολογίαν τινὰ περὶ τὸ εἰρημένον Διάταγμα οὕτως, ὥστε νὰ μένουν ἐλεύθερα τὰ σχολεῖα καὶ οἱ ἀγορασταί, καθὼς καὶ αἱ τυπογραφίαι νὰ τυπῶνουν καὶ νὰ πωλοῦν ἐλευθέρως τὰ στοιχειώδη ταῦτα συγγράμματα σύμφωνα μὲ τοὺς Νόμους τοῦ Βασιλείου· καὶ ὅταν ἡ Κυβέρνησις θέλῃ νὰ τυπῶνῃ καὶ νὰ τὰ διανέμῃ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς εὐθηνότερα, τότε καὶ τὰ λοιπὰ σχολεῖα θ' ἀγοράζωσι βέβαια ἀπ' αὐτά, ἀλλὰ τουλάχιστον ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τότε λόγον νὰ παραπονεθῶμεν.

Ἄν ἡ πατρικὴ συμπάθεια καὶ δικαιοσύνη ἐνδώσῃ εἰς τὰς ταπεινὰς ἡμῶν αἰτήσεις, εἴμεθα πρόθυμοι, ἐρωτηθέντες, νὰ δώσωμεν ἀκριβεστέρας περὶ τῆς προτάσεως μας ταύτης πληροφορίας εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Βασ: Αὐτῆς Γραμματεῖαν.

Ἄθῆναι τὴν 15 Μαΐου 1836

Τῆς Ὑμετέρας Μεγαλειότητος

Ταπεινότατοι καὶ ὑπηκοῶτατοι δούλοι

Ἀνδρέας Κορομηλᾶς

Ἄγγελος Ἀγγελίδης Κ. Ἀντωνιάδης

Παῦλος Πατρίκιος Κ. Ράλλης

7. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἄρμανσπεργ στὴ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ στοὺς τυπογράφους

ΑΡ. 11107. 11289

15/17 Ἰουλίου 1836

Ἐλ. 15 Ἰουλίου 1836

Ἄρ. Πρ. 6898

Ἦθων

Ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Ἡ πρότασις τῆς Γραμματείας, περὶ προκειμένης ὑποθέσεως, ἀντικειμένη προφανῶς εἰς τὰς προλαβόντως καθυποβληθείσας, δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἐγκριθῆ, καθότι θεμελιούται καὶ εἰς σφαλερὰς ὑποθέσεις. Ἡ Κυβέρνησις, κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν στάσιν τῆς βιομηχανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀφεθῆ ὡς πρὸς τὴν τύπωσιν τῶν Ἐφημερίδων τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν νομοθετικῶν βιβλίων εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἰδιωτικῶν τυπογράφων, ἀλλὰ πρέπει ἀκόμη νὰ διευθύνῃ τὸν κλάδον τοῦτον δι' ἰδίας διαχειρίσεως. Χρέος τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἐπομένως νὰ φροντίζη τόσον περὶ τῆς μικρύνσεως τῶν ἐξόδων τῆς ἐργασίας, ὅσον καὶ παντὸς ἄλλου δημοσίου καταστήματος· τὸ ὅποιον ἤμπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ δι' ἐπαυξήσεως τῆς ἐργασίας καὶ εἰς τὴν ἐνεστῶσαν οἰκονομικὴν στάσιν τοῦ Κράτους εἶναι πολλὰ ἀναγκαῖον· ἐπειδὴ αἱ τιμαὶ τοῦ Β. Τυπογραφείου καὶ Λιθογραφείου ἠλαττώθησαν νεωστὶ ἐπαισθητῶς καὶ ἤμποροῦν ἀκόμη περισσότερον νὰ ἐλαττωθῶσι δι' αὐξήσεως τῆς ἐργασίας· ἐπειδὴ εἰς τὸ διάταγμα περὶ τῆς ἐκδόσεως διδακτικῶν βιβλίων ρητῶς λέγει ὅτι τὰ ἐκδιδόμενα βιβλία πρέπει νὰ χορηγῶνται εὐθηνότερα, ὄντα καλῆς ποιότητος, παρὰ ἀπὸ ἰδιώτας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πρόφασις αὕτη τῶν μεγάλων τιμῶν εἶναι χωρὶς βάσιν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, γνωστὸν εἶναι, ὅτι ὑπάρχει ἐλευθερία ἐπιτηδευμάτων. Ἐπομένως ἡ ἀρχὴ αὕτη πρέπει νὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὰ δημόσια καταστήματα, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἰδιωτικά, καὶ αὐτὰ δὲν ἤμποροῦν νὰ ἀπαιτήσωσι τὴν παῦσιν τῶν πρώτων πρὸς ὄφελός των. Ἡ ἐκδοσις διδακτικῶν βιβλίων εἶναι πολλὰ σημαντικὴ καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ διατάγματος ἀποβλέπει εἰς διαφόρους σκοπούς, τὸ ὅποιον δὲν περιμένεται ἀπὸ ἰδιωτικῶν ἐκδότας. Ἐκτὸς τούτου, δὲν παρεμποδίζει τὴν ἐλευθέραν κοινὴν ἐκπαίδευσιν, τὸ ὅποιον ἀποδεικνύουν καὶ ἄλλα κράτη, ὡς ἡ Βαυαρία, ὅπου πρὸ χρόνων συντελεῖ ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν πρόοδον τῆς κοινῆς ἐκπαιδεύσεως, τῆς ὁποίας ἀναπτυσσομένης περιπλέον ἤμποροῦν νὰ καταγίνωνται δι' αὐτὴν καὶ ἰδιωτικοὶ τυπογράφοι· τότε δὲν ἀπεφασίσθη ποῦποτε ὅτι τὸ δημόσιον πρέπει νὰ τυπῶνται καὶ νὰ ἐκδίδῃ ὅλα τὰ διδακτικὰ βιβλία¹.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ Γραμματεία ἐπιφορτίζεται νὰ καθυποβάλλῃ τὴν περιεχομένην αἴτησιν τῶν ἰδιωτικῶν τυπογράφων, τὴν ἀναφορὰν των τῶν 15 Μαΐου 1836, καὶ νὰ θέσῃ ἄνευ ἀναβολῆς εἰς ἐνέργειαν τὸ διάταγμα καὶ τὰς ὁδηγίας περὶ ἐκδόσεως διδακτικῶν βιβλίων.

1. Ἡ ὑπογράμμισις στὸ κείμενο.

Ὁ Κ. Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας μένει προσωπικῶς ὑπεύθυνος διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ καταστροφέντος προϋπολογισμοῦ τοῦ Β. Τυπογραφείου.

Ἐκτὸς τούτων, μὲ ἀπορίαν μας ἐθεωρήσαμεν πῶς ἡ Γραμματεία ἐτόλμησεν, ἄνευ τῆς ἐγκρίσεώς μας, νὰ διορίσῃ ἐπιτροπὴν, διὰ νὰ συσχεφθῇ περὶ τῆς ὠφελείας ἐκδοθέντος παρ' ἡμῶν διατάγματος κατὰ συνέπειαν προτάσεώς της. Τὸ φέρισμον τοῦτο εἶναι ἀπρεπές, καθὼς καὶ ἐκεῖνο τῶν εἰσηγητῶν τῆς Γραμματείας, ὅσοι ἐτόλμησαν νὰ παρακινήσωσι τοὺς ἰδιωτικούς τυπογράφους εἰς τὸ νὰ διευθύνωσι παράπονα.

Εἰς παρομοίας περιστάσεις θέλομεν διατάξῃ κατὰ τὴν πειθαρχικὴν τάξιν τὰ δέοντα ἐναντίον τοιούτων ὑπαλλήλων, περιορίζοντες αὐτοὺς εἰς τὰ ὄρια τῶν χρεῶν τῶν.

Ἀθῆναι, τὴν 5/17 Ἰουλίου 1836
Καθ' ὑψηλοτάτην Ἐπιταγὴν
Armansperg

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείαν
Περὶ ἐκδόσεως διδακτικῶν βιβλίων

ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 40^α

8. Ὁ διορισμὸς τῆς ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν βιβλίων

Αρ. 13940

3/15 Αὐγούστου 1836

Ἐλ. 5 Αὐγούστου 1836

Ἄρ. Πρ. 7287

Ἦθων

Ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Ἐπὶ τῇ ὑπ' ἀρ. 5182, 6898 προτάσει τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείας διοριζομεν κατὰ τὸ 8ον ἄρθρον τοῦ ἀπὸ 16/28 Ἀπριλίου τ.ἔ. Ἡμετέρου Διατάγματος τὸν π. Ἀρχιμανδρίτην κ. Μισαήλ Ἀποστολίδην, τὸν ἔφορον τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Κ. Κοκκῶνην, τὸν Γυμνασιάρχην Κύριον Γεννάδιον, τὸν Ὑπουργικὸν Σύμβουλον Κύριον Α. Ρ. Ραγκαβῆν, τὸν Ἐφορον τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας μέλη τῆς ἐπιτροπῆς, ἦτις:

α^{ον} θέλει ἐξετάσει ποῖα τῶν ὑφισταμένων διδακτικῶν βιβλίων διὰ τὰ Δημοτικὰ καὶ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα πρέπει νὰ μετατυπωθῶσιν ἀμέσως εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον, διὰ νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὰ Σχολεῖα.

βον Ποῖα ἐκ τῶν προκηρυχθέντων ἢ τῶν καθυποβληθέντων εἰς τὴν Γραμματεῖαν ἀντιτύπων εἰσέτι πρέπει νὰ τυπωθῶσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

γον Ἄν πρέπει νὰ προκηρυχθοῦν βραβεῖα καὶ ὅποια διὰ τὰ μὴ ὑπάρχοντα διδασκτικὰ Βιβλία ἢ ἂν πρέπει νὰ προμηθευθῶσι ταῦτα δι' ἄλλου τινὸς τρόπου.

Προτείνουσα περὶ τούτων τὰ δέοντα, ἡ ἐπιτροπὴ θέλει διαλυθῆ.

Ἀθῆναι τὴν 3/15 Αὐγούστου 1836

Καθ' ὑψηλοτάτην Ἐπιταγὴν

Atmansperg

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεῖαν
Περὶ συστάσεως ἐπιτροπῆς, διὰ νὰ ἐξετάσῃ καὶ
βελτιώσῃ τὰ διδασκτικὰ Βιβλία

ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 45

9. Ἐγκρίνονται ὅλες οἱ προτάσεις τῆς ἐξεταστικῆς Ἐπιτροπῆς

Ἀριθ. 15552

15/27 Δεκεμβρίου 1836

Ἐλ. 20 Δεκεμβρίου 1836

Ἀριθ. Πρ. 10027

Ἦθων

Ἐλέω Θεοῦ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Ἐπὶ τῇ ἀπὸ 13/25 Σεπτεμβ. τ.ἔ. καὶ ὑπ' ἀριθ. 7886 προτάσει τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας περὶ τῶν εἰσακτέων εἰς τὰ σχολεῖα διδασκτικῶν βιβλίων, λαβόντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν γνωμοδότησιν τῆς ἐπὶ τούτῳ διορισθείσης ἐπιτροπῆς ἀποφασίζομεν καὶ διατάττομεν.

Ἰον

Θέλουν εἰσαχθῆ εἰς τὰ Γυμνάσια, τὰ δημοτικὰ καὶ τὰ ἑλληνικὰ Σχολεῖα, ὡς βιβλία διδασκτικὰ, τὰ εἰς τοὺς ἐπισυναπτομένους Καταλόγους ὑπὸ Στοιχεῖα Α καὶ Β σημειούμενα εἴτε μετατυπωνόμενα ἢ διορθούμενα ἢ μεταφραζόμενα ἢ συγγραφόμενα ὅλως ἐκ νέου κατὰ τὰς σημειώσεις τῶν αὐτῶν Καταλόγων, πλὴν τῆς Μαθηματικῆς τοῦ Κ. Βάφα, μετὰ τῆς ὁποίας θέλει συγκριθῆ πρὸ πάντων ἀκριβεστέρα ἢ τοῦ Κ. Μπούρη'. Ἡ Γραμματεία θέλει φροντίσῃ περὶ τῆς ἐκτελέσεως παρὰ τῆς ἐπι-

1. Πρόκειται γιὰ τὸν Γ. Κ. Βούρη.

τροπῆς, διὰ νὰ δυνηθῆ νὰ γίνῃ διάκρισις εἰς ποίαν ἀπὸ τὰς δύο ἀνήκει ἡ προτίμησις τῶν ἐργασιῶν τούτων, προκηρύττουσα συναγωνισμόν ἢ ἀναθέτουσα αὐτὰς κατὰ τὰς περιστάσεις εἰς ἄνδρας χαίροντας τῆς κοινῆς ὑπολήψεως διὰ τὴν παιδείαν καὶ ἰκανότητά των, ὡς ἂν εἶναι δυνατὸς ἢ ὠφέλιμος.

2ον

Τὰ βιβλία ταῦτα θέλουν μετατυπώνεσθαι ἐπιδιορθούμενα κατὰ τριετίαν. Πρὸς τοῦτο θέλουν διαταχθῆ οἱ διδάσκαλοι, ὥστε προστιθέντες λευκὸν χαρτίον, μεταξὺ τῶν φύλλων, καὶ σημειώνοντες ἐπ' αὐτοῦ τὰς περὶ τῶν ἀτελειῶν τοῦ βιβλίου παρατηρήσεις των εἰς τὸ διάστημα τοῦ ἔτους, νὰ πέμπουν κατὰ τὸ τέλος αὐτοῦ τὸ ἀντίτυπον εἰς τὴν Γραμματείαν καὶ νὰ λαμβάνουν ἄλλο. Ἡ σύγκρισις τῶν σημειώσεων τούτων καὶ ἡ κατ' αὐτὰς ἐπιδιόρθωσις τῶν βιβλίων θέλει γίνεσθαι κατὰ τριετίαν παρὰ τῆς συστηθείσης ἐπιτροπῆς. Κατὰ τοῦτο θέλει κανονισθῆ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐκδιδομένων βιβλίων.

3ον

Εἰς τοὺς ἐπιδιορθωτάς, μεταφραστάς ἢ συγγραφεῖς θέλει δοθῆ ἀντιμισθία τῶν κόπων των κατὰ τοὺς ἑξῆς ὅρους:

Εἰς τοὺς Συγγραφεῖς, δι' ἕκαστον τυπογραφικὸν φύλλον ἀμοιβῆς ἀνώτατος ὅρος ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου200 Δραχμαὶ
 Κατώτατος60 Δραχμαὶ
 Εἰς τοὺς μεταφραστάς καὶ ἐπιδιορθωτάς ἀνώτατος.....100 Δραχμαὶ
 Κατώτατος.....40 Δραχμαὶ

Τὴν ἀμοιβὴν ταύτην θέλει ἐπιμετρήσει ἡ Γραμματεία ἀπὸ τὸ Κεφάλαιον τοῦ βιβλιοπωλείου ἐντὸς τῶν ἄνω ὅρων, ὡς ἂν εἶναι τὸ ἐκδιδόμενον βιβλίον γίνεται κτῆμα τοῦ βιβλιοπωλείου.

4ον

Ἡ τιμὴ τῆς πωλήσεως τῶν βιβλίων τούτων διὰ τὰ Σχολεῖα τοῦ Κράτους θέλει εἶσθαι ἡ κατωτάτη δυνατή, δηλαδή θέλει προσδιορισθῆ ἴση μὲ τὰ ἔξοδα τῆς τυπώσεως αὐτῶν, προστιθεμένης τῆς τιμῆς τοῦ χαρτίου, τῶν δετικῶν καὶ τῆς ἀμοιβῆς.

Διὰ τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα τυπώνονται ἀπὸ τὸ Βιβλιοπωλεῖον, τὰ ἔξοδα πρέπει νὰ εἶναι πάντως ὀλιγώτερα ἀφ' ὅ,τι ἤθελον εἶσθαι ἂν ἐτυπώνοντο εἰς ἰδιωτικὰ Τυπογραφεῖα ἢ ἀπὸ ἰδιαιτέρους Βιβλιοπώλας.

5ον

Τὰ βιβλία ταῦτα θέλουν τυπωθῆ εἰς τὴν Β. Τυπογραφίαν, καθ' ὅσον δὲ αὕτη δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν σύγχρονον αὐτῶν ἐκτύπωσιν, θέλουν δοθῆ καὶ εἰς ἰδιώτας τυπογράφους κατὰ μειοληψίαν μὲ ἔγκρισιν τοῦ προϊσταμένου Ὑπουργείου κατὰ τὸν ὀρισμὸν τῆς ἡμετέρας ἀποφάσεως τῶν 16/28 Φεβρουαρίου 1836 διὰ λογαριασμόν του.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην περίπτωσιν ἰσχύουν τὰ τοῦ ἀνωτέρου ἄρθρου περὶ προσδιορισμοῦ τῆς τιμῆς, ὡςάκις τὸ βιβλίον μένει ἰδιοκτησία τοῦ βιβλιοπωλείου.

6ον

Ὅσακις ἡ Γραμματεία, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τῆς Διευθύνσεως τῆς Β. Τυπογραφίας, δηλαδὴ τοῦ προϊσταμένου αὐτῆς Ὑπουργείου, τὸ εὖρει ἀναγκαῖον, καθότι τὸ Βασιλικὸν Βιβλιοπωλεῖον δὲν θέλει νὰ ἀναδεχθῇ τὴν τύπωσιν διὰ λόγους οἰκονομικούς, δύναται νὰ παραχωρήσῃ τὴν τύπωσιν ἑνὸς βιβλίου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι προσδιωρισμένον διὰ τὴν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ δημοτικὰ Σχολεῖα στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν ἢ εἰς τὸν Συγγραφέα ἢ εἰς τὸν τυπογράφον ἢ ἄλλον τινὰ ἐργολάβον. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἡ ἀντιμισθία τοῦ Συγγραφέως θέλει προσδιορίζεσθαι κατὰ τὰς βάσεις τοῦ ἄρθρ. 3, προσδιοριζομένων καὶ τῶν τυπωτικῶν ἐξόδων, κατὰ τὴν μεσαίαν τιμὴν, λογιζομένης πρὸς τούτους καὶ τῆς ἀντιμισθίας τοῦ ἐργολάβου καὶ ἐκπίπτουνται ἀκόμη ἀπὸ τὸ ὅλον τῶν ἐξόδων 5% πρὸς ὄφελος τῶν Σχολείων.

Τοῦ ὑπολοίπου, ὑπολογιζομένου ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀντιτύπων, ἡ τιμὴ ἐκάστου αὐτῶν θέλει τυπώνεσθαι κατὰ τὸ διάταγμα ἐπὶ τοῦ βιβλίου.

Ὅλα τὰ ἀντίτυπα τῶν βιβλίων τούτων θέλουν σφραγίζεσθαι καὶ εἰς τὸ Β. Βιβλιοπωλεῖον πρὸ τῆς πωλήσεώς των μὲ τὴν εἰς τὸ ἄρθρ. 4 τοῦ ἡμετέρου Διατάγματος τῶν 1/13 Ἀπριλίου 1836 κανονισμένην ἰδιαιτέραν σφραγίδα, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐν τῷ ἄρθρ. 6 προσδιωρισμένης ποινῆς, ἐπὶ πληρωμῇ ἑνὸς λεπτοῦ δι' ἑκάστον ἀντίτυπον πρὸς ἀνταμοιβὴν τοῦ κόπου.

Ὁ ἐργολάβος οὗτος θέλει εἶσθαι ὑποχρεωμένος νὰ προμηθεύῃ εἰς ὅλα τὰ ρηθέντα σχολεῖα ὅσα ἀντίτυπα ἤθελαν τῷ ζητηθῇ διὰ τῆς τακτικῆς ὁδοῦ, δηλαδὴ διὰ τῆς Γραμματείας, εἰς τὸ διάστημα τριετίας καὶ εἰς τὴν προσδιορισθεῖσαν τιμὴν.

Ἐκτὸς τοῦ Κράτους, καὶ ὅπου ἄλλοῦ θέλει, δύναται νὰ πωλῇ τὸ βιβλίον του εἰς ὅποιαν τιμὴν θέλει καὶ τὰ πρὸς τοῦτο προσδιωρισμένα ἀντίτυπα δὲν χρειάζονται τὸ προειρημένον σφράγισμα.

7ον

Ἐκτὸς τῶν εἰς τοὺς καταλόγους σημειουμένων βιβλίων, θέλει συστηθῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα, ὡς βιβλίον βραβείου διὰ τὰ Γυμνάσια, καὶ ὡς ἀνάγνωσις ἐπωφελῆς διὰ τὰς βιβλιοθήκας τῶν Σχολείων καὶ ἡ καθαρὰ καὶ ἀκριβῶς δεδοκιμασμένη μετάφρασις τῆς περιηγήσεως τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος τοῦ Βαρθελεμῆ.

Ὅμοίως δὲ καὶ τὸ ὀρθογραφικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ Κυρίου Σερουῖου, ἀφοῦ ὁμως ἐπιθεωρηθῇ καὶ μεταρρυθμισθῇ κατὰ τὴν παραδεχθησομένην Γραμματικὴν.

Τὸ Ὑπουργεῖον θέλει προσπαθῆσει, ὥστε καὶ αἱ καθημεριναὶ προσευχαὶ νὰ μεταφρασθῶσιν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ νὰ χρησιμεύσωσι κατὰ τὸ σχῆμα ὡς βιβλίον βραβείου.

Εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματειῶν ἀνατίθεται ἡ ταχεῖα τοῦ παρόντος Διατάγματος ἐκτέλεσις.

Ἐπιστρέφονται τὰ ἐπισυνημμένα
Ἀθῆναι τὴν 15/27 Δεκεμβρίου 1836
Καθ' ὑψηλοτάτην Ἐπιταγὴν
Ἀρμανσμπέργ

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείαν
Περὶ τῶν εἰσακτέων εἰς τὰ Σχολεῖα διδακτι-
κῶν βιβλίων

ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130.2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 55

10. «...εἶναι πολλὰ παράδοξον διατὶ ἡ Γραμματεία ὀκνεῖ...»

21317

16/28 Μαρτίου 1837

Ἐλ. 25 Μαρτίου 1837

Ἀρ. Πρ. 11784

Ἵθων

Ἐλέω Θεοῦ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος

Διατάττεται ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ὅπως ἀναφέρει χωρὶς ἀναβολὴν τὸ τι ἔπραξεν εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεώς Μας τῶν 15/27 Δεκεμβρίου π.ἔ., ἐπειδὴ ἡ Βασιλικὴ Τυπογραφία, ὡς διαφημίζεται, δὲν ἔχει τινὰ ἐνασχόλησιν.

Εἶναι πολλὰ παράδοξον διατὶ ἡ Γραμματεία ὀκνῆ νὰ συντελέσῃ εἰς τοὺς ἀγαθοποιούς σκοπούς Μας, τοὺς ὁποίους δι' αὐτὴν τὴν σπουδαίαν ὑπόθεσιν ἐξεφράσαμεν πρὸς ὄφελος τοῦ Λαοῦ.

Ἵθεν περιμένομεν ἤδη τὴν ταχυτάτην ἐκτέλεσιν τῆς διαληφθείσης ἀποφάσεως, κηρύττοντες τὸν Κύριον Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ὑπεύθυνον προσωπικῶς διὰ πᾶσαν ζημίαν, ἣτις ἤθελε προξενηθῆ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ συνταχθέντος προϋπολογισμοῦ τῆς Βασιλικῆς Τυπογραφίας ἀπὸ τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης.

Ἀθῆναι τὴν 16/28 Μαρτίου 1837
Διεκπεραιώθη Καθ' ὑψηλοτάτην Ἐπιταγὴν
Γράφ

Πρὸς τὴν Ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματείαν
Περὶ τοῦ δημοσίου Βιβλιοπωλείου

ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130, 2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 71^α

11. Τὸ «σχέδιο» Β. Διατάγματος τοῦ Α. Πολυζωΐδη
γιὰ τὴ διάλυση τοῦ Β. Βιβλιοπωλείου

14253

27 Ἰουλίου / 8 Αὐγούστου 1836

2260

Δ. 29 Ἰουλίου 1837

Ἵθων κτλ.

Κατὰ τὴν ἀπὸ 27 Ἰουλ. / 8 Αὐγ. ἐ.ἐ. πρότασιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλ[ησιαστικῶν] κτλ. Γραμμ[ατείας] τῆς Ἐπικρ[ατείας], μέλλοντες νὰ ὑποστηρίξωμεν καὶ ἐμψυχώσωμεν τὴν τυπογραφικὴν βιομηχανίαν ἐν Ἑλλάδι, ἀποφασίζομεν καὶ διατάττομεν.

Α΄

Ἡ μὲ τὸ Β. Τυπογραφεῖον δεδεμένη ἀποθήκη τῶν διδακτικῶν βιβλίων διαλύεται. Θέλει δὲ κατακυροῦσθαι τοῦ λοιποῦ ἢ τύπως τῶν βιβλίων τούτων ἐπὶ δημοπρασίαις εἰς τὸν μειολήπτην τυπογράφον, δυναμένου νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν συναγωνισμὸν τοῦτον καὶ τοῦ Β. Τυπογραφείου.

Β΄

Ὁ ἀναλαμβάνων τὸ δικαίωμα τῆς τυπώσεως βιβλίου τινὸς τυπογράφος θέλει ἔχει αὐτὸ ἀποκλειστικῶς διὰ τριετίαν, ὧν συγχρόνως ὑπόχρεως νὰ προμηθεύῃ καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦτο μὲ διδακτικὰ βιβλία, ὅσα ἤθελον τῷ ζητηθῆ διὰ τῆς ἀνηκούσης ἀρχῆς, ὅλα τὰ τε δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ σχολεῖα τοῦ κράτους εἰς τὴν συμφωνηθεῖσαν τιμὴν ἥτις συγκειμένη ἀπὸ τὴν τιμὴν τῆς τυπώσεως, εἰς ἣν τὸ βιβλίον τῷ κατεκυρώθη καὶ ἀπὸ τὴν ἀντιμισθίαν τοῦ συγγραφέως, τὴν ὁποίαν ἢ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ[ησιαστικῶν] κτλ. Γραμμ[ατεία] θέλει προσδιορίζει καὶ ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τῆς Γραμματείας ταύτης θέλει τυπώνεσθαι ἐπὶ τοῦ βιβλίου.

Γ΄

Ἡ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Γραμματεία θέλει μᾶς ἀναφέρει, ἂν μετὰ τὴν διάταξιν ταύτην ἢ διατήρησις τοῦ Β. Τυπογραφείου συμφέρη οἰκονομικῶς ἢ ἂν ἢ ὀλικὴ αὐτοῦ ἐνοικίασις ἢ ἢ ἐκποίησις αὐτοῦ δὲν εἶναι προκριτωτέρα, ὥστε καὶ τὰ δημόσια ἔργα νὰ δίδωνται ὁμοίως εἰς ἰδιώτας ἐπὶ δημοπρασίαις.

Ἐν Ἀθ[ήναις]

12. Ὁ Γ. Γεννάδιος προτείνει τὸν Ἀ. Κορομηλᾶ γιὰ τὴν ἐκτύπωση
τῆς Γραμματικῆς του

Ἐλ. 11 Σεπτεμβρίου 1837
Ἀρ. Πρ. 15260

11 Σεπτεμβρίου 1837

Ἐν Ἀθήναις τὴν 11 Σεπτεμβρ. 1837

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Ἡ διὰ τὰ Ἑλλ. σχολεῖα μικρὰ γραμματικὴ, τὴν ὁποῖαν διετάχθη νὰ ἐτοιμάσω
καὶ παραδώσω εἰς τὴν βασιλικὴν τυπογραφίαν, εἶναι ἤδη ἔτοιμος· θὰ γίνῃ ἕως 20
φύλλα τυπογραφικά.

Ἐπειδὴ ὁμως ἐγένετο ἤδη ἕναρξις τῶν μαθημάτων καὶ ἡ Γραμματικὴ αὕτη εἶναι
ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα διὰ τὰς μικρὰς μάλιστα τάξεις καὶ πανταχόθεν μοῦ ζη-
τοῦσι τὴν προτέραν, ἥτις ἐξέλειψε παντάπασι, εἶναι ἀνάγκη νὰ τυπωθῇ ὅσον ἐνδέ-
χεται ταχύτερα.

Διὸ κρίνω καλὸν νὰ γίνῃ συμφωνία μέ τινα τῶν ἰδιωτῶν τυπογράφων, οἵτινες,
μὴ ἔχοντες ἔργον, δύνανται καὶ εὐθηνότερα καὶ ταχύτερα νὰ τὴν τυπώσουν.

Ὁ Ἀνδρέας Κορομηλᾶς ἀναδέχεται, καθὼς μοῦ εἶπε, διὰ 3 ἔτη, τῆς Γραμμα-
τικῆς ταύτης τὴν χορηγίαν εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους ἀνὰ 3 δρ. χαρτωμένην καὶ
3½ δρ. δεμένην στερεὰ μέ πανίον εἰς τὴν ράχιν.

Ἐὰν ἡ Β. αὕτη Γραμματεία ἐγκρίνη νὰ δοθῇ εἰς ἰδιώτην ἢ ἐργολαβία αὕτη,
ἢμπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ μέ αὐτὸν ἢ μέ ἄλλον, ὅστις πρέπει ν' ἀναδεχθῇ καὶ τὴν
πληρωμὴν τοῦ κόπου τοῦ συντάττειν.

Γ. Γεννάδιος

ΓΑΚ, ΥΕΔΕ. 130.2, θ. 9, φ. 4, ἀρ. 91α

13. Τὸ συμφωνητικὸ γιὰ τὴν ἐκτύπωση τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς

Ἀρ. Πρ. 15260

25 Σεπτεμβρίου 1837

Ὁ ἰδιώτης τυπογράφος Ἀ. Κορομηλᾶς συνεφώνησε μετὰ τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλη-
σιαστικῶν κλ. Γραμματείας κατὰ τὰ ἀκόλουθα:

α^{ον} Ὑπόσχεται νὰ τυπώσῃ καθαρῶς καὶ ἐπὶ καλοῦ χαρτίου τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρί-
ου Γενναδίου συντεθεισάν Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν καὶ ν' ἀποπερατώσῃ αὐτὴν
ἐντὸς τὸ πολὺ ἐνὸς μηνός, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀρχίσῃ τὴν τύπωσιν.

βον Εἰς διάστημα τριετίας, ἀφ' ὅτου ἐκδοθῆ ἡ Γραμματική, ὑποχρεοῦται νὰ προμηθεύῃ ὅλα τὰ σχολεῖα δημόσια τε καὶ ἰδιοσυντήρητα τοῦ κράτους μέ ὄσα ἀντίτυπα αὐτῆς ἤθελον τῷ ζητηθῆ δι' Ἐπισήμου ὁδοῦ, πρὸς τρεῖς δραχμὰς τὸ χαρτοδεμένον ἀντίτυπον, 3½ δὲ τὸ στερεὰ καὶ μὲ πανίον δεμένον.

γον Ἐχει τὸ δικαίωμα νὰ τὴν πωλῆ εἰς ὅποιαν δῆποτε τιμὴν θέλει εἰς τοὺς λοιποὺς ἰδιώτας καὶ εἰς τὰ ἐκτὸς τοῦ κράτους μέρη.

δον Ἀναγνωρίζεται εἰς αὐτὸν ἡ ἀποκλειστικὴ τοῦ βιβλίου τούτου ἰδιοκτησία εἰς τὸ διάστημα τῶν τριῶν ἐτῶν καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ καταδιώξῃ κατὰ τὸν νόμον πᾶσαν μετατύπωσιν γενομένην εἰς τὸ διάστημα τοῦτο.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 25 Σεπτεμβρίου 1837

Ἄ. Πολυζωΐδης

Ἄνδρ. Κορομηλᾶς

ΓΑΚ. ΥΕΔΕ. 130. 2. θ. 9. φ. 4. ἀρ. 91β

14. *Ἐγκύκλιος τῆς Γραμματείας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀναγγέλλει τὰ πρῶτα διδακτικὰ βιβλία, ποὺ ἦταν ἔτοιμα νὰ σταλοῦν στὰ σχολεῖα*

Α.Π. 15565

10 Νοεμβρίου 1837

Ἐγκύκλιος

Δ. 29 Νοεμβρίου 1837

ἀρ. 3636, - 3664, 3719

Πρὸς τὸν Διοικητὴν [κενὸ]

Ἡ Κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσα ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ εἰσαγάγῃ κατ' ὀλίγον εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους ὁμοίομορφον τὴν διδασκαλίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ εὐκολύνῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν σπουδὴν τῶν βιβλίων τὴν ἀπόκτησιν, λαμβάνουσα πρόνοιαν περὶ πολλαπλασιασμοῦ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν καὶ περὶ μετριάσεως τῆς τιμῆς των, διέταξε τὴν σύνταξιν καὶ ἐκδοσιν διὰ τῶν Β. πιεστηρίων ὄλων τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ὅσων οἱ μαθηταὶ ἔχουν ἀνάγκην διὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς των καὶ τὰ ὅποια οἱ διδάσκαλοι θέλουν τοῦ λοιποῦ ἀκολουθῆ ὑποχρεωτικῶς εἰς τὰς παραδόσεις των. Ἐκ τῶν βιβλίων τούτων τινὰ ἐκδοθέντα μέχρι τοῦδε πωλοῦνται παρὰ τῷ Β. Βιβλιοπωλεῖῳ ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς μετρωτάτας τιμὰς, αἵτινες ἐγκρίσει τῆς Κυβερνήσεως φαίνονται ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου των τυπωμέναι, θέλουν δὲ σταλῆ ἔξ αὐτῶν καὶ εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κράτους, διὰ νὰ ἀγοράζωνται προχειροτέρως ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἢ ἀπὸ τοὺς δήμους, ἂν προαιροῦνται νὰ

προνοήσουν μὲ ἀριθμὸν τινα σωμάτων ἔξ αὐτῶν διὰ τοὺς ἐνδεεῖς καὶ ἀπόρους τῶν μαθητευομένων.

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:
Ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε:

Τὰ ἄνω βιβλία θέλετε προσκαλέσει τοὺς ἐντὸς τῆς ὑμετέρας διοικήσεως διδασκάλους νὰ παραδεχθῶσιν ὡς διδακτικὰ καὶ ταῦτα θέλουν προμηθεύεσθαι οἱ μαθηταὶ κατὰ τὴν προσδιωρισμένην τιμὴν ὡς κείμενα διὰ τὰς μελέτας των.

Ἐκτὸς τούτων οἱ διδάσκαλοι θέλουν συστήσει ἰδιαιτέρως εἰς τοὺς μαθητὰς των ὡς ἐπωφελῆ πρὸς ἀνάγνωσιν τὰ ἀκόλουθα βιβλία, πωλούμενα καὶ ταῦτα ὡς καὶ τὰ ἄνωτέρω:

1. Ὅλες οἱ ὑπογραμμίσεις στὸ κείμενο.

Διὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα
Προσευχητάριον
Χριστιανικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ Δαρβάρεως
Ψυχωφελεῖς νουθεσίαι
Τὸ ἔξωκλήσιον
Τὰ πασχαλινὰ αὐγά
Ἡ περιστερὰ

Διὰ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ Γυμνάσια
Ἐπιτομὴ τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος
Βίοι τῶν ἐνδόξων φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Νοεμβρίου 1837
Ἄ. Π[ολυζωΐδης]

ΓΑΚ, ΥΕΔΕ, 130. 2. θ. 9, φ. 4, ἀρ. 97β

SUMMARY

ROYAL BOOKSHOP: A FORERUNNER OF THE ORGANIZATION OF PUBLICATION OF EDUCATIONAL BOOKS (1836-1838)

by
Athanasia Avdali

The Royal Bookshop was a kind of State Publishing house and operated as part of the National Printing Office from the year 1836 to 1838. Its main aim was the publishing of educational books, whose introduction to the primary and secondary education was obligatory.

The up to now limited knowledge we had about the past of this particular department is completed quite satisfactorily by the information that is included in Part A of this study. The first source from which we took this information is some unknown and unpublished —until today— documents that we found at the old Archive of the Central office of Ministry of Education (see General State Archives). These documents are from the years 1835-1837 and 1839; they refer precisely to the establishment and operation of the Royal Bookshop and also to the educational books, which were approved by a special committee.

In Part B of the study, we publish, in extenso, 14 documents, which characterize, as we think, important dimensions of the history of the establishment of the Royal Bookshop, as well as the way of its operation. Moreover, some of these documents suggest the main reason that led to its dissolution.

